

BİR HAYAT HİKÂYESİ

İZZET ÖZİLHAN

BİR HAYAT HİKÂYESİ

İZZET ÖZİLHAN

Başlarken

Bu, sıradan olmayan ve gerçekte olağandışı olgularla sonuçlarını kendi içinde taşıyan bir hayat hikâyesidir.

Evet, Kayseri'nin Develi ilçesine bağlı Pusatlı köyünden çıkarak uzun mücadeleler sonrasında günümüz iş dünyasının önde gelen isimleri arasına giren bir köy çocuğunun hayat hikâyesidir bu.

Ne var ki, doruğa çıkmak sanıldığı kadar kolay olmamıştır. Verilen mücadele, her aşamasında zorlu günleri, ayları ve yılları beraberinde getirmiştir.

Bu süreç boyunca en küçük bir ödün verilmemiş, ilke ve geleneksel kurallara harfi harfine bağlı kalınmıştır.

Başlangıç dönemleri, hayli çetin yıllara rastlamıştır. Engeller; bugünlere bakarak çeşit çeşit aşılmazlıklar göstermiştir; ama bu noktada yılgınlığa kesinlikle yer verilmemiştir.

Sabır, ilke ve kurallara bağlılık, sonunda sabırlı, ilkeli ve kurallara içtenlikle bağlı olanı beklenilene ve istenilene kavuşturmuştur.

Bu sonuç, genelde ve kitabın bütününde şu dört kelime ile özetlenmektedir:

“Başarının özü, çok çalışmaktır.”

Bu; burada anlatılan hayat hikâyesinde gözler önüne sergilenecek gerçekleştirilmiş ve “olabilir”liği, başarı sahibinin tanıklığında ortaya konmuştur.

İçindekiler

Başlarken	3
1. Başarının özü çok çalışmaktır	7
2. Kendi halinde bir çocuk	12
3. Anılar yumağı çözülürken	17
4. Bir kasaba çocuğu	22
5. Hayatın kendisi savaştır	26
6. Hayatın başlangıç noktasında	29
7. Demirağlarla yurdu örerken	37
8. İki ateş arasında kalmak	39
9. Gönül bu, ferman dinler mi?	44
10. İstanbul günleri	49
11. Merdivenin en alt basamağından	52
12. Şeytanköprü'den sonrası Batman	58
13. Olaylar ve sorunlarla	63
14. Asker oldum fırıncı	66
15. Tepebaşı'ndan	75
16. Hayat nedir, kavga mı yalnızca?	77
17. Bitmez anılarla Tepebaşı	82
18. Tahtakale'de bir Develili	86
19. Bir ilk kayıp hikâyesi	91
20. Ticaretin küçüğü olursa	96

21. Sılanın yolu o dağlardan geçer	99
22. Bir ortaklığın başlangıcı	105
23. Nereden nereye	111
24. Biranın hikâyesi	116
25. Bir esaslı hikâye ki	122
26. Bir eşek hikâyesi	128
27. Dedeler ve torunlar	130
28. Bir oğul babasını anlatıyor	138
29. Babalar ve kızlar	163
30. Eşinin ağzından, O	168
31. İlkeler ve kurallar	176

1

Başarının Özü Çok Çalışmaktır

Kimse doğduğu yılı, ilk gününden son gününe dek hatırlamaz, hatırlayamaz. Ama yaşlılar, kocamış kişiler zaman zaman, tıpkı bir masalmış gibi, yeri geldiğinde size “o yıl”ı bütün ayrıntılarıyla anlatırlar.

Diyelim 1922 yılı. Evet, anlatılanlara bakılırsa, o yıl “büyük bir kış” yaşanmıştı. Mümkün. Yaz hem erken gelmiş hem de kısa ömürlü olmuştu, bu da kuraklığın erken habercisiydi elbet. Bunlar ve benzer olgular hiç de olağanüstü değildiler.

Türkiye’nin “gökte yıldızlar kadar çok” köyleri vardı ve bu köylerde üç aşağı beş yukarı hep aynı şeyler yaşanmaktaydı. Doğa değişmiyordu, köyler değişmiyordu ve insanlar değişmek nedir bilmedikleri gibi, buna ihtiyaç da duymuyorlardı.

Ama dünya dönüyor ve evrensel değişim her ülkede, her ülkenin doğasında ve insanları üzerinde etkisini gösteriyordu.

O yıl, yani 1922 yılında İtilaf Devletleri ateşkes önerisinde bulunmuşlardı.

Yeni Türkiye’de Rauf Orbay Hükümeti işbaşına getirilmiş ve İstiklal Mahkemeleri Kanunu çıkmıştı. Yine o yılın ağustos ayının sonuncu haftasında Ordu Büyük Taarruz’a geçmişti. Zafer kazanılıyor, Türk askeri 9 Eylül günü İzmir’i “istirdat” ediyordu.

Bu, aynı zamanda sonun da başlangıcıydı. Daha sonraki günlerde “muzaffer ordu” Refet (Bele) Paşa’nın komutasında İstanbul’a girecek; ülke boyutlarına varan değişim rüzgârları ile Saltanat kaldırılacak, Dersaadet (İstanbul) TBMM yönetimine geçecekti.

Anlattıklarına göre, yine o 1922 yılında Padişah Vahdetin ülkeden bir gece sabaha karşı kaçmış, yerine de Abdülmecit getirilmiş.

Doğruydu anlatılanlardan hatırında kalanlar.

Lozan Konferansı da o yıldır.

Evet, tarih kitapları da öyle yazıyordu.

* * *

Develi’yi herkes bilmez; çünkü yine herkes tarafından üstüne varılacak olağandışı ya da çarpıcı özellikleri yoktur. Hele 1922’lerde Develi sıradan ve adeta köy azmanı bir kasabadır.

“Ama biz köylü kısmı için, Develi çok büyüktü, hayat-

larında Develi'den başka herhangi bir kasaba görmeyenlere sorarsanız, en büyük Develi idi ve dünya yüzünde başka büyük kasaba yoktu.”

Develi, Kayseri iline bağlı bir ilçe ve ilçe merkezidir. Bugün nüfusu da, bucak ve köy sayısı da artmıştır.

Kuzeyde ilin merkez doğusunda Tomarza, güneydoğuda Adana ili, güneybatıda Kayseri'nin Yahyalı, batıda Yeşilhisar, kuzeybatıda da İncesu ilçeleriyle sınırlıdır.

“Bizim oraların toprakları hep dağlıktır. Kuzeye bakın, görürsünüz; Erciyes Dağı yükselir durur... Bizim Develi Ovası güneyine düşer onun.”

Orta Toroslar da ikiye böler ilçeyi. İlçe merkezinin güneyinde Hacılar Dağı, doğusunda da Süven Dağı bulunur.

“Hatırlamam mı? Elbet hatırlarım o koca suyu. Adına Zamantı derler. Büyük bir akarsudur o. Uzunyayla'dan doğar, Seyhan Nehri'nin bir koludur. Bizim Develi'nin güneyinden akıp geçer.”

Geçer ve Orta Toroslar'da dar ve derin vadiler oluşturur. Sonra ilçe sınırları dışına çıkıp alır başını, kendi yoluna gider.

“Suyun hali mi? Mevsimlere göre değişirdi, hatırlarım. Kışın başkaydı. Baharda başka, yazın daha başka tabii.”

İlçeye iki kilometre uzaklıktaki o Elbiz suyunu da unutmuş olabilir miydi?

“Yayan giderdik arkadaşlarımla. Ovanın batısına denk gelen bir de Yay Gölü vardı. Çevresi bataklık ve sazlıktı. O yaşlardaki bizler için, eh, deniz demesem bile, bir deniz gibi gelirdi.”

Başka “şey”leri de unutmaması, hatırlamaması mümkün müydü? Sözceliği, mevsimleri.

Bizim oralarda mevsimler adamı canından bezdirmezdi. Yazlar kurak geçerdi de kışlar o kadar soğuk olmazdı hatırladığım kadarıyla. Yağmur konusuna gelince.... Bakın çok yağış alırdı bizim ilçe. Ama size şaşkıncı gelebilir belki, buna karşılık çevre bitki örtüsü fakirdir ve orman diye bir şey göremezsiniz, çünkü yoktur.

Çalılıklara, bir de akarsu boyları ve su basan yerlerde söğütlere, kavak ağaçlarına rastlarsınız hepsi hepsi.”

Ne ile geçinir bu Develi insanı, peki?

Halkın asıl geçim kaynağı bir tarımdır, bir de hayvancılık. Ne ekip biçtiğine gelince... En çok buğday, sonra çavdar, sonra şekerpancarı. Meyve olarak da elması ile üzümü boldur. Çocukluğumda ilçe bunlarla haşırneşir, yaşayıp gidiyordu işte.

“Çok doğru, en çok gelişme hayvancılık alanındaydı o benim çocukluğum sıralarında. Ayrıca, şunu da söyleyeyim, ‘kitre’ si de çok ünlüdür. Kitre, Erciyes Dağı’nda yetişen bodur ve dikenli bir bitki olan gevenden elde edilen bir sudur. Bu kitrenin ticareti yapılırdı bol bol.

Derler ki, ilçenin geçmişi Hititlere kadar gitmektedir. İlçenin eski merkezi Everek kasabası üç kilometre uzağındadır.”

Benim de duymuşluğum vardı; Everek’in adı Oğuz boylarından Develi obasının buraya yerleşmesinden kaynaklanmaktaymış. Tarihler de böyle yazarmış. Çok eskiler de lafı açıldı mı, böyle derler, anlatırlardı.

O ünlü Fıraktin Kayası’nı da hatırlamadan edemiyor. Onun üzerinde ve çevredeki şimşek Kaya’da Hititlere ait kimi çivi yazıları ve kabartma resimler de görmüşmüş vakti zamanında.

Onları ve Seyit Şerif Türbesi’ni, içinde Develioğulları’na ait mezar ve kitabeleri de.

“Develi’deki Ulu Cami’nin ahşap minberi ile, HIZIR İlyas Mescidi’nin kare planı üzeri kubbeli halini de unutmadım, hatırlarım. O yaşlarda Dev Ali ve Şıh Emir türbeleri de hayranlık duyduğum ve sık sık gidip gördüğüm yerlerdi.”

2

Kendi Halinde Bir Çocuk

Babam anlatırdı, ben Pusatlı Köyü'nde doğmuşum. Bu Pusatlı Köyü, Develi'nin köylerinden biri olur. İlçe olarak ona bağlı idiyse de daha çok Tomarza kasabasına yakındır. O zamanlar, benim çocukluk günlerimi sürdürdüğüm sıralar, Develi'nin ilçe köylerinden biriydi.

Anadolu köylerinin hepsi birbirinin eşidir. Hiçbiri, diğerrine bakarak farklılıklar göstermez. Bugün, geçmişe dönük olumlu bir gelişme elbette var, ama bu, ağır aksak ilerlemektedir.

Yollara düşün ve bakın; az önce yakınından geçtiğiniz o köy, yoksa bu köy müydü? Tozlar ve topraklar içinde eşinen evcil hayvanlar, bir duvar dibine sığınmış tembel köpekler, bir baca dibinde esneyip duran uykucu bir tekirkedi...

Kendi kendine ipil ipil akan bir çeşme. Çevrede cılız birkaç ağaç ve anlaşılmaz bir kaygıyla sımsıkı kapatılmış kapılarıyla kirli badanalı evler...

Her köyde bir kahve vardır. Her köy kahvesi ya sırtını ya alnını kesinlikle yaşlı bir çınar ağacına vermiştir. Köyün erkekleri ağacın gölgesinde suskun suskun otururlar. Kimileri oyun oynar, kimileri o oyun oynayanları ancak masallara yaraşır bir dikkatle seyreder.

Vakit namaz saati ise kahve çevresinde yalnızca gençleri görürsünüz.

Yaşlılar yaşlıları hoca ile camidedirler ve namaza durmuşlardır.

Bu köylerde günler değişmek nedir bilmez. Gün, sanki hiç yaşanmamış gibi, ertesi gün de yaşanmaya devam eder.

Pusatlı Köyü de öyle ağaçlıklı, yeşillikli değildi. Babalarımızın babaları, belki onların da babalarının babaları gelmişler ve köyü düzlük bir yere kurmuşlardı. O düzlüğün çevresinde ulu ve görkemli dağlar yükselirdi. Çocuk aklımla bakar bakar şaşardım o dağlara. Çekici olmalarına çekiciydiler, ama bana her zaman ürküntü vermişlerdir.

Ağaç yoktu dedim, doğru, ne evlerin önünde, ne köy meydanında ağaç göremezdiniz. Ekili, boş ya nadasa bırakılmış tarlalarda tek başına ve yapayalnız ağaçlar görürdünüz. O ağaçlar her tarlada bir tane olurdu. Köylü tarlada iş yaparken yorulunca ya da aş vakti bir kuytu, bir gölgelik arar çekilmek için. O tek ve yalnız ağacın görevi budur, bu kadarlıktır. Ne ağacı olduğu önemli değildir. Yalnızca gölge veren türünden olsun yeter köylü kısmına.

Biz buğday, arpa, çavdar eker biçerdik. İşimiz gücümüz topraktı.”

Tanıdık bildik bir Orta Anadolu köyü işte.

“Sulak bir yerde değildi, ne köy ne de çevresi. Köy deyince insanın aklına okuma kitaplarındaki gibi şırılda-
yarak akan bir dere kenarında, yeşillikler içinde kurulmuş,
damları kırmızı kiremitli bir köy gelir, değil mi? Hayır,
bizim Pusatlı öyle hayal bir köy olmaktan çok uzak bir
köydü. Ne deresi vardı ne de çıkrıklı bir kuyusu. Tam köy
meydanının ortasında bir su birikintisi bulunurdu, onu
unutmuyorum.

İçme suyumuzu köye aşağı yukarı on beş dakika uzak-
lıktaki üç kuyudan çeker getirirdik. Herkes evine o kuyu-
lardan su taşırdı.

* * *

Yine babamın bana aktardığına göre ben dünyaya gel-
dikten kısa bir süre sonra evcek kalkıp Develi’ye göçmü-
şüz.

Annemin ölümünü, işte o sıralar, çok iyi hatırlıyorum.”

Pusatlı köydür, Develi bir ilçe. İki arasında yayan yapıldak tam dört saat çekmektedir.

“Develi’nin en çok ilgimi çeken yanı, dağları olmuştur. Gerçi bizim Pusatlı’nın çevresi de dağlıktı, gelgelelim bu Develi’nin dağları başkaydı. Bir kere dağı, Erciyes Dağı’ydı ve inanılmaz bir güzellikte görünüyordu gözüme.

Çocuklar, galiba, kimi güzelliklerin erişkinlerden daha çabuk farkına varıyorlar. Çocuk gözlerdeki değerlendirme benzersiz bir değerlendirme oluyor bence.”

Başka dağlar, başka Erciyesler de yok muydu yörede?

“Vardı, gelgelelim, Erciyes’in yanında onların lafi bile olmazdı. Benim için o çocuk yaşında bir tek dağ vardı, o da Erciyes.

Pusatlı’ya yakın köyler, birbirine ne uzak ne yakın köylerdi: Çöten’di adları, İncesu’ydu, Kiremit’ti. Bizim Pusatlı’dan hiçbir yanıyla ayrılmaz köylerdi. Onların insanı da bizim gibi toprakla uğraşır, arpa buğday eker, kuraklıkta köycek yağmur duasına çıkar, harman kaldırır, ürününü satar, güzün de düğün dernek yapardı. Pusatlı kadar onlarda da ilaç için olsun ağaç yoktu.

Develi ilçemizdi, ama, biz köy olarak Tomarza’ya daha yakındık. Biz bir hesapla, ikiyüz elli haneyi buluyorduk.”

Zaman gelmiş ve koşullar gereği Pusatlı köyü de giderek büyümüş, az kaldı köylük olmaktan da çıkıyormuş.

Sonra sonra büyük kentlere bir göçtür başladı ve köy kendiliğinden küçüldü. Pusatlı, yine eskinin Pusatlısı oldu.

Çünkü ülke de değişiyordu, ülke insanları da. Pusatlılar en çok Ankara’yı seviyorlardı. Göç en çok Ankara üzerineydi.

“Bugün Ankara’da üç yüz hane Pusatlı kökenli insan bulmak mümkündür.”

Baba Pusatlılıydı, anne değildi. Pusatlı'ya yakın Sarımemetli köyünden kalkmış, Pusatlı'ya gelin gelmiş ve kocam köylü olmuştu.

İki köy arası bir saat ya çeker ya çekmezdi.

“Hayır, ne annemle babam, ne babamla annem arasında herhangi bir akrabalık bağı yoktu.

Babam askere ben doğduktan sonra anca, geç gitti. Gitti ve geldi. Biz o tarihten önce Develi'ye gitmiştik, annemin ölümü de işte o aralardadır.

Babamı askere alınca, biz derlenip toparlandık yeni baştan, yine köyümüze, Pusatlı'ya döndük. Dedemle büyükanne köyde kalmışlar, göç etmeyi göze alamamışlardı pek. Bizi yüksünmeden kabul ettiler.

Dışında olana, birçok şey çabuk gelir geçer görünür. Babamın askere gidişi ve dönüşü bana dünyalar kadar uzun geldi. Ama ne var, sonu geldi bunun da ve babamı terhis ettiler.

Annem ölmüştü. Babam eşinden, biz evimizi derleyip toparlayacak bir güçten, anamızdan yoksun kalmıştık. Kuşkusuz, babamın yalnızlıktan, çocuklarının başsız kalmasından ötürü yakınması, yerden göğe kadar haklıydı. Eve ne pahasına olursa olsun bir kadın şarttı, gerekiyordu.

Sonunda evlendi babam; ona bir eş, biz çocuklara da bir üvey ana geldi.

Ve hepimize birden Develi yolu göründü.”

3

Anılar Yumağı Çözülürken

İkinci anneme üvey anne ya da üvey ana ya da analık idemedim hiçbir zaman. Hep anne dedim, anne kabullendim onu. Çok şey öğretti bana. Ne öğrenmişsem çocuk yaşlarımda, hepsini de ona borçluyum. Beni bir yerden sonra gerçek hayata hazırladı, gerçek hayat nedir bana öğretti.

Asıl (yani öz) annemle babamın evlenmeleri köy geleneklerine uygun yapılmışmış. Babam bu konularda suskundu, pek bir şey konuşmazdı. Çok yeri gelse bile, üzerinde durmaz, geçiştirirdi.

Çok garip bir olgudur; asıl öz annemle sonradan ikinci annem, bir aralar, bizim köyümüz Pusatlı'da karşı karşıya gelmişler. Eskilerden duymuştum, anlatırlardı.

Annem kendi köyü Sarımemetli'den bize gelin geldiğinde, gelinliğinin ilk günlerinde olacak, komşularından bir taze kız çat kapı gelmiş, büyükannemden küçük bir

kazan mı, büyük bir tencere mi ne, istemiş. Büyükannem ne istenmişse, gitmiş getirmiş vermiş. Komşu kızı gittikten sonra da arkası sıra bakıp bakıp konuşmuş yeni gelin annem ‘Şu kıza bakın hele,’ demiş. ‘Güzeller güzeli bir kız... Allahı var ama yaşı geçmiş, evde kalmış. Ne demelere bir talibi çıkmamış acaba?’

“Ah kızım, ah...” demiş büyükannem. ‘Kader işte yavrum, ne denir? Yazan böyle yazmış yazgısını. Gayrı tek beklentisi kaldı, köyde birilerinin karısının vefat etmesi. O öyle olacak da, bu kısmetsiz de dul kocaya varacak, evbark, od ocak sahibi olacak...’

Sonra derin derin içini çekmiş.

‘Hiç belli olmaz ‘güzel rab’bımın işleri, o neylerse güzel eyler...’ demiş.”

Rastlantı mı, yazgı mı, ‘güzel rab’bın güzel işlerinden biri mi artık; üç yıl geçmiş aradan ve...

Annem öldü, babam dul kaldı. Köylük yerde ‘dul’ kalmak, özellikle de bir erkek için zordur. Gelenek de babamın ikinci bir evlilik yapmasını zorunlu kılmaktadır.

Burada gelenek yalnızca erkeğin tarafında değildir. Yanı sıra kadına da, özellikle ve türlü nedenlerle ‘eve kalmış’, ‘kısmeti çıkmamış’ ya ‘başı bağlanmamış’a da arka çıkar, onu kollar.

Babam da, yakınları da çevrede kız bakınmışlar. En uygun olarak sonradan ikinci annemiz olacak kızı bulmuş-

lar. İstemişler, sözler kesilmiş, düğün dernek yapıp başgöz olmuşlar.

Bir süre, evcek köyde kaldık. Ama kısa sürdü bu da. Babam mı yapamadı, koşullar mı öyle gerektirdi; biz yine göçe kalkıştık, Develi'ye geldik.”

Hacı Mahmut ve ailesi bir kez daha Develili oldular.

* * *

Babası ne zaman sözü açılrsa, “Sen 30 Ağustos günü doğdun” dermiş.

“Yine de ben, bugün kimlik cüzdanımda hangi tarih, günüyle, ayıyla yazıyorsa, onu doğrusu diye kabul ediyorum.

Köy yerinde âdettir; erkek çocuklar askere erken gidip erken gelsin, elleri erken ekmek tutsun diye doğum tarihlerini hep önceki bir tarihe yazdırırlar. Köy çocukları genelde nüfuslarında yazılan yaştan daha küçüktürler.

O zamanlar yaşı büyük çocukları okula erken alıyorlarmış. Bu nedenle babam, ‘Tam vaktinde okula gidesin diye öyle yazdırdım senin kafa kâğıdına, iki yaş büyük gösterttim’ derdi, unutmuyorum.”

Bunları ciddiye alıyor muydu?

“Hayır, benim için önemli olan, kimlik cüzdanımda ne yazılmışsa, odur.”

Yani onun için geçerli olan doğum tarihi, 11 Mayıs 1920'dir. O yılın iç ve dış dünya olayları dizisine göre,

Meclisi Mebusan açılmıştır. “Mısak-ı Milli”, Meclisi Mebusan’da kabul edilmiştir. Fransızlar, Maraş’tan çekilmişlerdir. İstanbul işgal edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmış ve ilk milli hükümet kurulmuştur. Bursa düşmüştür. Onu Edirne’nin düşüşü izlemiştir. Sevr Antlaşması’na imza konmuştur. Kars geri alınmıştır.

“Ne zaman yabancı bir ülkeye gitsem, pasaporttaki tarihime göre bana yaşgünü kutlaması yapıyorlar.”

Önceleri şaşırıyordu. Çünkü doğum günü olarak hep 30 Ağustos’u bellemişti.

“Baktım, olmuyor, artık ben de öyle kabul ediyorum.

Babam, ben doğmuşum, askere çağrılmış. Sivas’ta askermiş. O aralar Kurtuluş Savaşı bitmiş, çünkü babam o olayla ilgili hiçbir şey anlatmamıştır bize. Savaşa katılmamıştı, yetişmemişti daha doğrusu, o nedenle de anlatacağı bir şey yoktu dağarcığında.

Çocuk belleğinde en keskin hatlarıyla kalan anılar, Develi’yi içeren anılardır.

İlk göçlerinde annesi daha sağdı.

Ama hastaydı. Babamın annesi bizde duruyordu. Evi en çok o derleyip topluyordu, bizi çekip çeviren oydu.

Babaannem, eski zaman kadınlarındandı; sabırlı, ayağı yere sıkı basan bir kadın yani.

Unutamadığım bir anıdır: evet, annem hastaydı ama ben

onunla yatıyordum. Çocuk hali belki, olabilir. Bence sevgidendi, annemi çok severdim, her zaman da çok sevmişimdir.

O günlerde üç ya da dört yaşında olmalıyım, bir sabah, her günkü sabahlardan biri gibi uyandım yatakta. Gözlerimi açtım, çevreme bakındım, baktım; annemi odanın ortalık yerine uzatmışlar, yatıyor öyle.

Baktım başparmaklarını da birbirlerine bağlamışlar. Baktım başucunda kadınlar toplaşmışlar, bir ağızdan ağıt yakıyorlar iki yana sallanarak. O zaman anladım, annem ölmüştü. Hacı Mahmut’un sevgili eşi, küçük İzzet’in biricik annesi, Sarımemetli Vesile kadın artık bizlere ömürdü.”

Sonradan bu olayı izleyen olaylar dizisinde her şey bir “tekrar”dı: Sözcelişi, Pusatlı’ya dönüş gibi... Baba Hacı Mahmut’un askere gidişi... Dönüşü, ikinci evliliği için kız aranması ve bulunması. Düğün ve bir kez daha Develi’ye dönüş gibi.

Bu sonuncu Develi olgusu, ilk başlarında hayli sıkıntı verecekti, nitekim vermiştir de.

4

Bir Kasaba Çocuğu

Develi iyi idi, hoştu, ama nereden bakarsanız bakın tipik bir Anadolu kasabasıydı işte. Gündüzü de birdi, gecesi de. Günler değişmediği gibi, haftalar da pek değişmiyordu ya da bana değişmiyor gibi geliyordu, olabilir.

Bu nedenle olmalı, ben Develi'deyken, özellikle bu son göçümüz sırasında çok sıkılır oldum.

Kısa bir dönüőle şunu da ekleyeyim hemen; Bu son Develi'ye gelişimiz epeyi bir gürültülü olmuştu. Babam askere gitmiş gelmiş, evi boş, çocukları şurda burda sefil olmasın diye evlenmeye karar vermişti. Söz kesiminin hemen ardından nişan yüzüklerini de takmışlardı.

Zaman zaman babamın nişanlısının evine gidip geliyordum. Bu arada ikinci annem olacak insanı tanıyabildim mi acaba? Sanmıyorum. O günkü çocuk aklım, insanları süzgeçten geçirip onları bir güzel değerlendirmeye yetmiyordu tabii.

Çok güzel bir düğündü babamın ikinci evliliğinin düğü-

nü. Aklımda iyi kalmış, belleğimde bugün bile en ince ayrıntılarına kadar izleri vardır.

Develi'deyken habire şunu yapıyordum: Yönümü, kasaba içinde, nerede olursam olayım bizim Pusatlı'dan yana çeviriyor ve dağlarını seyrediyordum.

Develi beni sıkıyordu.

Düşünün, ben o köydenim, o köyde doğmuş ve yine o köyde büyümüştüm. Büyükannem, dedem, küçük kardeşim Fehmi (benden bir iki yaş küçüktü) hepsi Pusatlı'da kalmışlardı. Ben bir başıma Develi'deydim. Ne gariptir, Fehmi hiç ayrılmadı köyümüzden, Pusatlı'da büyüdü, delikanlı oldu ve yirmi yaşını sürdürürken de Pusatlı'da öldü.

'Göç, göçtür' diyordu babam. Madem köyden çıkmış, kasabayı mekân tutma kararı almıştık, gelecekteki düzenimizi buna uygun kurmalıydık.

Babam, Develi'de ev açtı. Dedem tarımla uğraşırđı. Eli biraz para tutuyor olmalıydı ki babama bir miktar para yardımını yaptı. Açtığı manifaturacı dükkânının sermayesini dedem sağlamış oldu böylece.

O yıllarda nakit para bir çeşit 'zümrüt-ü anka' kuşu niyetineydi diyebilirim. Nakit sahibi kişiler adeta parmakla gösterilirdi.

Babam da köylü kısmına nakit para karşılığı yerine veresiye verirdi istediklerini. 'Yaz deftere, al harmana...' hesabı.

Harman kaldırılır, köylü ürününü satıp paraya çevirir, eli bu yoldan para görünce de gelir, borcunu kuruşu kuruşuna öderdi babama ve diğer esnafa... Bunları çok iyi hatırlıyorum. Develi insanı hep parasızdı, parasız yaşama-ya alıştırmıştı kendini.

Develi'ye yeniden geldiğimizde, benim için hiçbir şey değişmedi. Bildiğim, tanıdığım olgulardı hepsi de.

Oturduğumuz mahalle, hoş bir mahalleydi: Bir Ermeni mahallesi. Sağımız solumuzdaki, yakınımız uzağımızdaki insanların tüm Ermeniydi. Evde oturmaktan sıkılınca sokağa çıkardım, Ermeni çocuklarıyla türlü oyunlar oynardık.

Ama ikinci annem doğum yaptıktan sonra, evde çocuklara bakmak bana düştü.

Zor iştir çocuk bakımı. Neler neler yapmazdım ki? Beşiklerini sallayıp onları pışpışlıyordum, ağladıklarında oyunlar icat edip oyalamaya çalışıyordum. Yaşım sekizlere, onlara vardığında ben söğüt dalından düdük, uzun sazlardan at yapıp oynayacağıma çocuklara bakmak zorundaydım.

Kimi kez sırtıma alır, dışarıya çıkardık birlikte. Yine birlikte gezmelere giderdik.

* * *

Bu kadarla kaldım mı? Hayır, bu arada annem bana iş yapmayı öğretti, bu yolla duyduğum o büyük sıkıntıyı dağıttır oldum. Çalışmak... Bir şeyler yapıyor olmak... Bir işe yaramak...

Çalışmaya, iş yapmaya çocukluğumda başladım.

Bir nokta daha: Tasarruf yapmayı ve tasarruf gerekliliğini yine o yaşlarda öğrendim.

Nasıl mı?

Develi'nin yanı yöresi bahçeliktir. Çeşidi öyle pek fazla olmamasına karşılık meyve ağaçlıdır. Çevrede bakımlı bakımsız bağlar vardır.

Bizim de bağımız vardı. Bağımıza giden yollar meyve ağaçlarıyla doluydu, her yan yeşillikti. O nedenle çok severdim Develi'yi, çünkü bizim Pusatlı gibi çöl çorak değildi, adamın içini karartmıyordu. Yol dışında, kendi bağımızda da meyve ağaçları epeydi. En çok da kayısı ağaçları...

Vakti zamanında, ağaçlardan kayısı toplardım. İri ve olgun kayısıların çekirdeklerini etinden ayırır, kırar bademlerini götürüp satardım. Elim para görürdü.”

“Bu, çapı küçük de olsa bir ‘ticaret’ tir ve ‘ticaret’ sayılır.

Peki, geleceğe dönük “ticaret” in ilk temeli bu yollardan geçilerek mi atılmaktadır?

“Ben kazandığım parayı biriktirirdim. Ufak tefek giderlerimi buradan karşılardım. Ne gibi mi?

Defter kalem, kitap şu bu falan gibi. Elbet daha başka şeyler de vardı, onları da bu kazandığım ve biriktirdiğim o ‘kayısı çekirdeği ticareti’ paralarından karşılıyordum. Kimseye yük olduğum yoktu.

5

Hayatın Kendisi Savaştır

Çok uzun yıllar geçti üzerinden ve bu benim anlattıklarımın hepsi de birer hikâye oldular artık.

Ege Biracılık'ın bir yönetim kurulu toplantısı sırasında baktım, Sermet Kuntman arkadaşımın elinde bir kitap... Bizim Develi ve Develi'deki Ermenileri konu edinen bir kitaptı bu.

Çok ilgimi çekti. Aldım, başladım okumaya. Ben okudukça geçmişteki günlerimin Develisi, yakından tanıdığım, yıllarımı birlikte geçirdiğim onca dost insan bir bir gözlerimin önünde canlandılar.

O kitabı başucu kitabım yaptım. Bana yakın, bana tanıdık gelen birçok olay, birçok insan o kitapta yer alıyor. Hepsini tanıyor, biliyor ve hatırlıyorum da.

Tanıdıklarım ile açık ve net hatırladıklarım arasında bizden, Türkiye'den ayrılıp gitmiş birçok Ermeni de var.

Rastlantılar kimi kez hayatı etkiler, insana şaşırtma

verir. Sözgeleşî, bir Agop Kaptanyan. Eski bir Develili. Hayatın acımasız rüzgârları aldığı gibi onu Develi'den, önüne katmış ve Amerikalara savurmuş.

Bir Amerika gezimde bu Agop Kaptanyan'la birden karşılaşıverdim.

New York'ta, Manhattan'da mücevherat, elmas pırlanta işleriyle uğraşıyormuş.

O gün bugün sürekli beni arar. Nasılım, ne yapıyorum sorar, konuşur. İkimiz de hasret gideririz.

Bu hasret giderme, hal hatır sorma olayının dışında, ne zaman Amerika'ya gitsem, iki eli kanda dahi olsa, beni bulur.”

Bir anısı aklında. Yine bir vakitte Amerika'ya gitmiş ve... kısa süre sonrasında Agop Kaptanyan'ı karşısında bulmuş.

“... ‘Agop, beni mahcup ettin,’ dedim. ‘Ben seni arayacakken sen zahmetlere girdin’...”

Develili Ermeniler İstanbul'u da mesken tutmuşlardır.

“Ama bir türlü fırsatını bulup onlarla görüşemiyorum. Biri bir tamirci ustasıdır. Benimle akran sayılır. Ustalığı, en çok çatı, yağmur olukları ve su tesisatı üzerinedir. Ruben Usta yani.”

Öyle sıradan bir tamirci ustası değildir o Ruben Usta. Hanı, hamamı olan biri. Hali vakti çok yerindedir.

Unutmadığı bir olaydır. Evlerinin çatısında tamirlik bir “şey” olmuş. Akıntı oluşmuş da...

Ruben Usta’ya tezden haber uçurduk. Anında geldi ve yapıverdi. O bir yandan tamirini yapıyor, bir yandan da benimle laf yarıştıyordu. O ara öğrendim, iki yaş küçükmüş benden.

Ruben Usta’nın anılarında en somut olanı, “onbaşı”lık olayı.

“Biz, sizin mahalleye yakın otururduk Develi’deyken. Oyun için bizim mahallenin çocukları sizin mahalleye gelirdik. Sen hepimizi toplardın başına ve bir hizaya dizerdin, onbaşı olurdun bize.”

Onbaşı olurmuş ve çocuklara “talim” ettirmiş.

Geçen, geçip giden o güzel çocukluk günleri... Kim aramaz ki sizi?

Kim unutmuş ki sizi?

6

Hayatın Başlangıç Noktasında

Develi'deki evimize gelince... Bahçesi yoktu. Tabii içinde ağaç da yoktu. Yanı başındaki boş arsa ıssız ve Ermenilerden kalma bir arsaydı.

Gün geldi, o arsayı satın aldık. Bizim ev taştan bir binaydı. Sokaktan bir girişle iki yanlı bir merdivenle çıkılırdı. Üç odalı ve mutfaklıydı. Üst kattaki çatmalı yerde yazları yatarlık, serin olurdu.

Sokağımızın insanı karışıktı; Türklerle Ermenilerdi daha çok. Kimse kimseye karışmazdı. Birbirlerine karşı dost canlısıydılar.

Develi'de ortaokulun ikinci sınıfına kadar kaldım. Okumaya karşı büyük bir tutkum vardı. Şöyle diyeyim: Okula gitmek, bitirmek, sonra başka okullara giderek onları da bitirmek istiyordum.”

Çocukluk arkadaşlarından biri (Naci Ulusoy) ile olan yakınlıkları, yedi sekiz yaşlarından başlayıp yeniyetmelik dönemlerine uzanıyordu.

“İlkokula birlikte başladık” diye anlatacaktı. “Hatta sınıfça çektirdiğimiz okul hatırası bir fotoğrafımız bile vardır. Hepimiz çocuğuz ve çocuk gözlerle, dikkat kesilip objektife bakmışız.

İlkokulda okuduk, sonra ortaokul dönemi başladı. O arada hiç ayrılmadık. Bu, ortaokulun ikinci sınıfına kadar sürdü gitti.”

* * *

Bir yandan okuyordu, bir yandan da hayatı öğreniyordu.

“Her türlü işe koşuyordum, para da kazanıyordum doğrusu. Yazları şunu bunu satıyordum, kışları da en çok portakal.

O günlerin ekonomik koşulları gerçekten çok ağırdı. Babamın durumu da pek iç açıcı değildi ve gelenek değişmemişti. Yani, babam köylüye borca harca mal satıyor, parasını sabırla bekliyor ve anca harman zamanı hesaplaşabiliyordu.

Başka ne bir çare vardı, ne de bir çözüm.

Yaz aylarında yakın çevre köylere gider, alacaklarını ‘tahsil’ ederdi. Fakat yine nakit para olarak değil. Köylü, babama olan borcunu buğday, arpa ve çavdar vererek öderdi.

Bunun astarı yüzünden daha pahalıya gelirdi babama. Çünkü köylüden topladıklarını Develi’ye getirmek konu-

sunda yükçülere etek dolusu para dökerdi. Hatırlarım; kimi zaman da alacaklı olmaktan çıkar ve yükçülere borçlu kalırdı.

Bir de o getirdiklerini satamamak, bir güzel çürütmek, kurtlandırmak vardı elbet.

* * *

Hâlâ yerli yerinde duruyor mu, kesinlikle bilmek şu an mümkün değil. Aradan o kadar çok ve o kadar uzun yıllar geçti ki...

Ben Merkez İlkokulu'nda başladım öğrenciliğime. Hem okuluma gidiyordum, hem ev işlerine yardım ediyordum ve bunlar yetmiyormuş gibi hem de para kazanma peşinde koşuyordum. Çok zordu tabii.

Bu yüzden okulumu aksattığım olmuştur. Her şeye karşılık, titiz ve dikkatli bir öğrenciydim. Hatırlarım, en çok sınıfta öğretmeni dinlerken öğrenirdim dersi. O anlatır, ben kafama aldırırdım.

Benim dersi yeniden çalışmak için zamana gerek duyduğum hiç olmamıştır.

Sınıfta kalmadım.”

Beşinci sınıf dışında. Nedeni, sınavlara giremeyişiydi.

“Annem, o gün soğan sökmek üzere sabahtan tarlaya göndermişti beni. Bu yüzden ben de...”

Bu yüzden o da sınav dışı sayılmış ve sınıfta bırakılmıştı.

Evde ikisi kız, ikisi oğlan dört üvey kardeşin her türlü bakım ve sorumlulukları onun omuzlarındaydı. Yanı sıra evin işlerine yetişiyordu.

“Suya gidiyorum, su çekiyorum, silip süpürüyorum evi, yatakları topluyorum.”

Neden mi yapıyordu bunları?

“Çünkü ikinci annemin dizlerinde geçmek bilmez bir romatizması vardı ve doğru dürüst hareket edemezdi. Ocağın önüne çömelip yemek pişiremezdi. Romatizmaları izin vermezdi kadıncağıza, o da yemeklerimizi ayakta ve sobanın üstünde kotarırdı.

Ben kilerden kıyma, yağ, tuz biber ve daha ne gerekiyorsa çıkarır, taşırdım ona, O da elinden geleni esirgemezdi doğrusu. Eline çabuk, becerikliydi ve çok güzel yemekler yapardı.

Bana çok iş yaptırdı, doğru, ama kaçınılmazdı bu ve ben de bugüne dek yakınmış değilim bundan.

Bu her türlü işe koşulmanın bana çok yararı olmuştur. Şımarık, lapacı, elinden iş gelmez biri olmamışsam, bunu o anneme borçluyum.”

* * *

Hayatta birçok şey gelir ve geçer. Uzun ya da kısa bir sürenin sonunda bellek onu alır ve bilinmez bir kuytuya yollar. Orada unutulmaya terk eder.

Ama kimi şeyler de vardır. Unutulmaya razı olmazlar hiç. Zaman zaman hiç yeri yokken bir de bakarsınız, kendini size hatırlatıvermiş. Sözgelisi, o ilkokuldaki öğretmeniniz.

“Benim ilkokuldayken bir öğretmenim oldu. Zekiye Hanım. Onu unutmamışımdır. Onu ve bir de üçüncü sınıfta bize gelen öğretmenim Mustafa Bey’i. İstanbul kökenliydi, usul ve erkân bilirdi.

Hayır, dördüncü sınıf öğretmenimiz Hazım Hoca’yı da unutmuş olamam. Develili bütün çocuklara sorun, tümü de Hâzım Hoca’nın öğrencisidir. Hâzım Hoca, Develi’nin en eski öğretmenlerindendi.

Ermenilerle ilgili o sözünü ettiğim kitabı okurken Hâzım Hoca’nın adına da rastladım.

Ortaokuldaki öğretmenlerimizin hiçbirini unutmam mümkün değil elbet. İçlerinde bir Makbul Özdil vardı, Türkçe dersine gelirdi. Beni de çok severdi.”

Makbul Özdil öğretmeni aynı ortaokuldan arkadaşı da çok iyi hatırlıyor.

İyi bir öğretmen olduğu kadar şairdi de Makbul öğretmen. Şiire sevgisi sonsuzdu adeta.

Peki, o sınıfta kalma ihtimali olayında ne olmuştu?

“Ders kitabımızda çok güzel bir şiir buldum. Dedim ki, İzzet, şunu bir güzel ezberle de Makbul öğretmene oku,

gözüne gir iyice. Güzel şiir okuyanı bu Makbul öğretmen sınıfta koymaz.”

Denileni yapmıştı o da. Sınıfta ders anında parmak kaldırmış ve tahtaya çağrılmıştı.

“Şiiri okudum. Nerede ama? Tahtadan, uydurma bir kürsü vardı kara tahtanın yanında, başladım okumaya. Şiirin sonunda da coşup ayağımı öyle bir güçle yere vurdum ki neredeyse şiir okuduğum kürsü kırılıyordu... Ve arkadaşımın dediği çıktı. Makbul Özdil’den iyi not aldım, sınıfımı geçtim.”

Okul bir yandandı, şu bu işlerine koşulmak bir yandan. Zor günlerdi.

“Gölemen, Develi kasabasına çok yakındır. Bizim dört ya da beş dönüm tutarında bir bağımız vardı ve Gölemen’deydi. Bir yanını da bahçelik yapmıştık. Bağ çubuklarını topluca ve sonbahar gelince kapatmak, baharla açmak, bahçeyi belleyip toprağın altını üstüne getirmek... Bunlar, kolay işler değildi. Ben hepsini de yapardım. Bu arada üzüm keser ve yüklendiğim gibi eve indirirdim.”

* * *

İlkokul arkadaşları, çocukluklarında kazanılmış dostluk bağlarını ömürleri boyunca, birbirlerini arayıp bularak, bulup toplaşarak gitgide daha da pekiştirirler.

“Geçende bir gün, bir yerde eski arkadaşlarla bir araya geldik. Uzun süredir birbirimizi görmemiştik ve kopuktuk.

Kimilerini tanıyamadım. Ama birçoğunun adlarını tek tek çıkardım.

Hiç unutamadıklarımın başında (Naci Ulusoy, o çok başkadır) Naci Ulusoy’un sonradan eniştesi olan Mustafa Kozan gelir.”

Mustafa ile “süğsün” oynarlardı. Bu, yerel bir çocuk oyunudur ve Develili çocuklar bayılırlar. Bir el arkada, öbür el yumruk... Vuran vurana ve gücü de yumruğuna yetene.

Koca okulda Mustafa ile eşdeğer giderlerdi. Ne o onu, ne de o onu yenememişti “süğsün”de. Birbirlerine diş geçiremezlerdi.

Çok uzun boylu Hacı Hasan, gözdesiydi okulda. Bir koşu kopar gelir ve zıplayıp o uzun boylu oğlanın boynuna sarılırdı. Şakaydı şaka olmasına ama, bir gün..

“Boynuna sarılayım derken Hacı Hasan’la ikimiz birden boş bulunup yerlere yuvarlanmayalım mı! O ara ben üstte oluvermişim. Biz sıralar arasında böyle itişip kakışırken Şadan Hocamız sınıftan içeri giriverdi ve..

İnce biriydi, müzik öğretmenimizdi. Beni tuttuğu gibi doğru öğretmenler odasına götürdü. Sonra Hacı Hasan’ı da çağırttı. Nöbetçi öğretmenlik sırası o gün bizim Makbul Özdil’de değil miymiş!

Olanı biteni duyunca, ‘Olacak şey mi?’ diyerek şaşkınlığını saklamadı. ‘Bir şu Hacı Hasan’a bakın, bir de şu bizimkine. O, onu nasıl olur da pataklarmış, hayret!’

Bir daha gözüne görünmemek koşuluyla bizi bağışladı, ceza almaktan yakamızı zor kurtardık.”

Okul tam gündü, sabah başlıyor, akşamlara dek sürüyordu. Öğle tatillerinde bütün öğrenciler okuldan çıkar, evlerine giderlerdi, yemeklerini yer, yeniden okula döner gelirlerdi.

Kız ve erkek karışık okunurdu sınıflarda.

“Ben okuldaki kızlarla pek ilgilenmezdim. Çünkü aklım fikrim başkasındaydı.”

Evet, bir “başkası”ndaydı. O “başkası” da...

7

Demirağlarla Yurdu Örerken

Türkiye’de demiryolu yapımı 1856 yılında bir İngiliz şirketine verilen imtiyazla başlamıştı.

İlk hat, İzmir-Aydın arası demiryolu olmuş, 23 kilometrelik yolun tamamı ancak onbir yılda bitirilebilmişti. Bir kısmı ise, o da zorlamalarla 27 Ocak 1860’da işletmeye açılmıştı.

Kurtuluş Savaşı sonrasıyla İkinci Dünya Savaşı sonuna dek geçen süre boyunca ulaşım politikası yine demiryollarına ağırlık verilerek yürütülüyordu.

Kurtuluş Savaşı’nın ardından kurulan yeni cumhuriyet rejimi, ülke ulaştırmacılığı için elde çoğu işlemez durumdaki demiryolu ağlarının dışında nitelik bakımından pek de işe yarayacağı iddia edilemeyecek karayolları devralmıştı.

Cumhuriyetin ilanı ile karayolundan daha çağdaş bir durumda olan ve izlenen milli bağımsızlık politikasına da en uygun düşeni demiryollarıydı ve buna ağırlık veriliyordu.

“Babam, biraz da benim kışkırtmamla, bizim ellere varmış ve daha ötelere götürülen demiryolu yapımı sırasında Şeytanköprü’ye gitmişti.

Şeytanköprü’de, bugünün deyişiyile, bir “mini market” açtı. O “mini market”te her şey satıyordu: İğneden ipliğe, aklınıza ne gelirse...

Rahatı ve keyfi yerinde miydi? Bilemiyorum. Ama orada, o Allah’ın dağ başında yapayalınızdı.

Düşündüm ve içim cız etti. Duramadım, kalkıp ben de onun yanına, Şeytanköprü’ye gittim.

Bunu yaparsam, yalnızlığını paylaşırım o da buna bakıp avunur diye düşünmüştüm.

Şeytanköprü’ye vardığımda, bu konuda hiç de yanılmadığımı anlayacaktım.”

8

İki Ateş Arasında Kalmak

O günlerde demiryolu yapımı, dağları tepeleri aşıp bizim ellere gelmişti. Kıraç topraklardan, sarp kayalıklardan, deli deli akan çayların, derelerin, büyük ırmakların yanından, sağını solunu dolanıp geçiyor, kimi aşılmaz dağları tepeleri tüneller kazarak, kimilerini de üzerinde demir köprüler kurarak nereye gidilecekse oraya doğru uzanıyordu.

Şeytanköprü'ye vaktiyle niçin böyle bir ad vermişler, bugün de bilmiyorum.

Ama çevresi insana ürküntü verecek kadar ıssızlık içindeydi. Bu ıssızlık demiryolu yapımına dek sürdü gitti, hatırlarım. Demiryolu çalışanları köyden kentten, evlerinden ocaklarından uzaktılar ve kendi dünyalarında yaşıyorlardı.

Kalktım, babamın yanına gittim, ona yardımcı oldum. Bir başına açtığı dükkânı çekip çeviremez olmuştu.

Okullar kapanmıştı, tatildeydik. Fakat gün geldi ve tatil

bitti. Bitti ve ben iki arada bir derede kaldım. Ne yapacağımı bilemedim. Okullar açılmıştı, benim de dönmem gerekiyordu.

Babamı o halde bırakıp dönmeye ise bir türlü gönlüm razı gelmedi.

Bu durumda bir çözüm bulur umuduyla Makbul Öğretmen'e bir mektup yazdım, dedim; hal-i keyfiyet böyle ve böyle.

Mektubun karşılığı hemen geldi, diyordu ki:

‘Üç ay da geçse, dört ay da geçse sen ne yap et okuluna dön gel. Biz seni devam ediyor gösteririz. Sen zeki bir çocuksun. Arayı bir çırpıda kapatırsın, benim sana güvenim var... Senin her şeye rağmen okuman gerekiyor.’

O ara babam Şeytanköprü'de yoktu, dükkânı ben kendi kendime idare ediyordum.

Babam gittiği yerden çıktı geldi. Makbul Öğretmen'den bana gelen mektubu ona da gösterdim.

Çok etkilendi babam. Başlarda kendini tutuyordu, ama sonra birden boşanıp ağlamaya başladı.

O da ben de biliyorduk; başka çaremiz yoktu bu noktada.

‘Ben seni bu gidişle okutamayacağım, öyle görünüyor,’ dedi, içlenmişti bunları derken. ‘Eğer sen ille de ben okuyacağım diyorsan... O vakit ben de bu dükkânı kapar, pılı pırtıyı toplar, gerisin geri dönerim.’

Demiryollarına bağılı kaderim, demiryollarını izler oldu ondan sonra. 1935 yılından 1938 yılına kadar babamla Sivas-Erzurum hattında hep çalıştık, para kazandık. Okul yarıda kalmıştı tabii.

1942 yılına dek Diyarbakır-Cizre hattında kaldık. Sonra Batman'da.

* * *

Onca zaman içinde vakit geçsin, dünyam değışsin diyerek durmadan düşler kurar, kasabamızı, okulumu, okul arkadaşlarımı tek tek gözlerimin önünde canlandırmaya çalışırdım.

Neler miydi bunlar?

Başta köyde bıraktığım kardeşim.. Sonra sevgili dedem...

Babaannem... Sonra amcalarım. Köyde kardeşim başına buyruk büyüyordu. O bir köy çocuğı kalmış, ben kasabalı olmuştum.

Kardeşim gencecik bir yaşta öldü. Biz, babamla demiryollarındaydık. Haber bize çok geç ulaştı.

Evet, birbirimizi çok severdik. Cirit oynardık ve o bu oyunda gerçekten ustaydı, herkesi yenerdi.

Develi'de davarı sabah toplayıp çayıra götürürlerdi. Ben de ineğimizi sürüye katmak için evden alır götürürdüm.

“Yaşı olsun da on ya da on bir dolayları olsun. Yeniyet-

melik günleri, evet. Dünya çevresinde yeni yeni dünyalaşıyordu yani.

“Bir sokaktan geçiyordum, bir de baktım ki küçük bir kız. Evlerinin kapısına çıkıp durmuş. Saçları tel tel olmuş, omuzlarına dökülür.

Evlerinin önü sıra geçerken onu gördüm de içimden, ‘Ne güzel bir kız bu böyle...’ dedim. ‘Gelecekte ben bu kızı alabilir miyim ki?’ ...”

Böyle düşünmüş, böyle kurmuştu kafasında ve yine sorusuna kendince karşılığını bulmuştu:

“Yok canım, bu bir düş, olmayacak gerçekleşmeyecek bir düş üstelik. Hem bu kız şimdi küçük, ama çabuk büyür. Ben okuyacağıma göre, geç kalırım, onu alamam. O da bir başkasına varır, evlenir gider.”

Yıllar sonra aynı tutkuyla itiraf edecekti:

“Aklım hep o kızda kaldı, evet, hep o kızda kaldı.”

Ama ne pahasına olursa olsun adını öğrenmişti kızın: Türkân’dı.

O demiryolu yıllarında epeyi para kazanmışlardı. Gece demeden, gündüz demeden çalışıyor, kazandıklarını düğüm üstüne düğüm atarak biriktiriyordu.

Yeşil yeşil liralara vardı o zaman, hatırlarım, kâğıt para yani. Artırdıkça destelerdim bir bir.

İster Şeytanköprü olsun, ister Kemah Boğazı ya da Bat-

man, baba-oğul için değişen pek bir şey yoktu. Bir tezgâh açmışlardı, ticaret yapıyorlardı. Nerede olduklarının önemi yoktu.

Adına “dükkân” dedikleri, tahta bir barakaydı. Bu barakanın arkasındaki daracık bir yerde yatıp kalkıyor, gecelerini geçiriyorlardı.

“Ticareti ilk burada doğru dürüst öğrendim diyebilirim. Para biriktirmeyi de, tutumlu olmayı da.

Gece el ayak çekildikten sonra destelediği kâğıt paraları destesiyle, “sanki evlenmişim, o Türkân kız eşim olmuş gibi,” karanlıkta görünmeyen hayaline uzatır ve “Al Türkân Hanım, bugün bunları kazandım, sakla hepsini...” demiş.

Evde yeri gelir, bunları sık sık hikâye ederdi ve torunu bunu diline pelesenk etmişti, takılırdı hep:

“Al Türkân Hanım, bugün bunları kazandım, sakla hepsini...”

Gönül Bu, Ferman Dinler mi?

Gün geldi, Şeytanköprü serüveni de bitti, demiryolu yapımı olayı da.

Kalktık babamla, Develi'ye kimbilir kaçınıcı kez sil baştan kesin dönüş yaptık.

Yaşı da yirmilerin henüz başlarındaydı ve başında kavakyellerinin estiği yıllardı o yıllar.

Türkân'ı unutmuş, aklından ve yüreğinden çıkarmış olabilir miydi acaba?

“Hayır! Onunla aramızda yedi yaş vardı ve benim o yıllarımda o da onbeşini sürdürüyordu. Ortaokul öğrencisiydi.

Hatırlarım; askerlik çağım da gelmiş çatmıştı. Bu durumda bir tek şey yapabilirdim, askere gitmezden önce onu ailesinden istemek ve ... nişan yapmak.

Mümkün olsa, evlenmeye de hazırdım ben. Başımı bağlayıp asker ocağına öyle gidebilirdim.

Aylardan ya ocaktı ya şubat. Bizden birlik olup kız istemeye gittiler ve ... elleri boş döndüler.

Ailesi tarafı razı gelmemiştir, hayır demişlerdi.

Çevrede başka kızların kıtlığına kıran girmemiştir elbette. Başka başka kızları gösterdiler: ‘O olmadı, bak, beğen, seç, bu bu ya da şu olsun...’ dediler.

Direttim, ‘Ya o Türkân kız olur ya da evlenmem...’ dedim. ‘Hiç evlenmem.’

Komşularından olur bir Şihlîli Mehmet vardı, benim büyüğümdü. Bir gün yoluma durdu. Olan biteni de biliyordu.

‘Duydum ki, sen Talaslı’nın kızını istiyormuşsun’ dedi. ‘İyi güzel de, sen ben köylü kısmıyız, bu kasabalıların masrafına mümkün değil yetişemeyiz, bunu biliyorsun değil mi?’

‘Evet, biliyorum’ dedim.

‘Eh’ dedi. ‘Madem biliyorsun, o zaman gel, yol yakıncan bu işten vazgeç sen de...’

Hayatın gerçekleri başkadır, seven gönüllerin gönül gözüyle gördükleri gerçek daha başka.

Şihlîli Mehmet’in bu dedikleri karşısında çaresiz boyununu büktü o da, ama yine de gönlünün sesiyle konuşmaktan geri durmadı.

“Mehmet Ağabey, öyle de olsa, böyle de, ne yapar eder ben her bir şeye yetişirim, yetişmeye bakarım. Yeter ki bu iş olsun.”

O Şıhlılı Mehmet onun bu dediklerini hiç mi hiç unutmuyacaktı.

“1996 yılında Kayseri’de bir sivil havacılık okulu yaptırmıştık. Açılışı vardı, gitmiştim. Dönerken yolum üstündeki Develi’ye de uğramak istedim. Hoş bir rastlantı, Şıhlılı Mehmet’le karşılaştım. Görüşüp hasret giderdik.

‘Bak’ dedim, sözü punduna getirerek. ‘Böyle ve böyle oldu. Nasip kısmet banaymış.’

Türkânların bir dedesi vardı; Osman Zeki Bey derlerdi, çok akıllı, çok saygın bir kişiydi. Bizim de o tür saygın bir akrabamız vardı: Hafız İlyas. İkisi de kasabamızın namlı kişilerindendi.

Yıl, o sıralar 1943 falan olacak ve aylardan da temmuzdu. Kuru sıcak ayları. Bu kız tarafının Osman Zeki Bey’i, erkek tarafının Hacı İlyas’ıyla göz göze gelip demiş ki:

‘Ben, torunum Türkânı sizin Hacı Ağa’nın oğluna vereceğim. Kararım da karardır. Bunu oğlanın babasına de, gelsinler, söz kesip nişanı yaparak bu işi bitirsinler.’

O gün oradan geçerken Hacı İlyas seslenip beni yanına çağırırdı, yamacına oturttu. ‘Sana bir müjdem var’ dedi gözleri sevinçten parlayarak. ‘Durum böyle böyle...’ diye anlattı.”

Anlattıklarından çıkardığına göre, Osman Zeki Bey, Hacı İlyas’a, “Bu çocukta iş var,” demiş. “Bak, ne yaptı etti, babasını çamurdan çekti, düzlüğe çıkardı. Hem gözüm tuttu, hem güvenilir buldum.”

* * *

Doğruydu bu yargısı Osman Zeki Beyin.

“Ben, birçok kereler işe sıfırdan başlamışımdır. Ne var ki babam savurgan tiptiydi. Vere vere elinde avcunda ne varsa bitirmişti. Kârı da, sermayeyi de hep kediye yüklerdi.

Sonunda askerlik de bitti ve Develi’ye geldi.

Baktım, babamın durumu yine iyi değil, yine kötü. Elimde birkaç kuruş biriktirdiğim param vardı. Bir kısmını tuttum, babama verdim.

Dedim ki: “Baba, Batman taraflarına git, oraların cevizi hem ünlüdür, hem bol. Ceviz dediğin, hem yaşı paradır, hem kurusunun içi. Geç Batman’ı, atla Bitlis’e, alabildiğin kadar ceviz al elindeki parayla. Sonra götür İstanbul’a, sat, para yap.”

Babasına en büyük tembihi, gittiği yerde, oralarda ona da bir iş bakınmasıydı. Çünkü Cizre hattında çoktan işi paydos etmişlerdi.

Bütün dileği, bu bulunacak işin gecesi ve gündüzüyle yirmidört saatlik bir iş olmasıydı. Hırslıydı, işe susamıştı ve çok çalışmak istiyordu.

Aradan çok geçmeden postacı kapıya dayandı, İstanbul’dan bir telgraf getirmişti ona.

Telgraf kısa ve özdü:

“Tepebaşı’nda bir bakkal dükkânı buldum. Acele gel. Baban...”

Yine garip serine yol görünmüştü, ama bu kez bu yeni yol dağlar, tepeler, ırmaklar aşırı bir yoldu ve ucu ta İstanbul'da son buluyordu.

10

İstanbul Günleri

Babam ceviz almış, İstanbul'a gitmişti. Uzun bir süre haber alamadığımdan eni konu merak içindeydim. Telgrafında beni yanına, İstanbul'a çağırıyordu, ama bunun dışında pek bir ayrıntıya da girmiyordu doğrusu.

Tepebaşı diye bir yerde bir bakkal dükkânı bulmuştu, bir ihtimal o dükkânı tutmak niyetindeydi.

Sonradan öğrenecektim, bir yakın akrabamız bu konuda babama epeyi yardım etmişti. Akrabamız Nuri Kalem, manifaturacılık yapıyordu, İstanbul'u iyi bilen biriydi.

Babam hikâyeyi ona anlatmış, o da bakınır olmuş sağa sola. İstanbul büyük, İstanbul'un bir ucu var, öbür ucu yok.”

Orası burası, o iş bu iş derken gazetede bir ilan görmüşler ki...

“Yıl, 1947 idi o sırada.

Aşağı yukarı benim askerlik dönüşümden bir yıl sonrasında denk düşüyordu.

Babam İstanbul'da, ben Develi'deydim. Develi'nin de sıkıntılı yıllarıydı o yıllar. İş güç yoktu. İnsanlar oturuyor, esnaf kimi gün siftohsız dükkân kapatıyordu. Benim İstanbul yolunu gözlemem de bu nedenleydi. Aklım fikrim babamda ve iletceğı haberlerdeydi.

Sonunda haberi telgraf getirdi. Sevindim. Doğru postaneye gittim, karşı telgraf çektim babama:

‘Derhal dükkânı al. Ben de İstanbul’a geliyorum’ ve ... İstanbul’un yolunu tuttum.”

Elinde adres, sora sora Tepebaşı'nı bulmuştu. Tabii dükkânı da.

Babası denileni yapmış ve dükkânı tutmuştu. Yeri Pera Palas'ın karşısına düşen Balyoz Sokağı'nın tam köşesindeydi.

Mal sahibi Ankaralı Halil Aktar diye biriydi. Babası mal sahibi yerine önceki icarcısı İranlı Sait Efendi'den devralmıştı. Sait Efendi, nemalanacağı kadar nemalanmış, para yapmış ve kendine daha büyük bir iş kurmuştu. Dükkânı o yüzden devretmekteydi.

“... Eh,” dedim içimden dükkânı görür görmez. “Ben ne istedim, bak işte ne oldu?”

Tam bana göre, biçilmiş kaftan bir işti. Dileğim hiç durusuz duraksız, yirmidört saat çalışacağım bir işti ve bu da öylesi bir çalışma istiyordu benden.

Dükkânın bakkaliye kısmı, akşamın belli bir vaktine kadar işletilebiliyordu. O saati aşmak olmazdı ve kepenk indirmek yasa gereği zorunluydu üstelik.

Ama büfeler gece ve gündüz sürekli açıktı. Yasa onlara diledikleri kadar açık kalma hakkı tanımıştı.

Bizim dükkânın içinde bir ara bölme vardı ve bu da dükkânı ikiye ayırmaktaydı.

Yirmi dört saat dursuz duraksız çalışma imkânı böylece kendiliğinden ortaya çıktı. O ara kepenği neyin saati gelmişse, ona uygun olarak indiriyordum ve bir de bakıyordunuz, bakkal dükkânı gitmiş yerine büfe gelivermişti.

Bakkaliyelik bir ‘şey’ istendi mi, hemen ara bölmeden bakkal kısmına geçiyor, kapıp getiriyordum. Mutluydum ve habire çalışıyordum ben de. Gün yirmi dört saat, ben dükkândaydım hep.

Büfe de bakkal dükkânı kadar iyi işliyordu. Yazları su, gazoz, ayran türü serinletici meşrubat satıyordum. Pazarları bakkallar kapalıydı, ama ben açtım; gece bakkalların hepsi kepenk indirirken ben sürekli açık tutabiliyordum dükkânımızı.

Çalışmak, öyle sanıyorum, benim genlerimde vardı. Çalışmaya mahkûmdum.”

Ve o, o gün bugün hep çalışıyordu. Çalışıyor ve gönüllü mahkûmiyetinin diyetini severek ödüyordu.

Merdivenin En Alt Basamağından

Evet, benim merdivenin en alt basamağından iş hayatına başladığım o 1947 yılını unutmam mümkün değildir.

1947’de cumhuriyet kaç yaşındaydı acaba? Onun gerilerde bıraktığı ilkokul yıllarından kala kala ne kalmıştı? Düşünceleri gene gerilere gidiyor.

“Cumhuriyetin onuncu yıl kutlama törenlerini de çok iyi hatırlarım. Hatta o ‘Kubilay olayı’ nı da.

İlkokulu bitirdim ve ortaokula yazıldım. Bizim orada da ortaokul yeni açılmıştı, iki yıl ya olmuş ya olmamıştı. Çok görkemli, taş bir yapıydı, Ermeni ustaların elinden çıkmaydı.

İlk yıllarımızın müdürünü de hatırlıyorum. Şişman bir adamdı. Sıvaslıydı. O gidince yerini bize matematik dersine gelen İbrahim Öztürk aldı.

Türkçeye de Makbul Bey gelirdi ve çok sevdiğim bir

öğretmendi. Ankara’da öldü birkaç yıl öncesi. Ne zaman yolum Ankara’ya düşse, iki elim kanda bile olsa, mutlaka ziyaretine giderdim. Hiç unutmadım.

* * *

Ortaokulun birinci sınıfındayken, boş kaldıkça dükkâna gider, babama yardım ederdim.

Unutamadığım, unutamayacağım bir olaydır: Bir gün yine dükkânda babamlaydık, müşterilere yetiştirmeye çalışıyorduk... Birisi geldi ve peşin para verip alışverişini öyle yaptı.

Peşin para... Düşünün, hiç görmediğim, hiç alışkın olmadığım bir olaydı bu. Çok şaşırmıştım.

‘Baba’ dedim. ‘Bu nakit parayı nerden bulmuş ki bu adam? Kimdir, kimlerden olur?’

‘Aziz Usta derler, biridir...’ dedi babam. ‘Daha çok Gezbelli Aziz diye tanınır.’

Gezbelli bizim ellerde bir yerdir. Az çok bilirdim. Babam daha sonrasını da hikâye etti. Gezbelli Aziz Usta, demiryollarında çalışmış. Adı üstünde usta imiş. ‘Seksen kuruş yevmiye alır’ dedi babam. Usta seksen kuruş alırsa... Amele ne alırdı peki? ‘O da kırk kuruş falanmış’ diye ekledi babam.

Şaşırdım tabii. Çünkü Bizim Develi’de bir günlük çalışma karşılığı olsun olsun da on kuruş, hadi, on beş kuruş

olsundu. Demiryolu işçisinin yevmiyesi nakitti, Develinininki ise ‘Allah bana, ben sana’ydı.

Belki o günlerden kalma bir duygu, bir alışkanlık, o nedenle hep hesaplı davranırım. Alışkanlığım. Hani, ayağını yorganına göre uzat derler, o akıl, o hesap işte. Bakarım, ekonomik durum sıkıntılı; hemen talimat verir, kısıntıya gidilmesini isterim.”

Bu demiryolu işi ve nakit para olayı aklında iyice yer etmişti.

* * *

O yıllar demiryolu, yapıla yapıla Kemah’a yakın Şeytanköprü’ye ulaşmıştı. Sivas-Erzurum arası hat üzeriydi.

Alabildiğine dağlık ve sarp kayalık bir yöredir bu Şeytanköprü dedikleri yer. Kuş uçmaz kervan geçmez.

Bölgede sürüyle tünel açmak gerekiyordu bu yüzden. Kum gibi insan, gece ve gündüz durmadan çalışıyordu; vasıflısı, vasıfsızı, ustası, mühendisi...

Babamı verdiğim akla yatırdım. Şeytanköprü’ye gitti ve orada tezgâh açtı. İş de iyiydi, kazanç da. Ne var ki babam, gün geldi, işe yetişemez, işle baş edemez oldu. O zaman kalktım, yanına gittim, işe sahiplendim.

Okul mu?

Bırakmak zorunda kaldım. Başka bir seçeneğim yoktu önümde.”

Üç koca yıl, Şeytanköprü'ye yakın Gülbahar diye bir istasyon vardı, o istasyon yakınlarında mekân tutup baba oğul, durmadan çalıştılar, para kazandılar.

“Daha aşağıları Eğin yada Kemah'tı. İş durumunu görünce bir başka akıl düşündük, amcamı da buraya çağırmak ve ona da bir dükkân açmak.

Bunu da gerçekleştirdiler.

Tercan'a yolladık onu. Çünkü demiryolu yapımı durmuyordu ki. Yapıldıkça asıl hedefine doğru ilerliyordu hep.

Amcam, Diyarbakır'a giderken Tercan'dan geldi, ben de bizim Şeytanköprü'den ve Erzincan'da buluştuk. O noktada bütün elimizdeki malları birleştirdik, trene yüklediğimiz gibi doğru Diyarbakır'a yolladık.

O tarafları pek bilmiyordum, ama boş durmamış bir yandan da bilgi toplamıştım. Ne olur ne olmazdı çünkü.

Nasıl bir yerdi orası? Neler ve neler gerekiyordu? Neler yapılıyordu, neler yapılmalıydı?

Şeytanköprü'nün çevresinde yakın köyler vardı, gelgelelim küçük köylerdi hepsi de. Çoğu mezra idi. Üç hane, beş hanelik yerler... Uzak yakın yöresi ile ilgilenecek hali yoktu.

Çalışıyordum, çalışıyordum, dünyayı göreceğim gözüm yoktu diyebilirim. Bu nedenle sıkıldığımı hatırlamıyorum.

Şurası önemlidir; oradaki yaşayışa dayanıp direneme-

sem, başarıya varmak benim için hayal olurdu ve ben bunu çok iyi biliyordum.

O da olsun, şu da dört başı mamur olsun dedin mi, elden bir şey gelmez, hiçbir şey de yapmış olmazsın.

O aralar Batman köprüsündeydik. Bir diş ağrısı ki o kadar olurdu. Çözüm olur, ağrısından kurtulurum diye koca kerpetenle dişlerimi kendi başıma çekmelere bile kalktımdı. Ama baktım, dişlerimin tümü de çürümüş gitmiş. Mecbur Diyarbakır'a gittim.

Diyarbakır'da aradım, bir dişçi buldum. Tam on tane çürük saptadı ağzımda.

'Her bir dişin için beş liranı alırım, tamam mı?' dedi.

Düşündüm: Hepsi tam elli lira. Çok da 'iyi' para üstelik.

Kıyamadım. Hoş, ha deyince de veremezdim ya zaten neyse!

Kayseri'ye döndüğümde, sonradan hepsini yaptırdım. İki dişimi de altın kaplattım. Bu kez tam tamına üç yüz lira saydım bunun için.

Param vardı yani, çıkarıp verecek bir duruma gelmiştim artık.

Vurgulamak isterim: İnsan, durumu neyi gerektiriyorsa onun koşullarına göre hareket etmeli. Doğru olan budur.

Benim ilkem budur, bunun dışına çıkmam.

* * *

Şeytanköprü'den, 1938 yılının sonlarındaydı, ayrıldık. Erzincan'a vardığımızda, Atatürk'ün öldüğünü öğrendik.

Erzincan'dan vurduk trenle, Diyarbakır'a gittik, ünlü bir han vardır, Hasanpaşa Hanı, oraya indik.

Mallarımız peşimiz sıra ve trenle geliyordu. Geldi, onları da hana indirdik. Diyarbakır'dan eksik gedik neyimiz varsa aldık, tamam ettik.

Bundan sonraki yolumuz, Batman'dı.”

Şeytanköprü'den Sonrası Batman

Derlenip toparlandık, yüzümüzü Bismil'den yana çevirdik, düştük yollara.”

Nasıl düşmüşlerdi, peki?

O yıllar, bu yıllar değildi. Doğru dürüst, üzerinde gidilecek yol neredeydi? Kamyon diye bir taşıma aracının farkında olanların sayısı, bir elin parmakları kadar ya var ya yoktu.

Sonunda baktık, olacak gibi değil, mallarımız için tam kırk tane eşek kiraladık. Tüm mallarımızı da yükledik sırtlarına. Eşekler bir yandan, eşekçiler bir yandan, biz de bir yandan, haydi dedik, yola çıktık.

Yollar, geçmiş zaman yollarıydı. Nuh nebiden kalma. Kuş uçmaz, uzağında yakınında ot bitmez kayalarla kaplı, insanın yüreğini soğutan dağları tepeleri, el yapısı köprüleri aşılıyor, bir yerlerden gelip yine bilinir ya da bilinmez başka bir yerlere varıyordu.

O yolların birinde gidiyorduk. Kırk eşek yüklüydük. Derken önümüz sıra bir akarsu belirdi. Bu hesabımızda yoktu. Gözüm eşekçilere çevrildi. Çok alışıktı onlar böyle şeylere.

Sopalarını sıyırdılar, bağıırıp çağırarak eşekleri yürek-lendirdiler ve ... suyun içine saldılar.

Saldılar, çünkü başka çare yoktu. Çünkü gür gür bir su akıyordu, ama üstüne bir köprü atmak, sevap almak kim-senin aklına gelmemişti.

Mal yüklü eşekler hiç itiraz etmeden sahiplerinin isteği-ni yerine getirmek için akan suyun içine girip kendilerini bıraktılar.

Galiba ne olduysa işte o sırada oldu. Kırk eşekten biri-nin ayağı tökezledi, dengesini yitirdi ve suya devriliverdi, hem de boylu boyunca.

Eşek önemliydi tabii, ama ondan daha önemli olan taşı-dığı yükü. Şeker sarmıştık.

Sürücüler koştular, geldiler. Bir kıyamet, bir patırtı için-de eşeği sudan alıp karaya çektiler.

Çok geçti, çok. Şekerler şerbet olmuş, eşeğin sırtındaki çuvallardan şarıl şarıl yerlere akıyordu. Sürücüler, çok memnundu. Avuç avuç ve kana kana şerbet içiyorlardı.

Bir tatlı hatıra kaldı ve geçti. Şerbete dönüşen şeker yükü de, dağlar dereler tepeler ve ovalar da hep geçti gitti, hepsi birer tatlı hatıra oldular.

Batman'daydık, o ünlü Erzincan depremi oldu. Salt Erzincan'da değildi, Develi'yi de yoklamıştı.

Sık sık mal almak için Diyarbakır'a gidiyordum. Bu Diyarbakır önemli bir şehirdir, o gün de bugün de. Doğunun İstanbul'u derlerdi ki, doğruydu.

Deprem olayını ben Diyarbakır'dayken duydum. Bir koşu postaneye gidip hemen 'Sihhatinizin iş'arı' diye bir telgraf çektim.

Babam Develi'deydi. Hem onu, hem hane halkını çok merak ediyordum.

Hatlar arızalıymış, öyle dediler. Haberleşme zorun zoruymuş. Merak ve kaygı içinde bir süre kıvrandım durdum. Sonunda babamdan haber geldi: 'Can kaybımız yoktur. Çadırda kalıyoruz, sakın bizi merak etme. Herkes çok iyidir.'

Sinan, Batman yakınlarına düşer. Nahiyedir. Ama pek güre bir yerdir. Adamı da azdır.

Batman'a yakın o Sinan'daydım. Yalnızdım. Benim ya da bizim dükkân, Sinan Nahiyesine pek de uzak olmayan Zilek Köyü'ndeydi.

Bir niyetimiz amcama Zilek'de dükkân açmaktı ve bunu gerçekleştirmiştik.

Zilek Köyü ile Sinan Nahiyesi arası çok yoktur. Demiryolu köprüsü yapıldı ve oraya Sinan İstasyonu kuruldu.

Amcama Sinan'da bir yer bulmuştuk, getirdiğimiz mallardan ona ait olanları nahiyeye yıktık.

Ben de ertesi günden başlayarak tezgâh açacağım bir çatıaltı bakınır oldum. En çok da köyde aranıyordum.

Araya araya buldum sonunda. Bir köy evine yeni bir oda daha eklemişler, büyütmişlerdi. Gördüm, evet, burası uygun, bize yarar dedim.

Yeni dükkânımız orası oldu.

* * *

Sonuna kadar o köyde kalındı. Çok hatıralar birikti o köyle ilgili olarak.

Burasının Develi'ye hiç mi hiç benzemediğini söyleyemiyim. Ayrıca, Şeytanköprü'ye de benzemiyordu. Tipik bir yokluk bölgesiydi.

İnsanı boldu, herkes para kazanmaya gelmişti. Evet, kimi istersen, işçisi, amelesi, mühendisleri, başka başka sorumluları vardı. Kalabalıklığına kalabalıktı da üstelik. Gelgelelim, gelişmemiş bir yerdi.

Benim yakınlık duyduklarımın başında mühendis Hayri Bey ile sürveyan Mesut Bey gelirdi. En konuşkanları, bu Mesut Bey'di, durmadan ya başına gelenleri ya da başına getirilenleri anlatırdı.

Ora yerlileriyle de ahbab olmadım değil. Çok kişi ile dostluk kurdum. Yaşlılarının dillerini anlamak benim için

zordu, ama diğlerleri benim gibi Türkçe konuşuyorlardı. Arada Türkçe bilmeyenler de tanıdım.

Yakınlık kurduklarım arasında Ramazan'ı unutmuş değilim. Güzel Türkçe konuşurdu. Babasıysa, oğlunun aksine, suskun bir adamdı.

Yöre ağası, Süleyman Bey'di. Onu da unutmadım. Unutmadım, çünkü bir gelecekte bu Süleyman Ağa'yla inek yüzünden başım derde girecekti.”

13

Olaylar ve Sorunlarla

Bu arada inek de almıştı. Hem de yirmi şu kadar. Bütün inekleri ağılımsı bir yerde toplamıştı. Gelecekte sütünden ve etinden yararlanmayı düşünüyor olabilirdi. Belki de yine geleceğe dönük bir yatırımdı bu da.

Ama günü geldi ve... inekler sorun yarattılar.

Haber geldi, çok şaşırdım, ineklerimden ondokuzu birden çalınmıştı. Hem de zaman? Tam biz bu ellerden çekip gitme kararı verdiğimiz günlerin hemen sonrasında. Her şeyimizi toplamış, nerdeyse gittik gidiyoruz; bu hırsızlık olayı patlak veriveriyor.

Babamı çoktan yollamıştım, bir ben kalmıştım, o da son denetimleri yapmak, gerimizde bir şey bırakmamak içindi.

Hırsızlık olayını bölge valisi Abidin Özmen'e kadar duyurdum. Niğde kökenliydi.

Olay çarçabuk yöreye yansıdı, duymayan, öğrenmeyen kalmadı. İleri gelen kişiler yakından ilgilendiler ya da ben

öyle sandım. Bunların arasında bölge ağası Süleyman Bey de vardı.

Bana haber salmış: Olayı öğrenmiş de benim adıma çok üzölmüşmüş. Bunlar olurmuş ve gelir geçermiş.

Bunca laf arasında bir de ihbar: ‘Midyat’ta İbrahim Ağa diye biri var. Duydum ki senin ineklerini o İbrahim Ağa çaldırmıştır. Böyle bilesin bunu.’

Bunun üzerine bana ne yapmak düşerdi? Durmadım, valiliğe bir telgraf gönderdim, olanı ve biteni anlattım. ‘Bu Midyatlı İbrahim Ağa’dan kuşkulaniyorum’ dedim. Ona göre ne yapılacaksa artık...

İbrahim Ağa her kimse, bulmuşlar, kısıkıvrak da yakalamışlar adamı. Aradan üç beş gün geçmişti ki, Nahiye müdürü geldi: ‘Bir yere kıpırdayayım deme buradan’ dedi. ‘Bir haber aldık, senin hırsızlanan ineklerin çoğu Beşiri Kazasındaymış.’

Anlattı sonra: Çalanlar, hayvanları bir dere içine gizlemişler, gözlerden irak tutuyorlarmış. Nahiye müdürü jandarmadan yardım istemiş. Gidip baskın vereceklermiş.

Bir gün geçti üstünden ve yine bir başka haber geldi: İnekler bulunmuştu. Birini kesmişler, diğerlerini de Beşiri’ye götürmüşlerdi.

‘Git oraya, teslim al onları...’ dediler. Dediklerini yaptım, Beşiri’ye gittim, mallarımı teslim aldım.

Öğrendim ki ineklerimi çalan, İbrahim Ağa ve onun adamları değildi. Asıl hırsız, Süleyman Bey'di. Her şey, bütün hinlikler, onun başının altından çıkmıştı hep.

İbrahim Ağa'nın tutukluluğu kalktı, serbest bırakıldı. Süleyman Bey ise ortalıktan kayboldu, sanki yer yarıldı, o içine girdi.”

Evet, bu bir Batman serüveniydi. 1938 yılından 1942 yılına dek, bir hesapla, dört yıldan fazla bir zamanlarını almıştı. Zaman dediğimiz şey, o dönemlerde bugünkü gibi öyle göz açıp kapayıncaya kadarlık süredeki gibi hızlı geçmiyordu.

Ağır aksak gelip geçiyor, insanlar yaşadıklarının farkına varıyor ve yine yaşadıklarının tadını çıkarıyorlardı.

O zamanlar, galiba, çok başka zamanlardı.

Asker Oldum Fırıncı

Batman'dayken insan Batmanlı olur mu? Olur. Nerede yağmur, orada tarla diye bir söz vardır, doğru bir sözmüş. Az kalmıştı, ben de Batman'da yıllarımı geçire geçire Batmanlı olacaktım neredeyse.

Arada yapamıyor, yıl içinde birkaç kez atladığım gibi Develi'ye gidiyor, hasret gideriyordum.

Zaman zaman Türkân'ı da görüyordum elbette. O, ortaokula gidiyordu, öğrenciydi hâlâ. Bu durumda onu istemelere kalkışmanın bir anlamı yoktu.

Batman'dan kesin dönüş yaptıktan sonra artık bu işin de vakti geldi çattı diye düşündüm. Eh, onun da yaş gereği, evlenme çağı gelmişti artık. Bizim de halimiz vaktimiz düzelmişti.

Haydi dediğimizde 1942 yılını bitirmiş, 1943 yılının da başına gelmiştik. Askerliğim kapıdaydı, çağım da evlenme çağıydı.

İstettik ve... olumsuz cevap verdiler. Hiç acele etmedik biz de. Biraz zaman geçsin diye bekledik.

Zaman geçti, altı ay doldu, yeniden başvurduk. Evet dediler. Nişanlandık.

Nişanlandıktan sonra düğün yapıp evlenmeyi de düşündük, bunu ertelemeyi de. Çünkü askere gitmek zorundaydım. Üstelik, kuramın vakti de çoktan geçmişti.

Ben gitme kararı aldığımda bir ihbarla şubeye davet edildim. Bu nedenle asker ocağına gideyim, hayırlısıyla tezkeremi alıp döneyim, sonra düğün dernek yaparız dedim.

Şubeden beni doğru Trakya Tahkim Komutanlığı emrine sevkettiler. Develi'den kalkacaksın, İstanbul'a, oradan Büyükçekmece'ye, oradan da Hadımköy'e. Birliğim Büyükçekmece'deydi.

Bilen bilir orasını. İstanbul'a yakındır, İstanbul'a bağlıdır, ama ne suyu ne iklimi benzer. Hadımköy, tam Trakya'dır. Bir kışı olur, o kadar işte.

Birliğimize ünlü İsmail Hakkı Tekçe komuta ediyordu. Anlı şanlı bir askerde. Bundan öncesinde muhafız alayı komutanlığı da yapmıştı.

Kuramdan geri kalmam, geç silah altına gitmem nedeniyle cezalıydım. Sınıfım piyade idi ve cezamın diyeti olarak önce altı ay süreyle bu Trakya Tahkim Komutanlığı emrinde ve inşaatlarda çalışacaktım. Daha sonra da eğitime tabi tutulacaktım.

* * *

Kayseri'den bir trene doluştuk, gide gide Haydarpaşa'yı buldurduk. 'Geldik' dediler, herkesi indirdiler.

Yanımda Develili bir hemşerim bulunuyordu. Karşıya geçtik vapurla. Hepimiz, Sirkeci'de bir 'tadat yeri' varmış, oraya götürüldük. Acemilerin toplanma yeri orası imiş.

Biz, hemşerimle birlikte, şu İstanbul'u bir dünya ve sivillik gözüyle görelim bakalım hele... dedik. Ve aradan sıyrıldık, kaçtık.

İki koca gün İstanbul kazan oldu, biz hemşerimle kepçe. Gezdik, dolaştık ve altını üstüne getirdik.

Sonuçta döndük birliğimize, 'Biz geldik ve teslim oluyoruz' dedik.

Azar işitmedik dersem yalan olur. Biz, özür diye: 'Bu diyarların yabancısıyız, yolumuzu izimizi kaybettik. Aradık aradık, güç bulduk...' dedik.

Sirkeci'deki o acemi erat toplama yerinden doğru Hadımköy'e postaladılar.

Hadımköy'den bizi bu kez de Büyükçekmece'ye yolladılar. Orada koruganlar vardı, unutmadım, hâlâ durur mu bilemiyorum. Ürküntü verici şeylerdi.

Vardık. Doğru hamama, marş marş dediler. Biz de hamamın yolunu tuttuk.

Çıktık, giyindik kuşandık. Hadımköy'den malzeme alınıp getirilecekti. Levazım işlerine bakan Hayri Teğ-

men'in komutasında bir kamyona dolduk. "Malzeme" dedikleri, un, pirinç, bulgur falanmış.

Alınacaklar alındı, kamyona yükletme sırasında ne olmuşsa artık, o Hayri Teğmen'in dikkatini çekmişim.

'Bu kamyona her ne yükleniyorsa, bir listesini tutar mısın?' dedi yanına çağırıp.

'Tutarım efendim' dedim.

'Eh başla bakalım' dedi.

Böylesi işlere yatkın olduğumdan kolaydı.

Alma ve yükleme işi bitti. Yine kamyonumuza bindik, döndük birliğimize.

Bir gün sonra olmalıydı, Hayri Teğmen beni yanına çağırttı.

'Sana bir görev vereceğim' dedi.

'Hay hay teğmenim, emriniz olur' dedim.

'Yeni görevin, fırında' dedi. 'Fırında çalışacaksın.'

Askerlik.. Kim hayır diyebilir? Ayrıca, fırında çalışmak, inşaatlarda çalışmaktan bin kez iyiydi de.

Fırına gittim. Aşağı yukarı bir otuz beş kadar insan fırında iş tutuyordu. Başlarında bir çavuş ve iki de onbaşı bulunuyordu.

İşe başladım. Liste tutmaktı görevim.

Sonra sonra işin içine iyice girince, şaşırđım, çünkü bir

aksaklık, yolunda olmayan bir ‘şey’ vardı burada. Ve.. buldum ben de.

Yıllar, kıtlık yıllarıydı. Millet karneyle ekmek alıyordu. O da bir insanı tamı tamına doyuracak bir miktarda değildi. Kimseye yetmiyordu.

Bizim fırında ise.. aman Allah, gereğinden fazla çıkarılan ekmekleri koltuğunun altına alan gidiyordu. Dışarıda satmaya tabii.

Sessiz suskun seyrettim olanları önce. Benim harcıma değildi bu; ‘Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım’ anlayışı benim ilkelerime ters düşerdi.

Levazım subayına çıktım, karşısına geçtim.

‘Komutanım’ dedim, ‘beni fırındaki görevimden alın, ben yapamayacağım.’

Şaşırıldı. Birimiz asttık, öbürümüz üst.

‘Burası asker ocağı, delikanlı’ dedi. ‘Ben bunu yaparım, şunu yapamam diye bir şey yoktur.’

Tabur komutanı da yanındaydı. Dinliyordu.

‘Ben tüccar evladıyım efendim’ dedim. ‘Burada olup bitenlere dayanamayacağım. Döndürülenlere ne göz yuma bilirim ne de ortak olurum.’

‘Ne oldu, anlat bakalım’ dedi tabur komutanı.

Anlattım. Liste tutmamın imkânsızlığını... Denetleme-

nin ve çalışanlara söz geçirmenin imkânsızlığını bir bir saydım, örneklerini verdim.

‘Bana da sıçrayacak, ben de lekeleneyeceğim efendim’ dedim. ‘Bir de, fırında adam çok, adamdan geçilmiyor.’

Durdum, her ikisinin de gözlerinin içine baktım.

‘Bir yere gidemezsin’ dedi komutan. ‘Neyi nasıl yapmayı istiyorsan, bana anlat bakalım...’

İki gün süreyle ortalığı gözledim, olanlarla olabilecekleri kolaçan ettim durmadan. Haklıydım, ne çavuşa gerek vardı fırında, ne onbaşılara. Hamurkârlarla pişiriciler yeter sayıdaydı. Her birinin yeri belliydi ve hepsi de usta insanlardı. Geriye kalanlar fazla ve ihtiyaç dışıydılar.

Yeniden komutana çıktım.

‘Fırında ne çavuş gerek bana ne de onbaşılar. Geri kalanların da sayılarını düşürmek istiyorum efendim’ dedim.

Komutanın akli pek yatmamış olacak ki ‘Ne demek bu?’ diye sordu.

Anlattım bir kez daha. Kabul etti.

‘Herkesi içtimaya çağır, durumu açıkla, onlar da öğrensinler...’ dedi.

Dediğini yaptım. Çavuş buna kızdı, küplere bindi.

‘Bunun tasası sana mı düştü acemi?’

Ben üstüne gitmedim.

‘Öyleyse, siz bilirsiniz...’ dedim.

Tam o sıra bizim teğmen çıkageldi. Duruma el koydu, fırtına olup esti.

‘Sen söyle ne istiyorsun?’

‘Ne çavuş, ne onbaşı gerekli’ dedim. ‘Sonra şunları ve şunları da istemiyorum. Şunlar ve şunlar ise kalsınlar.’

‘Tamam’ dedi Hayri Teğmen. ‘Kalanlar kalsın, gerisi doğru, der dest, taşocaklarına, marş!’

Öyle oldu, o günden sonra fırın benim idareme geçti. Giren de belliydi, çıkan da. Hesap kitap da tutuluyor ve en küçük bir aksama olmuyordu.

İki ay sonrasında komutan durumu sordu. ‘İyidir komutanım’ dedim.

‘Un lazım değil mi, almayacak mısınız?’

‘Hayır efendim’ dedim. ‘Daha şu kadarlık unum var. Beni idare eder.’

Hep şaşırıyordu bu fırın konusunda komutan, yine şaşırdı. Çünkü onlar hesaplamışlar: Levazımın Hadım-köy’e de üçyüz çuval un borcu varmış.

Bana inanamadıklarından olacak, bir kez daha oturup hesap kitap yaptılar. Onlara iki ayda yüzelli çuval un tasarruf ettirmişim.

Ekmekler eksik gramajlı mı çıkıyordu acaba?

Hayır!

Tayın dağıtımında bir fırıldak mı döndürülüyordu?

Hayır!

Tek neden, un hırsızlığının ortadan kalkmasıydı o kadar. Çalan da yoktu, çaldıran da.

Bu fırın görevinde askerliğimin sonuna kadar kaldım. Ne talim gördüm, ne taşocağından sırtımda taş çektim inşaatlara.

Günler gelip geçiyordu. Büyükçekmece'nin tepelerine doğru bir yerde büyük bir fırın yapımına girişildi. Bitti, biz de topluca o yeni fırına geçtik.

İsmail Hakkı Tekçe, başımızda ve komutanımızdı. Çok sık teftişimize gelirdi. Fırının çalışmasına da önem verirdi.

Bir gün gene çıktı geldi. Ben komutu verdim. Ama bir yanlış yapmışım. Ya da komutumda bir eksiklik vardı ki, çok kızdı. Bir bağırdı, yerimde titredim. Yalnız erler değil, subaylar da ürküp çekinirlerdi İsmail Hakkı Tekçe'den.

Meğer selamı yanlış vermişim. Emirsubayına döndü.

‘Buna doğru dürüst selam vermeyi öğretin!’

Tam onbeş koca gün dağa taş, ağaca yaprağa selam verip, selam vermek nasıl olurmuş, onu bir güzel öğrendim.

İkinci gelişindeydi, komutumu verdim, selamımı da aktım.

‘İşte böyle olacak’ dedi. ‘Öğrenmişsin. Aferin!’

Yine de bir kusur bulamadan edemedi. ‘Avcun görünüyör’ dedi.

Ben askere gittiğimde yıl 1943 idi, tezkere alıp terhis olduğumda takvimler 1946’yı göstermekteydi.

Asker ocağında yerim yurdum değışmedi. Yalnız iki kez memlekete izinli gittim geldim. Yokluğumda bana bir arkadaşım vekildi.

Nasıl tekmil vereceğini sıkı sıkıya öğretmiştim. ‘Şu kadar çuval un var, şu kadar çıkan ekmek ve...’ diyeceksin.”

15

Tepebaşı'ndan

Bir süre Develi'de kaldım. Bir dükkânımız vardı var olmasına, ama pek çalışmıyordu. İş güç hak getire. Öyle ki babam kahveden çıkmıyor, ben de iki de bir bırakıp bırakıp gidiyorum dükkânı.

Bir baktım, iki baktım; doluya koysam almıyor, boşa koysam dolmuyor. Bir çıkış yolu bulmam gerekti. Tamamdı da elimde o kadar bir para da yoktu. Ne yapıp neyi ne ile öldüracaktım.

O aralar aklıma İstanbul fikri düşmüştü. Bir kolayına getirip kapağı İstanbul'a atma peşindeydim ve bu yeni fikir giderek kafamda oluşuyordu.”

Yolu açmak ve öncülük olgusunu babası üstlenmişti. Bir yük cevizle destur deyip İstanbul yollarına düşmüştü. Amaç elbette ceviz ticareti de yapmaktı, fakat birinci derecede önem taşıyan şey, İstanbul'da tutunulacak bir dalın var olup olmadığıydı.

Vardı.

Hacı Mahmut Efendi'den gelen telgraf, Tepebaşı taraflarında işe yarar, kirası keseye uygun bir dükkânın bulunduğunu haberliyordu Develi'ye.

Bizim Tepebaşı'ndaki dükkân, Pera Palas'a karşı ve tam Balyoz Sokağı'nın köşesine düşüyordu. Ayak altı bir işyeriydi.

Türkân Kız'la nişanı yapmıştık, araya askerlik girmişti. Terhis oldum, bu İstanbul olayı başıma geldi. Yazgımız hep ayrılıkmış o yıllar ne diyeyim...

Askerdeyken ben ona mektup yazardım, o bana yazardı. Ama çekingen bir huyu vardı, içine kapanıktı. Benim asker ocağından yazdığım yığınla mektuba oturur, annesi cevaplarını yazarmış. Onun ağzından üstelik.

Ben de asker ocağında nişanlımdan mektup geldi diye sevinir, hava atardım çevreme. Yanı sıra her gelen nişanlı mektubunu deliler gibi de saklardım. O yüzden (nur içinde yatsın diyeyim) kayıncımda 'mektup arkadaşım' dedim."

İstanbul yolu görünmüştü.

Sonrası ya kısmetti artık. Hele bir İstanbul'a gitsinlerdi, gerisi kolaydı, çorap söküşü gibi gelirdi.

... ve öyle de oldu zaten.

16

Hayat Nedir, Kavgaya mı Yalnızca?

Balyoz Sokağı'nın başındaki dükkânda her bir şey satıyordum. Çevreme ne gerekiyorsa, çevrem ne istiyor, ne arıyorsa; kuş sütü dahil, o ufacık dükkânda bulunduruyor ya da bulundurmaya çalışıyordum. Sıkı müşteri edinmenin bir ikinci yolu daha yoktu.

Dükkânın yakınında Çardaş Lokantası ile Pelit Pastanesi vardı; pastane geçmişte Tilla adını taşıyordu.

Pastane sahibi Kâzım da alışverişini bizden yapardı. Evlere servis gönderirlerdi. Bugün büyük bir çikolata fabrikasıyla dünya kadar pastanenin sahibidir. Bir gün karşılaştık, konuştuk, eski günlerimizi andık. Bir numara olduğunu söyledi. Ben de sevindim enikonu.

Tepebaşı da, onu kesen ya da ona kavuşan sokakları da zaman olur tekinsizleşir ve dışarıdan gelene karşı yabancılaşırlar. Beklenmedik insanlar ve beklenmedik olaylar önünüze dikilir ve yolunuzu keser.

Birden hayatın ne kadar zor, ne kadar çekilmez olduğunun farkına varırsınız.

Yanımız yöremiz her çeşitten insanla doluydu, biliyordum, ama ilgilenmemeye de çalışıyordum. Herkesin derdi kendine, herkesin belası da yine kendineydi, beni ilgilen-dirmiyordu.

Kendi huyuma gidiyor, kimsenin suyunu bulandırmamaya bakıyordum üstelik.

Ben öyle ve böyle yaparken, günlerden bir gün dükkâna birisi geldi. Yığınla öte beri şu bu, yiyecek, şişe şişe içki aldı. Bir hesap yaptım, epeyi bir para. Yüklüce de. Ben hesapla uğraşırken adam bana ‘Sen hesabı bir güzel yap, bunların topu Hüseyin Ağa’nındır. Unutma, Kürt Hüseyin Ağa’nın yani, tamam mı? Kendi gelir bir gün ve hesabını bir tamam öder sana. Hadi bana eyvallah aslanım’ dedi. Gidecekken durdurdum.

‘Olmaz öyle şey’ dedim. ‘Para peşin, kırmızı meşin burada. Ne tuttuysa, ödersin tıklar tıklar, alır gidersin.’

Adam beni bir süzüş süzdü, o kadar olur.

‘Sen Hüseyin Ağa’ya böyle davranamazsın’ dedi. ‘Ayrıca kimdir o Hüseyin Ağa, biliyor musun?’ diye de ekledi.

‘Kimse kim’ dedim. ‘Bu dükkânda alışverişin yolu böyle. Yani, para peşin, kırmızı meşin.’

Adam başka söz etmedi bana, çekti gitti usuldan.

O gittikten sonra benim içime bir kurt düştü. Öyle ya kimdi bakalım bu Kürt Hüseyin Ağa? Neyin nesi idi, biliyor muydum? Bu Tepebaşı zaten Beyoğlu'na bela konusunda çanak tutan bir semtti. Gerçi ortalıkta görünmez, ayak altında dolaşmazlardı, ama yine de karanlık ara sokaklar her türlü ipsiz takımının cirit attığı yerlendendi. Elbet burada bir takım Hüseyinler 'ağa'lıklarını kuracak ve çevreyi haraca bağlayacaklardı.

Günlerden bir gündü, baktım, dükkândan içeri biri giriyor. Paltosunu giymemiş de omzuna eğretice atmış, vücudu yana eğik, tam külhanbeyi tavırlı.

Anladım, Kürt Hüseyin Ağa ziyaretimize gelmişti.

Heyecanlanmadım desem, yalandır. Fakat içimde korkunun zerresi yoktu.

Ne yapıp ne edeceğime çoktan karar vermiştim, hazırlıklıydım ve böyle bir anı bekliyordum.

O tezgâh önünde, ben arkasındaydım. Karşılıklı durmuş, bakışıyorduk. Onu bilmem, ama ben tetikteydim. Elimin altına koca pastırma bıçağını almıştım. İçimden, 'Hodri meydan' diyordum.

'Buradan öte beri alınsın diye birini göndermişim, birileri 'olmaz, vermem' demiş. Kim o, bakayım?' diye sordu yüzüme karşı.

O heyecanla görmemişim. Kürt Hüseyin Ağa yalnız değilmiş, arkasında iki muhafızı dikilmiş, gözlerinden ateşler saçarak bana bakıyordu.

‘Bizden kapik işlemez, sen bunu bilmiyor musun, sana öğretilmediler mi?’ dedi.

Bunları derken iyice sokulmuş, burun buruna gelmiştik nerdeyse. Pastırma bıçağını kavrayıp elimde yükselttim havaya doğru.

‘Parasını vermedi, ben de vermedim.’

Bakıştık. İkimiz de sesli sesli soluyorduk.

‘Sen benim kim olduğumu biliyor musun’ diye sordum.

Kimsin ki... gibilerden baktı.

“Ben İzmir’i susta durduran Kayserili Topuksuz İzzet’im. Namım, Topuksuz’dur. Sen bunu bilmezsin, bana adam gönderirsin. Senin de dükkânın varsa, ben de sana adamımı göndereyim. Topuksuz İzzet, Kayserili. Namımız İzmirlerde söylenir. Yedi metreden burun düşürürüm.”

Beriki hafifçe geri çekildi. Omzuna attığı paltosunu çekiştirerek düzeltti.

‘Öyle mi imanım?’ dedi. ‘Kozumuzu paylaşırız seninle...’

‘Paylaşırız’ dedim. ‘İstiyorsan, hemen şimdi ve burada!’

Yine bakıştık, yine birbirimizin gözlerinin içine, ta içlerindeki derinliklere baktık.

Başka bir söz etmedi bana, döndü ve çıktı. Adamları da ardı sıra onu izledi.

Ertesi gün başımdan geçenleri bizim Adil’e bir bir ve eksiksiz anlattım.

‘Çok iyi’ dedi. ‘İyi de etmişsin, lakin çok dikkatli ol. Burası İstanbul. Biz de yabancıyız henüz. Kim vurduya gitmeyelim sonra.’

Böyle dedi, beni diken üstünde oturur bıraktı. Günler günü heyecan çektim; ha şimdi gelip baskın verecekler, ha bu gece önüme çıkıp yolumu kesecekler diye tedirginlikler geçirdim.”

Bu hikâyenin en büyük tutkunu küçük torunuydu. Ortaokul sıralarında aynını yapmış o da.

Demiş ki “Ben Kayserili meşhur Topuksuz İzzet’in torunuyum, ona göre, tamam mı?” Arkadaşlarına böyle diyerek caka satmış.

Bitmez Anılarla Tepebaşı

Evimiz de Tepebaşı'ndaydı. Şimdiki İngiliz Konsoloslunun hemen arkasına düşen bir sokaktaydı. Aynalı Çeşme derlerdi.

Tepebaşı, İstanbul'un eğlence konusunda da sayılı yerlerinden biriydi. Ünlü ünsüz, tanınmış tanınmamış tiyatrolar çevrede sıralanmışlardı. Tiyatro sanatçılarının büyük çoğunluğu alışverişlerini bizim dükkândan yaparlardı, bir çoğu beni, ben de onları tanırdım. En çok beğendiğim tiyatro adamı, Hadi Hün'dü; iyi bir insan, iyi bir tiyatrocuydu. Sohbeti doyumsuzdu.

Tiyatrolardan başka cadde üzerinde ve birçok sokak arasında sayılamayacak kadar çok gazino ve bar vardı.

Diyarbakır'dayken bir keresinde iş gereği kalkmış İstanbul'a gelmişim. Ortaokuldan bir arkadaşımınla sözleşip buluştuk. Üniversitede öğrenim görüyordu.

Ben, o ve bir de yanında getirdiği arkadaşı, hep birlikte gazinoya gittik.

Safiye Ayla okuyordu. Yedik, içtik, Safiye Ayla'yı dinleyip alkışladık. Sonunda hesap istedik, önümüze geldi: Beş buçuk lira!

Ortaokuldan arkadaşım Abdullah şaşırđı gelen bu hesaba ve 'Hiç gerek yoktu bu kadar masrafa girmeye' dedi. 'Aynı sofrayı bir buçuk liraya haydi haydi düzerdik.'

Evet, ben de kabul ediyordum, o günün parasıyla çoktu o hesap, fakat gençlik yıllarının Safiye Ayla'sına değerdı doğrusu.

Şimdi bile sorarım kendi kendime; o zaman görmeseydim Safiye Ayla'yı, başka ne zaman görecektim ki? Gerçi sonraları birçok yerde kendisiyle karşılaşacaktım, ama bunun için zaman gerekti."

Tepebaşı'nda birçok tanıdıkları olmuştu. Hiçbirini de unutmuş değildi. İnsan belleği, hatırlanacak olanların içinde kendine göre bir ayıklama yapar ve asıl "iyi" olanlarına öncelik tanır. Kötü hatıralara bellek mümkün olduğunca az yer verir. Kötü olanlarının yerine, iyi olanlarını hatırlamamızı ister bizden.

Ali Tanrıyar da unutmamış olduklarıındandı.

Turgut Özal'ın da bacanağıydı doktor Ali Tanrıyar... Onu da Tepebaşılılardan saymalı. Balyoz Sokağı'nın köşesindeki o alçakgönüllü bakkal dükkânımıza doktor Ali Tanrıyar da gelip gider, alışverişinin çoğunu oradan yapardı.

"Tepebaşı, bir tür Babil Kulesi'dir, yedi iklim dört buca-

ğın insanı, sanırsınız, bu Tepebaşı'na gelmiş ve toplanmıştır. Gece gündüz, aydınlık, karanlık ya da loş ve güneşe hasret sokaklarında kuş dili bile konuşulur, kulak kesilirseniz, duyarsınız.

En çok Yahudiler vardır, ama hepsi de varlıklı Yahudilerdir bunlar.

Şimdi para kazanmanın yolları diyoruz, değil mi? Söz gelişi, bir kasa bira alırdık. Kaça? Şişesi 33,5 kuruşa. 35 kuruşa da satardık, 1,5 kuruş kâr ederdik. Masal gibi bir şeydi işte. Bir kasada on şişe vardı ve topu topu hepsinden bize kâr olarak düşen, 15 kuruştü.

Yahudiler bir kasa bira alırlar ve 'Şunu bizim eve bıraktırıver, olur mu?' derlerdi. Ya birileri ile yollar ya da kendim tutar götürürdüm.

Kârsa... işte sana kâr. Para kazanma yolları mı? Al sana para kazanma yollarından biri daha.

Mal sahibimiz Halil Aktar'dı. Öyle az buz değil, hatırı sayılır sayıda taşınmaz malın sahibiydi. O yılların en zengin insanlarından biri olarak parmakla gösterilirdi. Koç'a da akraba olurdu.

* * *

İlk çocuğum Develi'de doğdu. Doğumu bir temmuz ayıydı, sonra ekim ayında İstanbul'a geldik evcek.

O da unutulmaz bir hatıradır. Gelecekleri gün belliydi. Onları getirecek trenin saati de. Vaktinden çok önce Hay-

darpaşa'ya gitmiş, sabırsızlıkla gözlerini trenin birden çıkıvereceği kavşağa dikmişti.

Sonunda gelmişti tren, ama ona sorarsanız, sanki gelmez yolların treniydi ve raylar üzerinde hiç mi hiç yürümüyor, yerinde sayıyordu.

Oğlumu hemen kucağıma aldım. Beni gördü ve gülmeğe başladı. Birbirimize kavuşmuştuk ve herkes mutluydu o gün. En mutlumuz da bence oğlumuzdu. Bugün kuruluşumuzun başında ve yine mutlu.

Kızım 1951 yılında doğdu, Tepebaşılıdır.

* * *

Yolum mu düştü, bir rastlantıyla oradan mı geçiyordum yoksa, olabilir, Develi'den bir arkadaşımın Tahtakale'de karşılaştık.

Bir de ortağı vardı. Sıvaslı. Onunla da tanıştık. Bu ortak bana adeta musallat olmasın mı? İlle de gel, bizimle ortak ol sen de diye tutturdu.

Ama arkadaşımın hoşuna gitmedi bu ortaklık.

Ben Başar Han'da bir yer tuttum, başka birini, İbrahim Özbil'i ortak aldım, birlik olduk. Onları Sivas Emniyet Pazarı idi, bizimkisi de Yeni Sivas Emniyet Pazarı.

Biz, kolektif şirkettik.

Bu benim, Tahtakale maceramın başlangıcı ve ilk adımdır.

Tahtakale'de Bir Develili

Ben Tepebaşı'ndan Tahtakale'ye indiğim sıra yukarıdaki dükkânımıza babamla büyüyüp eli ekmek tutar hale gelmiş olan kardeşim birlikte bakıyorlardı.

Akşama kadar Tahtakale'nin kahrını çekiyor, akşamla bir, Tepebaşı'na bir koşu varıp dükkâna yardım ediyordum. Boynumun borcuydu bu da.

Bu arada hem Tepebaşı'ndaki dükkâna ortaktım hem Tahtakale'deki kolektif şirkete.

Tahtakale'de iki işi birden yürütüyorduk; hem kırtasiye toptancısıydık, hem tuhafiyeye. Yakınımızda anlı şanlı, büyük tüccarlar vardı, sözgelişi bir Jak Dekala, bir Salamon Eskenazi gibi.

Bugünkü kalem fabrikamızın doğuşu o Tahtakale günlerindedir. 1960 yılına kadar ülkede sanayi yoktu.

Hey gidi Tahtakale, seni bilirim. Sen adamı hem vezir edersin hem rezil.

Ticaretin ya da ticarete başlamanın bir vakti, bir yaşı var mıdır? Veya olmalı mıdır?

O çok küçük yaşta ticaret hayatına atılmıştı. Okul sıralarındayken sınıfa portakal getirir ve tane hesabı satardı. Para kazanırdı, evet ve bu, onun için bir geleceğin başlangıç noktalarıydı.

“Bir gün okulumuzda müsamere vardı, okula yardım olsun diye açık artırmayla bazı satışlar yapıyordu.

Sınıf öğretmenim benim satmak üzere getirdiğim portakalları gösterip:

‘On portakal da portakalcıdan!’

Açık artırma başladı ve benim portakallar satıldı. Tuttular, aradan bir yirmibeş kuruş da bana vermek istediler. Almadım.

‘Madem benim adıma satışı yapıldı, bu da benden...’ dedim.

Şunu demeye getiriyorum: Çocukluğumda da yerine göre, nasıl ve ne tür davranmak gerekiyorsa, hep onu yapmış, öyle davranmışımdır.

Kazanç ya da kâr uğruna, bu düşünce nedeniyle kendi saygınlığımdan olmayı hiç düşünmedim. Bu tür bir yaklaşımdan yana hiç olmadım.

Çalışma hayatında tamahkârlığa yer yoktur. Bunu yapan kazanmaz, kaybeder bence. İnsanı yiyip bitiren, giderek yok eden bir tutkudur o.

Ziya Müezzinoğlu bir gün şöyle demişti: ‘Eli işe yatkın ve işe yarar çocukları küçüklüklerinden çalışmaya başlatırlar. Biraz daha işe yarar olanları ortaokul sıralarındayken işe koşarlar. Benim ve bizim gibilerini de üniversiteye yollarlar’...’’

Bir gerçektir; hep okumak istemişti. Ama bir türlü koşulların ve yazgısının önüne geçememiş, engelleri aşamamıştı.

“Nasip değilmiş diye düşünüyorum. Doğru ya da yanlış. Evet, okuyamadım, ama ticaret hayatında başarılı oldum, başarı kazandım.”

Çocukluk yıllarında yanında yöresinde okuyanlar, koca koca okulları bitirenler ne oluyordu, peki?

Ya zabıt ya da öğretmen. O günlerin koşulları bu kadardı. Elden gelen de yine o kadar.

“Ben okumak istiyordum istemesine, ama babam ne ile, ne yapıp ederek okutacaktı ki beni? Ve ben nasıl okuyacaktım?

Devletin verdiği imkânlarla, öyle mi?

* * *

Ama kendi yerime oğlumu ve kızımı okuttum. Hele oğlumu; onun özellikle bir işadamı olarak yetişmesini istedim, ona her imkânı verdim, o çekirdekten ticareti öğrendi.

Tahtakale’deki hayatım sırasında oğlum da yaz tatille-

rinde boş durmasın diye işporta tezgâhı açardı. Her zaman müşterisi olmazdı.

Bize dükkânda yardım eden bir Hacı Baba vardı, tanımadığı yoktu, bütün işi o çevirirdi. Onu yüreklendirmek için, gider, bizim çocuğa görünmeden sotaya yatar ve gözlerdi. Yanında adamları olurdu. Her birine ayrı ayrı para verir ve oğlumdan ‘hususî’ alışveriş yaptırırdı.

Aldıklarımı ne mi yapardı?

Doğru bizim dükkâna getirirdi tabii. Fakat hiç de sezdirmeden, kimselere çaktırmadan.

Oğlum, akşamüstü sevinçle gelirdi: ‘Baba, bak, bugün ne kadar çok para kazandım.’

Evet efendim, okumak gereklidir, kabul, fakat insanın hayat tecrübesi kazanması da zorunludur.

Yine oğlumdan örnek vereyim: Üniversiteye giderken bizim Çelik Montaj’da hurda kısmında çalışıyordu. Ben istemiştim, başlamıştı o da.

Günleri hurdalar içinde geçirdi. Aralarından yedek parça toplardı.

İnsana, hele bu işlerde büyüklük ve büyükleme olmaz. Büyüdükçe küçüleceksin. Kibirdir adamı yıkan.

Ben eşekle başladım işime. Şimdi bakıyorum da... Çifte çifte arabalar... Torunlar, gelinler, çocuklar her biri bir arabada... Her biri dilediği, beğendiği arabayı anında altına çekiyor.

Peki, onlar, babaları, dedeleri bugünlere nasıl geldiler, biliyorlar mı acaba?

Ders alsınlar diye ara sıra konuşurum.

O nedenle Şeytanköprü'yü ve Şeytanköprülü günlerimi hiç unutamam.

Unutmam da mümkün değil zaten.”

19

Bir İlk Kayıp Hikâyesi

Hangi yıl olabilirdi, 1937 mi, yoksa 1938 mi? Ramazan içindeydik, oruç tutuyordum. Bayram eli kulağındaydı. Üç beş gün bir şey kalmıştı ancak. Şeytanköprü'deydik. Bir Ramazan ve bir bayram arifesi telaşı sarmıştı herkesi, o kadar olur.

Dükkânda satışlar artmayı sürdürüyordu. Nakit para, para peşin diyordum, ama yine de kimi güvendiklerim vardı, onlara veresiye verirdim.

Biri müşterim mi olacaktı? Tamam, başım gözüm üstüneydi, hay haydı. Fakat iyice sorup soruşturmadan kesinlikle defterde sayfa açmazdım.

Müteahhitten durumunu öğrenirdim, ona göre önlem alacaksam, alırdım.

Bakalım çalışacak mıydı, bakalım işe sürekli gözüyle mi bakıyordu, yoksa, bir iki çalışır, sonra çeker giderim diye mi düşünüyordu?

Bunları bilir ve işçilere ustalara ve mühendislere ona göre davranırdım.

Bir gün biri geldi, adı Sürmeneli İbrahim imiş. Zamanın pantolon modası da, ağdan sağı da solu da şişkin, dizden ayak bileklerine doğru incele incele inen külot pantolundu.

Sürmeneli İbrahim'in derdi imanı böyle bir külot pantolonmuş. Eh bayram yakındı ya, geldi, derdini açtı. 'Ne olursa senden artık' dedi. 'Bana iyi cinsinden bir külot pantolon...'

Alışverişte parasını tıklar tıklar ve tam ödeyenlerin eşyasını dükkânın arkasındaki odada saklardım. Gelir, parasını tam tamına ve eksiksiz öder, sonra da mallarını alıp giderlerdi. Düzenimi böyle kurmuştum ve çok iyi çalıştırıyordum.

Bu, şu demekti: Ben verilen siparişi gidip karşılıyorum, getiriyorum ve muhafaza altına alıyorum. Kaporanın arkasını tamamladılar mı sorun yoktu. Ismarladıklarını ben de gönül rahatlığıyla teslim ediyordum.

İbrahim, 'Bayrama şunun şurasında çok az kaldı, İzzet' dedi, 'şu sana sipariş ettiğim, senin de getirdiğin külot pantolonumu ver. Arife günü nasıl olsa geri kalan parayı bir tamam ödeyecek değil miyim?'

Doğruydu dedikleri. Ramazanın sonuna geliyorduk ve arife günü, gerçekten de bütün demiryolu çalışanları paralarını alacaklardı. Lamı cimi yoktu.

Vereyim gitsin, sevinsin fakir.. diye düşündüm. Öyle de yaptım.

Gecesine sahura kalktım. Yemek yerken birdenbire aklı-

ma düştü: Ya bu Sürmeneli İbrahim dedikleri adam pantolonu aldıktan sonra, çeker memleketine giderse? Geri dönüp dönmeyeceğini nerden bilecektim? Sonra koydunsa bul artık.

Sahuru yer yemez işçilerin kaldıkları barakalara gittim. İşçiler de sahur yemişler, sofraya topluyorlardı.

Hemen Sürmeneli İbrahim'i sordum.

‘İbrahim mi?’ dediler. ‘İftarı açtı, sonra derlenip toplanıp memleketine gitmek üzere yola düştü.’

Eyvah, korktuğum başıma gelmişti işte! Olacağı buydu. Külot pantolon tam sekiz liraydı, sekiz liram böylece duman olup Sürmeneli İbrahim’le uçmuş, gitmişti.

İçimden bunları dedim kendi kendime. Ve sonra düşündüm. Yollar daha bitmemişti ve o belli bir yere kadar yayan gidecekti ister istemez. Diyelim, Kemah’tan bir şeye binecek ve Erzincan’a gidecekti.

Erzincan’dan nasıl gidecekti peki Sürmene’ye?

Oturdum, kafamdan Sürmenelinin izleyeceği yolları bir bir kestirmeye çalıştım.

Ben de ardı sıra yollara vurdurdum.

İşçilerin büyük bir bölümü yollardaydı, bayram için sılıya gidiyorlardı hep birlikte.

İçlerinde tanıdık gördüm mü hemen soruyordum;

‘Sürmeneli İbrahim’i göreniniz var mı, oldu mu?’

Ne zaman bir işçi kafilesine rastlasam, hah diyordum, İbrahim bunların arasındadır ve ben...

Umut işte.

Sahurdan iftar vaktine dek yollarda bulurum, yakasına yapışırım diyerek dolandım durdum. Hak getireydi tabii.

Geri döndüm çaresiz.

O ara iftar saati de gelmiş mi sana. Orucumu açmak için gittim. Fırat'ın kıyısına, eğildim suya, avuçlayıp bir iki yudum aldım.

Çevrede işçi barakaları vardı, birine kapıdan uğradım. Biraz ekmek istedim onlardan. Verdiler, yedim. Sonra da Şeytanköprü'ye döndüm. Ama varışım, gün atımına doğruyd.

Günlerce üzüldüm bu olaya. Zoruma gitmedi desem yalan olur.

Unutmaya çalıştım, yapamadım. Kızdım da.

Bu, bana bir ders oldu sonra sonra. İlk kezdi, para kaybediyordum. İlk kezdi, insanlar konusunda yanıliyordum.

Ve kulağıma küpe yaptım bunu. Bir daha, ticaret hayatımda ne hatır tanıdım ne gönül.

Tamam, sekiz lira kaybetmiştim, göz göre göre olmuştu bu da, fakat bu ilkti, ama olsundu, başıma gelmişti ya. İbrahim sılası Sürmene'den bir daha dönüp gelmedi. Sürmene'dendi, evet de o Sürmene'nin neresindendi, hangi bucağından, hangi köyündendi, Allah bilirdi.

Geçici işçilerdendi o. Bir süreliğine işe alınıyor, o süre doldu mu hesapları kesiliyor, geldikleri gibi gidiyorlardı. Geride ne bir iz kalıyordu ne başka bir şey.

Yani, bizim külot pantolon da, külot pantolonun parası da gitti giderdi artık.

Neyin nesi, kimin fesi, ne taşeron bilirdi bunu, ne usta, ne de işçi çavuşu.

İlk para kaybım budur. Dediğim gibi, bana iyi bir ders de olmuştur. Param gitti, canım yanmıştı gerçi, fakat bu bir yerden sonra iki kulağıma birden küpe oldu. Bir daha bunu ya da buna benzer bir olayı yaşamadım.

Çavuş her zaman söyler, uyarırdı beni. ‘Gerektiğinde senden alışveriş yapan işçilerin listesini tut, ne olur, ne olmaz. Baktın, ödemiyorlar, gel bize, söyle. Biz onların ücretlerinden keser, sana verimiz.’

Unutamadığım biri de İspirli Haydar Çavuş’tur. Yanında on beş şu kadar adamı emrinde tutardı. Zamanı geldi mi, kimin ne kadar borcu harcı var, o toplar, bana getirirdi.

Ben Tahtakale’deyken İstanbul’a geldi, beni arayıp buldu.

Hatırnaz, sözü sohbeti çekilir bir insandı.

Karşılıklı Şeytanköprü’yü, orada geçen acı tatlı günlerimizi, kimi sahiden Şeytanköprülü insanları bir bir andık.

Güzel günlerdi yine de, biliyor musunuz?

Ticaretin Küçüğü Olursa

Küçük ölçekli ticarete insanın başına her şey gelir, gelebilir. En çok da hırsızlık olayları...

Özellikle bakkallık gibi, manifaturacılık gibi işlerde sık sık rastlanır buna. Benim dükkânımda ne nerede ve ne kadar sayıda ya da miktarda, hangi yerde durmaktadır, iyi bilirdim.

Başıma gelen hırsızlık olaylarından biri Batman'da, biri de İstanbul'da meydana geldi.

Yine Tepebaşı'ndaki bakkal dükkânındaydı. Satılanlar arasında bira da vardı elbet. Tekel'in birası. Kasa kasa gelirdi. Kasaları da tahtadandı.

Yaşlı başlı bir ecnebi müşteri vardı, gelir alışverişini yapardı bizden. Arada da bira alırdı, hatırlarım.

Sonradan farkına vardım ki bizim Tekel biralarında eksilmeler başlamış. Zaman zaman bir şişe bira yok oluyor.

Peki kimdi bunu yapan?

Ben sattığım malı bilirdim. Ne sattım, kime sattım ve ne zaman sattım, hep bilirdim, hem de en ince ayrıntılarına kadar.

Geldi yine o yaşlı ecnebi müşterimiz. Alacaklarını aldı, ama bira almadı. Kuşkuya düştüm. Demek dedim kendi kendime, ben tezgâhta tartar ve hesap kitap yaparken bira yürütülmüş.

‘Bira aldınız mı?’ diye sordum.

‘Hayır, almadım’ dedi.

Tam dükkândan çıkıyorken yolunu kestim.

‘Hele dur biraz’ dedim.

Durdu. Üstüne de kocaman, bol mu bol bir palto giymişti. Yokladım. Cepleri boştu. Fakat, eteğinde ve astarın içindeydi şişe. Birayı kaldırıyor, cebinden içeri, doğru etek astarı arasına gönderiyordu.

Yaşını başını almış biriydi, ne yapabilirdim ona? Hiç!

‘Her zaman müşterimizsiniz, bunu yapmamalıydınız, ne diyeyim...’ dedim, koyverdim yakasını gitti.

Batman’daki de bir başka hikâyeydi. Dükkân kırk ambar gibiydi. Ne ararsan bulurdun.

Oranın yerlilerinden biri geldi, selam verdi, selamını aldım. Çevresini dikkatli dikkatli süzüyor, bakınıyordu.

Dizi dizi sigara tabakaları vardı, onların önünde durdu, baktı baktı. O, oydu buydu diye bakarken ben de gelen müşteriye yetişmeye çalışıyordum.

Gelen gitti, ortalık tenhalaştı. Ben de huyum gereği, ne bitti, ne kaldı diye şöyle bir inceledim etrafımı.

Anında gördüm. Sigara tabakalarından biri birden yok oluvermişti. Alsa alsa, demin gelen o adam almıştır, diye aklımdan geçti.

Tamam da, hangi cehenneme gitmişti acaba?

Fırat deli deli akıyordu. İnsanlar keleklerle karşı yakaya geçiyorlardı. Akarsuyun yamacına bir kahve açılmıştı. Gelen gideni, giden geleni bu kahvede oturup beklerdi.

Eh, gittiyse mutlaka oraya gitmiştir bu, dedim içimden ve ben de kahvenin yolunu tuttum.

Dükkânı kapattım, soluğu kahvede aldım. Gerçekten de oradaydı, oturuyordu.

Doğrudan söze girip:

‘Tabakayı aldın da ne demelere söylemedin bana?’ diye sordum.

Karşı çıktı. Hık mık etti. Üstünü aradım, tabakayı buldum. O kadar adamın ortasında ben bunu bir güzel benzettim. Yakasından tuttum, havaya kaldırdım ve...

Tek kelime edemedi. Etraf da karışmadı bana. Tabakayı aldım, döndüm.

Şunu demeye getiriyorum, hayatta korku nedir ne bildim, ne tanıdım. Yalnız o ya da başka olayda değil, her olayda. Bütün olaylarda üstelik.”

Sılanın Yolu O Dağlardan Geçer

Yolu düşüp üstünden ya da yakınından geçse, adları ne olursa olsun, dağlar ona sürekli ata ocağını hatırlatır.

Develi'deyken durup durup dağları gözlerdi. Çünkü o sıradağların, irili ufaklısı, yükselmiş ve alçacık kalmışlarıyla hepsinin ardında köyü Pusatlı vardı. İçi içini yer ve o dağları aşıp Pusatlısına kavuşmak isterdi.

Birileri çıksa da, hadi seni köyüne götürüyorum, gelir misin... dese, durmaz, koşa koşa giderdi.

Pusatlı köyü her şeyiyle, insanlarıyla, dedesi, babaannesisi, kardeşi, eski oyun arkadaşlarıyla hep gözünde tutuyordu.

Kimi zaman düşlerinde köye gitmiş görüyordu kendini. Köye gitmiş ve arkadaşlarıyla birlik olmuş, "nazıma" oynuyordu.

Ansızın babaannesisi karşısına çıkıyor ve ona cebinden tek tek çıkardığı şekerlerden veriyordu.

“Acıkmışsın sen, a İzzet'im” diyordu. Böyle diyor ve yufkanın içine bal sokumu sarıyordu.

“Bizim çocukluk zamanlarımızda bilye da yoktu, top falan da.

Koyun kemiğinden çıkarılan aşıklar vardı, biz de aşık oynardık.

Gece gaz lambası yakılırdı. O günlerin koşulları nerede, bugünün koşulları nerede. Dedem köyümüzün ağası idi. Muhtar da dedemdi. Ağaydı, muhtardı, ama yine de elimiz avcumuz bol değildi.

Tarım uğraşı insana ne kazandırır ki?

Bir şinik (yedi sekiz kiloluk bir ölçeğin adıdır) buğday 20 kuruşu geçmezdi. Çavdar 10 kuruştı, en fazla para edişinde 15 kuruşu aşmazdı.

Daha iyi para eder diye kalkışıp şehre götürsen, eşeklerle taşıma bedeli dünyanın parasını bulurdu.

Herkes ihtiyacı ne ise ona göre alır, değirmene götürür ve öğüttürürdü.

Develi ile Pusatlı'nın arası dört saat çekiyordu. Köyden ya atla ya eşekle gelirler, beni alır götürürlerdi. Az büyü-yünce, dördüncü ya da beşinci sınıftaydım, bende bir eşek merakıdır başladı.

Tutturdum, bir eşek aldılar. Bindığım gibi üstüne köye giderdim. Dönüşümde de saman sarar getirirdim. Evde beslediğimiz bir inek vardı çünkü. Onlara yem yapardık.

Zaman zaman Develi’de de eşeğe bindiğim olurdu. Alır sulamaya çeşmebaşına götürür, sulardım. Unutmuyorum, benim dışımda, başka çocuklar da eşek sahibiydiler.

Eşek alındıktan sonra kendi başıma köye gider gelir oldum. Yolda şu olacak, başıma bu gelecek diye korkmazdım hiç. Yol boyu türkü çağıra çağıra İncesu Köyü’nü, Kiremit Köyü’nü, en sonra da Kabaklı Köyü’nü geçerdim.

Kabaklı Köyü yakınında Kabaklı Suyu akardı. Küçük bir dereydi. İçinde sülük olurdu.

Bir gün eşiğin susayası geldi, dereye eğildi, doya doya içti suyunu. Zaten ne olmuşsa o ara olmuş, sudaki sülüklerden biri diline yapışmış hayvancağızın. Ağzı kan revan içindeydi.

Uğraştım uğraştım, baş edemedim.

Dedem kolayını gösterdi köye varınca. Tuz döktü, sülükten kurtardı eşiğin dilini.

Ama İncesu köyündeki su temizdi. O suyun başına gelir ve bir mola verirdim kendime. Hayvanı o sudan sulardım.

Yolda pek eğlenmezdim, vakit değerliydi benim için. Bir ayak öncesi köye gitmek, yine bir ayak öncesi de şehre varmak isterdim. Bu nedenle verdiğim molalar hem az hem de kısa süreli olurdu.

Ben delikanlılık evresi öncesindeyken, o zamanlar un

öğüttürmek için değirmene gidilirdi. Develi’de de değirmen vardı gerçi, ama mevsim dolayısıyla hepsi de dolu olurdu.

Dedemin köyünden iki üç eşek daha alır, buğday çuvallarını yüklerdim. Değirmeni olan en yakın köy, Ağdeşar Köyü’ydü. Artık sırasına göre, Ağdeşar’da bir gün mü, iki gün mü, kaç gün düşerse payımıza o kadar zaman bekler, sonra buğdayımız un olmuş, çuvallarımızla geri dönerdik.”

Bir olayı unutamamıştı. Daha yeniyetme sayılırdı, yani yaşı olsun olsun da on iki ya da on üç olsun. Yine mevsim gereği köyden buğday yüklemiş ve değirmene götürmüştü.

Ununu almış, yüklenmiş, geri dönüyordu ki akşam birden iniverdi. Gece oldu.

Yolu da mezarlıktan geçmiyor muydu?

Aklına mezarlık gelince boğazına bir şey gelip takıldı ve yüreği güm güm vurmaya başladı. Korkuyor muydu?

Evet, korkuyordu.

İrkildi. Mezarlık karşıdan görünmüştü. Servileri karanlıkta ona kadar gelen ve hışır hışır garip sesler çıkarıyorlardı.

Sonra bir ayak sesi... Çok temkinli, duyulur duyulmaz bir ayak sesiydi. İnatçı bir ısrarla onu izliyordu. O durunca, gerisindeki ayak sesi de duruyordu.

Yüreği buz kesmişti, ama renk de vermemeye çalışıyordu. O gitti, arkasından gelen her kim ya da neyse, o da gitti.

Sonunda bir cesaret, döndü ve ne görsün?

İzleyeni, bir gariban köpek değil mi?

Develi’de ve köylerinde günü gününe ekmek yapmak diye bir zorunluluk yoktu. Daha çok ekmek değil, yufka ekmeği yapılırdı.

Bir sonbaharda yaparlardı, bir de baharda.

Yufkalar üstüste yığılır, yemeğe azık gerektiğe ekmek diye bu yufkalardan alınırdı.

Fırın yok muydu? Vardı, ama fırın ekmeği pahalıydı ve lüks sayılırdı.

* * *

Her yerin adını arş-ı âlâya çıkaran, ünlendiren, sonra da bu ününü durmaksızın pekiştiren bir ürünü vardır.

Kayseri denince de akla ilk gelen, pastırmadır ve şehir bu ününü yıllar yılı korumakta, sürdürmektedir.

“Kayseri’deki evlerde güz geldi mi, inek kesimi başlar. Arada koyun da kesilmez değil elbet. Etlerden pastırma ve sucuk yapılır... Kasap, kesilen hayvanın pastırmalık kısımlarını bir güzel ayırır. Geri kalan küçük parçaları da makinede çeker. Sucuk içindir bu da.

Pastırmalık et tuzlanır. Birkaç gün, öyle tuzda kalır. Temiz bezlerle silinir, suyu alınır. Sonra pastırmalar gömü gömü asılır.

Pastırma yazı denir ya, işte o arada pastırmalar kurur. Birkaç gündür bu da. Çemeni hazırlanır. İçine yatırılır. Bir aya yakın süre çemende kalır. Ne kadar kalırsa, o kadar iyidir. Çemen de türlü türlü otlardan, baharattan hazırlanır. Elbet sarmısak da katılır buna.

Bizim evde de pastırma yapılırdı. Benim çocukluğum ve sonrasında inek fiyatları ne idi, bir inek kaçta alınır, kaçta satılırdı, bilemiyorum: ama ben demiryollarında çalışırken bir yıl gelişimde pazardan 15 liraya pastırmalık bir inek almıştım, bunu unutamam.”

Pastırma sevilir. Aile de köken olarak sever.

“Uzun zaman öncesine kadar yapardık da. Fakat İstanbul’a geldik, burasının koşullarında pastırma yapmak ne mümkün!

Bereket memlekette kalanlara, sağ olsunlar, her yıl yaparlar ve gönderirlerdi.”

Bir Ortaklığın Başlangıcı

Tahtakale'ye inmiştim. Kalabalık bir hemşeri topluluğu Tahtakale'de esnaflık yapıyordu. Benim tanıdıklarım da hep Kayserili idiler.

Kâmil Yazıcı ile tanışmamız burada oldu. Babası ile kardeşleri bu ortamın insanlarıydılar. Aksaray'da ticaretle uğraşıyorlardı.

O günlerde Kâmil Yazıcı, askerliğini İstanbul'da yapıyordu.

Tahtakale'deki tanıdıklarım arasında Ahmet Soyata, Mustafa Özküçük vardı ve hepsi de Kayseri'den tanışım olurlardı. İşyerleri Tahtakale'deydi hepsinin de.

Bir pazar günüydü, baktım, bunlar birlik olmuşlar, bizim Tepebaşı'ndaki dükkâna geldiler.

Kimler ve kimler?

Ahmet Soyata, Mustafa Özküçük ve bir de Kâmil Yazıcı. Yanlarına katmışlar, gelmişlerdi.

Kâmil Yazıcı'nın askerliği daha sürüyordu o günlerde.

Bir Merkez Komutanı vardı, hatırlarım, Alaaddin Bey, rütbesi de albay. İyi tanırdım kendisini.

Bizimkiler bunu öğrenmişler, hazırlıklı gelmişlerdi bana.

Kâmil Yazıcı'nın askerlik yeri Selimiye'deydi. Zorunlu eğitimi bitmek üzereydi ve tutup olmadık bir yere gönderebilirlerdi.

Oysa, o İstanbul'da kalabilmenin yollarını arıyordu.

Amaç, özellikle İstanbul Merkez Komutanlığı emrinde kalmaktı. Bu gerçekleştirilirse, çok iyi olur diye düşünüyordu.

Bu arada Aksaray'daki dükkânları için mal alma konusunda da babası ve kardeşlerine yardımcı olacaktı.

Develi'den ayrıca hemşerimiz olan Alaaddin Bey'le bu konuyu görüşmek üzere Komutanlığa telefon açtım.

'Ah, hemşerim' dedi sıcak bir sesle. 'Ne kadar çok zaman oldu, bir araya gelip söyleşemedik, değil mi?'

'Evet, hakkınız var, albayım' dedim. 'Bir akşam bir buluşsak da...'

Mümkünmüş, sevinirmiş.

Sözleştik, gün kararlaştırdık.

Beyoğlu'nda çok ünlü, çok kibar bir lokanta vardı; Abdullah Efendi Lokantası. Buluştuk, o lokantaya gittik. Yemek sonrasında yine birlikte kalktık, bir eğlence yerinin yolunu tuttuk.

Arada ben de durumu albayıma çitlattım.

‘Hemşeriler gelmişlerdi geçenlerde bana’ dedim. ‘Laf arası dediler, şu adda biri varmış, mümkünse eğitim sonrası İstanbul’da kalsın istiyorlar. Yani, onu sizin Merkez Komutanlığına aldırıverirsiniz... İyi olur.’

Ben böyle dedim, başka konuşmadım.

Çok kısa bir sürenin ardından albayımızın aracılığıyla Kâmil Yazıcı’nın Merkez Komutanlığı emrine aldırılıp İstanbul’da kalması sağlanmış oldu böylece.

Bir başka şey daha ayarlandı: Cumartesi, pazar günleri ‘evci’ çıksın, izin yapsın diyerek, bizim Balyoz Sokağı’nın yakınlarındaki bir yerde bir küçük ev tuttuk. Bu ‘evci’ günlerinde sık sık da dükkâna uğrar oldu. Böylece kendisiyle daha iyi tanıştık, birbirimizin huyunu suyunu daha o günlerde öğrendik diyebilirim.

Günü doldu, askerliği tamam oldu ve Kâmil Yazıcı’yı terhis ettiler. Vedaya geldi memleketine gideceği gün.

‘Eğer isterseniz, sizinle ortak olayım, ben istiyorum’ dedi, öneride bulundu açık yüreklilikle...

Onun bu dediğine benim de aklım yattı. Neden olmasındı ki..

‘Peki, ortak olalım, kabul...’ dedim. ‘Yalnız ortaklıkta bir sözleşme yapmak gerekir’ diye de ekledim. ‘Sen şimdi memlekete gidiyorsun, yolun açık olsun, tamam, yalnız madem ortak oluyoruz, dönüp gelirken ortaklık payına düşen parayı getirmeyi de unutma.’

Ve öyle yaptık, öyle oldu.

Kâmil Yazıcı durmadı, sılaya gitti, döndü geldi. Gelirken ortaklıkta payına ne düşüyorsa, onu da yanında getirdi verdi.

Sonuçta o günden bugünlere birlikte getirdiğimiz ortaklığımızın başlangıcı budur ve böyle olmuştur.

Ne demektir gözüpek olmak, cesur davranmak ticaret hayatında?

Biz, senetle istediğimiz kadar mal alabiliyorduk ve aldıklarımızı yine senetle Anadolu'ya satıyorduk.

Sermaye giderek büyüyordu tabii. Ama, yanı sıra öbür ortaklar da hoşgörülü davranıyorlardı bize karşı. Fakat ufukta tehlike birazcık olsun beliriverdi mi, bunu göze alamıyorlardı.

Bizim Anadolu esnafına karşı davranışımız kesindi, biraz da katıydı diyebilirim. Hatır gönül tanımıyorduk hiç.

Öbür iki ortağımız baktılar, bu böyle, onlara göre pek yürür görünmüyor, ayrıldılar bizden. Biz Kâmil Yazıcı ile iki ortak kaldık. İbrahim Özbil ile Ahmet Hüsnuoğlu kendi başlarına tezgâh açtılar.

Arada bizim de senetlerimiz dönmüyor değildi, fakat karşılayacak duruma gelmiştik. Günlük mal sevkimiz 10 ile 20 sandık arasında değişiyordu.

* * *

O ortaklık yıllarımızda Demokrat Parti iktidardaydı. Yöneticileri işi biraz geniş tutuyorlardı.

Biz de buna bakıp ithalata giriştik. Soğuk Savaş dönemiydi ve sosyalist blok ülkeleri ‘demirperde’ diye anılıyordu.

O ‘demirperde’ ülkelerinden ithalatla başladık biz de. Döneminde bu tür ithalatı Yahudi kökenli tacirler yaparlardı. Onların ilişki kurdukları firmalarla biz aracılıları ortadan kaldırıp doğrudan doğruya ilişkiye geçtik.

İyi bir akıldı bu da. Çünkü Yahudi tüccar malı getiriyor ve biz de onlardan alıyorduk.

Baktık ve düşündük: Onları aradan çıkaralım, biz kendimiz yapalım bunu.. dedik ve doğru da yaptık.

Kâmil Yazıcı’nın babası ve kardeşleri de o aralar araba alır, araba satarlardı.

Giderek işlerimiz büyüyüp genişleyince, biz de onlar gibi yaptık. Araba işine girdik.

Başlarda arabadan önce motosiklet ve bisiklet getirtelim diye düşünmüştük ve öyle de yapıyorduk. Skoda ve Java’nın getirticileri olmuşuk.

Ama biraz zordu bu. ‘Demirperde’ ülkeleri bize mal sattıklarında, karşılığında bizden mal alırlardı yine. Biz de aldıkları mal karşılığı kadar onların ürettikleri mallardan alırdık.

Merkez Bankası’na başvurur, ‘tahsis’ alırdık. O lisansı

alınca, ne getireceksen getirirdin artık. Diyelim, yüz bin dolarlık talepte bulunmuşsanız, o yüz bin dolara ne düşerse, yüzde on mu, yüzde beş mi, o kadar ‘tahsis’ verilirdi size.

İthalatı ancak onunla yapabiliydiniz.

Bu ortaklık konusunda bir noktayı daha eklemek gerek: Kâmil Yazıcı ile ortak olduktan sonra, Mısır Çarşısı’ndan çıkıp yukarı doğru giden yol üzerinde alt katı oyuncakçı, üst katında her şey satılan epeyi büyük bir mağaza açmıştık. İğneden ipliğe kadar, hırdavat dahil, her şeyi ithalatçıdan alır, Anadolu’ya toptancılık yapardık. Kırtasiye de vardı içinde.

Büyükü küçükü her şehirde, her kasabada sayısız müşterimiz vardı, onlar bize, biz onlara güvenirdik.

Ticaret, karşılıklı güven üzerinedir. Kimseyi aldatmamak, kimsenin de sizi aldatmasına imkân vermemek gerekir.

Bizim müşterilerimiz sipariş vermede kuyruk olurlardı. Kârın ne, ne tutulmakta.. Ben onu alırdım. Belirlenip saptanmış kârın dışında bir başka kâr gözetmek, bunun ince hesaplarını yapmak..

Hayır, bu tür bir tutum benim defterimde yoktu ve hiçbir zaman da yazmamıştır.

Oyunu kuralına göre oynarsanız, siz kârlı çıkarsınız. Ters bir durumda, zor oyunu her zaman bozar.”

Nereden Nereye

Tepebaşı'ndan Suadiye'ye taşındıklarında '50'li yılların ortaları olmalıydı.

Sonra beklenmedik bir anda devalüasyon oluverdi ve Amerikan Doları Türk parası karşılığı 2,82 iken 9 liraya çıktı.

Biz bunu kendi anlayışımız çerçevesinde ve kazasız belasız atlatmasını bildik.

1950'li yıllarda demirperde ülkeleriyle anlaşmalar yapılır; ne alacağımız, ne satacağımız belli olurdu.

O zamanlar 'talep' verir, 'lisans' alırdık. Neye 'ithal müsaadesi' çıkmışsa, biz de ona göre 'talep' yapardık ve anlaşmalar bağlanırdı. Merkez Bankası'na başvururduk sonra da.

Lisansa baktık, ilgimizi çekti ve bu işi yapabileceğimize inandık ve o yola girdik.

O dönemde motor ithal eden İhsan Kent varmış. Aydın Kent onun oğluydu.

Biz de başvuruda bulunup lisans alarak ithalata başlayınca, İhsan Kent:

‘Vay, benim alanıma girenler de kim?’ diyerek bize çıkışmaya geldi bir gün.

İhsan Kent de Kayserilidir.

Oturup görüşürken, ‘Siz benim lisanslarımızı nasıl alırsınız?’ dedi. Biz de, ‘Talep ettik ve aldık’ dedik.

İhsan Kent ile tanışmamız böyle olmuştu, hiç unutmam. Sonradan çok iyi ilişkilerimiz oldu ve sürdürdük bunu.

İhsan Kent gerçekten ilginç biriydi. Çekoslovak menşeli makinelerin Türkiye temsilcisiydi. Lisans konusunda takıştık, ama, daha sonrasında çok iyiydik.

Bir ara ortak olduk. Birlikte çalıştık.

Ayrıca, Çekoslovak imalatı bira fabrika makinelerinin de temsilciliğini üstlenmişti. İlk bira fabrikamızın makinelerinin tamamını o günlerin parası ile tam 1 milyon dolara aldık.

O pazarlık sırasında ben çok direttim. Yanımızda oğlu Aydın Kent de bulunuyordu.

Çekoslovakyalı müdürlerle pazarlık masasına oturmuş-tuk. Ben 1 milyon dolardan fazla vermedim.

Onlar, 1 milyon 300'lerden 200'lerden kapı açtılar. Sonra 1 milyon 30 bin dolara kadar indiler.

‘Bir milyon dolar veriyorum, başka da yok!’ dedim. Toplantı bir sonuca varmadan dağıldı.

Aydın Kent, bana, ‘Yahu, koskoca bir genel müdür kırılır mı? Bu insanlarla şu kadar iş yapacağız...’ dedi.

Ben de, ‘Fazla veremem, benden bu kadar...’ dedim. Ertesi gün bizi çağırdılar. Verdiğimiz teklifi kabul ettiklerini söylediler.

Onlar da hisse aldılar ayrıca. Bu kez ben Aydın Kent’e, ‘Gördün mü Aydın?’ dedim. ‘Benim ısrarım, bize 30 bin dolar kazandırdı işte.’

Ticaretin özü, kuralı budur.

İhsan Kent, Erciyes bira fabrikasına yüzde 5 ortaktı. Zamanla hisselerini sattılar. Şimdi kızı da İsveç'tedir. Onunla sık sık Çekoslovakya'ya giderdik.

Kürlere, kaplıcalara da giderdik İhsan Kent'le, Karlsbad'a da. O, sonra Franzbad'ı keşfetti, bizi de götürdü hat-ta.

Dizlerini dövdü görünce, ‘Ben elli yıldır bu Çekoslovaklarla iş yaparım, nasıl olmuş da burasını öğrenememişim!’

Çekoslovakya'dan motosiklet, bisiklet getirtiyorduk. 1960 yılına doğruydu, ithal yasakları başlatıldı ve biz de

bunun üzerine çıkış yolunu montaj sanayiine girmede gördük. Başlangıç ürünlerimiz Skoda kamyonetleriydi.

Bunun için de 25 dönümden az olmamak koşuluyla bir yere gerek duyulmaktaydı.

Çünkü kural böyle idi, ancak böyle olursa izin veriliyordu.

* * *

Hatırlarım: 6-7 Eylül olayları olmuştu. O olaylar olup biterken bizim Tahtakale’de boşaltılmayan ve hasar görmeyen dükkân kalmamıştır. Az kalmış, bizim ki de boşaltılacaktı.

Biri, ‘Orası Türktür!’ diye bağırıp uyarmış da kurtulmuşuz.

6-7 Eylül olaylarının ülkeye büyük zararı dokunmuştur.

Benim Tepebaşı’ndaki bakkal dükkânıma zeytinyağı aldığım Koço diye bir tüccar vardı, toptancıydı.

Deposundaki 2 bin teneke zeytinyağının hepsini kırıp döküp yerlere saçmışlardı.

‘Bir teneke bile ellerinden kurtulamadı’ diye anlatmıştı.

1954 yılında ortağımın ısrarı ile karşı yakaya, Suadiye’ye taşınmıştık. Komşumuz Kâzım Özalp ile tanışıklığımız orada başlar.

O aralar ben CHP’yi tutuyordum. İsmet İnönü sık sık

Kâzım Özalp Paşa'yı ziyarete gelirdi. Tanıştık, birkaç kez de uzun uzun görüştük.

Ticaret odalarındaki görevim nedeniyle Menderes'le de görüşmüşlüğüm vardır.

Develili olduğum için, 'Develi'yi il yapalım' da demişimdir.

'Öyle mi istiyorsun Develülü?' diye bana takıldıydı.

Ben Odalar Birliği'nde çalışırken başkan Mehmet Yazar'ın yardımcısıyım. 24 Ocak kararları sırasında da Turgut Özal Başbakanlık Müsteşarıydı. Verdiği brifingde kendisine, 'Bu faizler yüksek, bununla yatırım yapılmaz' dedik. Ona sorarsanız, bankalarda mevduat 1 trilyon olunca faizler düşecekti.

Bu olmadı değil. Fakat ne faizler düştü, ne bir şey.

Yine aynı görevimi sürdürürken devletin ve hükümetin gidişi ile yakından ilgilenirdim.

Bir Moskova gezimizde Rus bakanlar doğalgazın sözünü ettiler. İlgilenilmesini istedik. Çok yıllar sonra ilgilenir oldular.

Yıllar yılı Türk Parasını Koruma Kanunu'nun değişmesini istedik. Ancak üzerinden yıllar geçti de bu gerçekleştirilebildi.

Bir zamanlar yurtdışına çıkarken cebimizde bulunan üç kuruşun hesabını verirdik.”

Biranın Hikâyesi

Derler ki, ilk kez ne zaman ve nerede yapıldığını pek öyle derinine bilen yoktur.

Ama bira, Doğudan kopup gelen “büyük göç”ten önce Avrupa’da bilinmekteydi. Öte yandan, biranın bilinen ilk şekliyle Babil’de de yapıldığı arkeolojik araştırmalar aracılığıyla ortaya çıkarılmıştır.

Her yerde olduğu gibi, bira yapılışı orada da ekmek pişirimiyle birlikte gitmiştir. Babilliler, ekmek pişirir, kurutur ve mayalanmaya bırakırlardı.

Daha sonraları, pişirmeye gerek kalmaksızın doğrudan doğruya sulu hamurdan yapılabileceğini öğrendiler.

Babilliler biralarına “kvas” derlerdi.

Buna benzer bir biraya da Mısır’da “basu” adı verilirdi. Birayı, Yunanlılar ve Romalılar da bilirler, ama pek rağbet etmezlerdi.

Fakat özellikle Almanların çok sevdikleri ve şaraptan çok önceleri bol bol yaptıkları içki biraydı.

Eskiden biranın içine meşe kabuğu ya da yabancı şerbetçiotu katılırdı. Sonradan şerbetçiotu yetiştirilmeye başlandı. Bu ot, kuzey bölgeleri dışında, bütün Avrupa ve Asya'da yetişir. Ama ne Babil, ne Mısır ve ne de bütün geçmişteki eski dünya bu otun bira yapmakta kullanmasını bilirdi.

Biraya şerbetçiotu katılmasına ancak ortaçağda başlanmıştır. Bu işte de, şarap olgusunda olduğu gibi, yine kuzey Fransa manastırları önyak olmuşlardı.

Galyalılar bira yapıcısına “cambarius” derlerdi ve birayı keşfettiği ileri sürülen Kral Cambrinus'un adı da buradan gelmektedir.

Kuzey Almanya ile Hollanda'da biracılık, ünlü 30 Yıl Savaşları yüzünden mahvolmuş, onsekizinci yüzyılın ortalarına doğru ise durum giderek daha da kötüye dönmüştü.

Biracılık ancak ondokuzuncu yüzyılda biracılığı büyük bir sanayi haline getiren yeni yöntemlerle yeni baştan yükselbilecekti.

Almanya, yanı sıra Çekoslovakya, yalnızca ürettikleri bira miktarı bakımından değil, kalitesiyle de dünyanın bir numaralı bira üreticileriydi.

Ondokuzuncu yüzyılda, çok gariptir, o güne dek bira nedir bilmeyen, hatta bira yüzü görmemiş nice ülkelerde bile bira yapımına geçiliyordu.

“Bira sanayiine girişimize gelince... Baktık, o günlerde Ortak Pazar’a girersek, hangi alan tutar, hangi sanayi kolu ‘itibar’ görür, iş yapar? Hep bunlar konuşuluyordu. Herkes tutunacak bir dal aramaktaydı.

Biz, öteden beri Çekoslovakya ile ilişkideydik, güzel güzel de sürdürüyorduk bunu.

Dediler ki, Çekoslovakya’da bira ve biracılık var, anlı şanlı Çekoslovak birası Pilsen de oradadır.

Aklımız yattı. Çekoslovakya’ya gidip geldik. Kimler yetkili ise, onlarla görüştük.

Günü geldi çattı ve biz, yaptığımız birayı piyasaya sürdük. Daha doğru bir deyişle, pazara çıkardık.

İtiraf etmeliyim ki hiç de memnun değildik. Bizim aldığımız ve kullandığımız teknoloji Çekoslovak teknolojisiydi. Ve Pilsen de sert biraydı doğrusu.

Biz tüketici, yani içici önüne çıktığımızda, herkes acımış bize, ‘Vah vah, bu ne tür bira, acı bir şey...’ demişler. Arkasından da ‘Dayanamaz bunlar, batar, iflas ederler...’ diye de eklemişler.

Doğru söze ne denir? Evet, biramız sertti, biraz da acı idi. Herkes gibi biz de, ‘Bu biralar nasıl tutacak?’ diye merak ediyorduk. Yanı sıra kimi laflar da dolaşıyor, kulağımıza geliyordu: ‘Acı bu biralar...’

Demeye kalmadı, biz tuttuk Alman kökenli bira ‘meis-

ter'leri getirttik. O güne dek bu alandaki bira 'meister'lerimiz hep Çekoslovaklardı. Hatta bira 'pişirici'miz de onlardandı.

O Çekoslovak 'meister'imiz evi barkıyla bize gelmişti. Ülkesinde komünist yönetim egemendi. Vatanına dönmedi, Amerika'ya gitti.

Biz 'meister'siz kalınca Almanlara döndük yüzümüzü.

Biracılık, yani bira sanayii, zor bir sanayidir. Adanı doğduğuna pişman ettirebilir. Ne olursa olsun, biz yılmadık. Peşini bırakmadık.

Mutlaka sonuç alacaktık. Direndik, direttik. Böylece Efes Pilsen adı da, markası da tanınıp ünlendi ülkemizde. Ayrıca bir dünya markası da oldu.

Bira işi, bir tür aşçılık gibidir, çok da benzer buna. Her aşçının yaptığı, pişirdiği yemek yenir mi, yenebilir mi?

Yenmez. Bir işin asıl 'ehli' her kimse ona bırakmak daha doğru bir tutumdur. Bugün bu alanda Almanya'ya gidip biracılık üzerine öğrenim gören çalışanlarımız vardır. Yanı sıra kendi insanımızı kendimizin yetiştirmesi ana ilkelerimizden biridir.

Başlangıçta Coca-Cola ile pek ilgilenmedik. Türkiye'de buna birçok talip çıkmıştır. Ama ne var, yine de geldiler ve bizi buldular, önerileri bize oldu.

Bu alanda Coca-Cola yüzde 40, bizim grup yüzde 40 ve

Özgörkeyler de yüzde 20 aldılar. Türkiye hakkı böylece alınmış oldu tarafımızdan.

Bugün Rusya ve Türki cumhuriyetlerde dört Coca-Cola fabrikamız vardır. Bunun yüzde 10'u kendilerinin, yüzde 15'i oradakilerin ve yüzde 75'i de bizim grubundur. Türki cumhuriyetlerde bira fabrikaları da kuracağız.

* * *

Hiç unutmam, o Avrupa Ortak Pazar olgusunun ortaya çıktığı günlerde bizi de bir 'Ne yapalım, nasıl yapalım, neyi yapalım' kaygısı almıştı.

Ziya Müezzinoğlu'na sordum bu soruyu.

'O sanayi, bu sanayi deyip duruyorlar. Ortak Pazar'a girersek, biz Türkiye olarak hangi kolda rekabet edebiliriz?'

'Vallahi,' dedi Müezzinoğlu. 'Bence bir çimento var, bir de bira... Varın siz düşünün, karar sizindir.'

Çimento apayrı bir işti, üstelik çok da yaygındı. Çimento fabrikasından geçilmiyordu da.

Bira işine benim aklım pek yattı. Skoda konusuyla ilgili olarak her Çekoslovakya'ya gidip gelişimde bu konuya eğiliyor, incelemekten kendimi alamıyordum.

Java motosikletlerinin başındaki genel müdür aynı zamanda senatördü de. Rica ettim.

'Biz, bira fabrikası kuracağız, niyetimiz bu. Ne dersiniz?' diye sordum üstüne basa basa.

‘Ne yapacaksınız bira fabrikası kurup da?’ dedi. Beni hafifçe bozdu.

Sonraki günlerin birinde, bir akşam yemeğindeyken açıldı. Herkesin yanında uluorta konuşmak istememişmiş. Yerini bırakıp başka bir işe atlamak istiyor, derlermiş. O da bu yüzden, bana...

‘Bira güzel bir iş’ dedi. ‘Otomotiv sanayii giderek darboğaza girmekte. Devlet işi sonunda, hiç belli olmaz. İstiyorsan, ciddi isen, ben seni bu konuda çalışan fabrikalara gönderirim, bakarsın, yakından incelersin, kararını öyle verirsin.’

Başka ve hiç unutmayacağım bir örnek de gösterdi bana. Cebinden birkaç kronluk madeni para çıkardı.

‘Bak,’ dedi. ‘bunlar bozukluk para. Herkesin cebinde bulunur türden. Yani ister fakir, ister zengin olsun, bu kadar bir bozuklukla herkes gelir senin biranı alır ve afiyetle içer. Sen sen ol, biradan vazgeçme!’

O oldu, benim aklım biraya kesinkes yatar oldu artık.

Bir Esaslı Hikâye ki

Yıl, o sıralar, ya 1962 idi ya da 1963.

Biz, bu konuda iki üç yıl kadar bir süre araştırmalar, soruşturmalar, hazırlıklar yaptık. Dışarıdan görüldüğü kadar kolay bir iş değildi bu biracılık.

Nasıl ederiz, ne yaparız da, ne olur yollu düşünceler içindeydik. Öncelikle bize suyu bol bir yer gerekti. Arıyorduk, arıyorduk, bu nitelikte bir yeri bir türlü bulamıyorduk. Bugünkü fabrikamızın yeri, Vehbi Koç'undu.

1951 yılından bu yana bütün işlerde, her türlü girişimlerimizde Kâmil Yazıcı hep vardı, her zaman da olmuştur. Ona sormadan, kendisine danışmadan, düşüncesini almadan hiçbir şey yapmam. Ne yapacaksak, birlikte yaparız.

Eh, ne de olsa hemşerimiz sayılır. Nevşehir kökenlidir. Bir vakitte Nevşehir'den Aksaray'a göçmüşler.

Biz 'sağlam bir iş' diye aranır dururken bu bira olayına denk gelmiştik. Ortaklar olarak, olur mu olur, dedik, kara-

rımızı verdik. Zaten daha sonra başka bir uğraş aramamıza da gerek kalmadı diyebilirim. Ama ne var ki biracılık zor-du, öyle ha deyince kurulmaya kalkışılacak bir sanayi dalı hiç değildi.

Biranın bizim için ortalama olarak bir otuz beş yıllık geçmişi vardır. Yolu aldık ve gidiyoruz. O, şu, bu bizi hiç ilgilendirmemektedir. Dileyen dilediği yerde, yine dilediği bira fabrikasını kursun. Bizim yolumuz herkesten ayrıdır.

Bira işine girmesine girdik, fakat konuya yabancıydık başlangıçta ve en küçük bir bilgimiz de yoktu.

Ama Ortak Pazar'a girdiğimizde rekabete en açık bir işkolu olacağını biliyorduk. Bunu araya sora, araştırıp inceleye inceleye öğrenmiştik.

Biracılığa başlarken, rekabeti hiç düşünmüyorduk doğrusu. Çünkü konunun yabancıydık. Öte yandan biz motosiklet getirirken bu kez de mobilet devreye girmişti.

Yanı sıra Avusturyalılarla anlaştık ve Puch marka motosikletleri de getirttik, pazara sunduk. Ardından, çok geçmedi, bunların üretimine de başladık.

Hayatta kimseyle rekabet edeceğim, onu geçeceğim diye bir niyetim de, amacım da olmamıştır. Kimseye de bu nedenle karşı çıkıp önünde durmadım.

Benim tek düşüncem vardı, 'Ne yapabilirim, hangi işe girersem sürekliliği olur, verimlilik elde edebilirim?'

Ortağım da öyledir. Ortak düşüncemiz, ‘Nerede ve ne yaparız, ne kazanırız?’ düşüncesidir. ‘Kendi bildiğimize ve kendi kafamıza yatana’ devam ederiz biz.

Bira konusunda ilk önemsedığımız, yer olayı idi. Önemsiyorduk, çünkü öyle her önüne gelen yerde bira fabrikası kurmak mümkün değildi.

Başlangıçta bizim Çelik Montaj’ın yakınında yöresinde bir yer buluruz umudundaydık. Kartal tarafında aranıyorduk. Tamamdı da, o yakada su bulmak kolay değildi. Zorun zoruydu üstelik.

Duymuştuk; o günler içinde Vehbi Koç da bir Amerikan firması olan Schiltz ile bir sözleşme imzalamıştı. Niyetleri bira fabrikası kurmak, ortaklık yapmaktı elbet.

Bizim şimdiki Erciyes bira fabrikasının yerini de o zamanki İstanbul Belediye Başkanı Haşim İşcan’dan almışlar.

‘Neresi olur? Neresi en uygundur?’ diye sormuşlar, Haşim İşcan da ‘Burası olur, uygundur,’ demiş. Onlar da hemen satın almışlar. Bununla da kalmamışlar, belediyeden de doğrudan doğruya ‘Buraya bira fabrikası kurulabilir’ iznini de kopartmışlar mı sana!

Biz, o sıralar daha işin tasarısı peşindeydik.

Gümrük koşulları o zamanlar çok değişti. Amerikalılar bu zor koşulları görünce, çok ‘ağır’ bulmuşlar ve... vazgeçmişler bira işinden.

Tabii, onlar vazgeçince Vehbi Koç da vazgeçmiş.

Aramızda bu konuyu görüşüp tartıştık.

‘Gitsek, desek ki... Acaba, Vehbi Koç o araziye bize satar mı?’ diye içimizden geçirdik.

Ama karşımızdaki Vehbi Koç’tu ve ondan arazi almak deveye hendek atlatmaktan daha zordu. Ayrıca biz gücümüzü biliyorduk.

Bildiğimiz için de, ‘Acaba yetirebilir miyiz?’ diye düşünüyoruz.

‘Madem öyle, o zaman Vehbi Koç’a ortaklık önerelim, olsun bitsin...’ dedik.

Gittik ve önerimizi yaptık.

Vehbi Koç, bu nedir, bunlar nemene kişilerdir diyerek derin bir soruşturmaya girişmiş. Olumlu sonuç almış. Ve ‘Bu adamlarla ortaklık yapılabilir’ demiş.

Ama onun da başka ortakları vardı.

Biz, belirttiğim gibi, biracılığı Çekoslovaklarla yapmak amacındaydık, bunu hedeflemiştik. Bu arada iş ciddiye alınmış ve makine bağlantıları bile yapılmıştı.

Bir eksiğimiz vardı, uygun arsa yokluğundan kaynaklanan yersizlik.

Sonunda onlar vazgeçtiler bira işinden, biz de o yeri onlardan almak için öneride bulunduk.

170 dönüm yere o günün parasıyla tam 3,5 milyon ödedik. Bu paranın 2 milyonunu peşin verecek ve geri kalan 1,5 milyonu da bir yıl vade içinde ödeyecektik.

Ve Vehbi Koç o yeri bize sattı. El sıkışırken de, ‘Ne zaman daralırsanız, gelin, ben sizinle ortak olurum’ dedi. Bereket, ne böyle bir şey oldu, ne o bize ortak.

Bira fabrikalarımızın sayısı bir süre sonra dörde çıktı. Ayrıca iki de malt fabrikası yapıldı.

Biz, o araziyi Vehbi Koçlardan aldık. Üstüne fabrikayı kurup çıkarmak ise iki yıldan çok sürdü. İlk üretimimize 1969 yılında geçtik.

Kâmil Yazıcı, sürüp giden öbür işlerimizden Çelik Montaj’ın başında bulunuyordu. Ben de piyasa işlerini üstlenmiştim.

Bira fabrikasının yapımı sürüp giderken ben Sirkeci’deki mağazamızda çalışmaktaydım. Fabrikayla da yakından ilgilendiğimden o işleri de yine Sirkeci’den yürütüyordum.

Bira fabrikasının yapımı bitip ortaya çıkınca, müessesemizde yetişen elemanlarımızdan bir kısmını tuttuk, o fabrikaya verdik. O alanda görevlendirildiler.

Her kuruluşumuzun başında bir yönetici olması doğaldı ve biz iki ortak ise genelde her şey ile haşır neşirdik. Hepsine koşuyor, her şeye yetişiyorduk.

Evet, ‘malt’ biranın anamaddesidir. Malt yoksa, üretim yürümez. Başlarda maltı dışarıdan getirtiyorduk, fakat baktık ki bu verimli bir olgu değil, bir çözüm bulmalıydık. Bulduk ve Erciyes bira fabrikasına 2 bin tonluk malt fabrikası yapıp ekledik. Ne var ki giderek bu da yetişir olmaktan çıktı ve Ege’de kurduğumuz bira fabrikası için bu kez Afyon’da bir malt fabrikası yaptık. Soruna çözüm getirdik böylelikle.”

Bir Eşek Hikâyesi

Bir kitap geçmişti geçenlerde elime, sayfalarını tararken bir hikâye gözüme ilişti. Kitabın yazarı Can Kırâç'tı.

Vehbi Koç, yeniyetme dönemlerini konu ederken, sözü dönüp dolandırıp eşeğinin kulaklarına getiriyordu.

‘... eşek kulaklarını düşürürdü hep. Sırtına bindiğimde yularını sarardım ki, kulakları dik dursun! Sarardım, kulakları yine düşerdi.’

Ne demek istediği açıktı Vehbi Koç'un. ‘Benim kulakları dik bir eşeğim bile olmadı işte, benim eşeğimin kulakları hep düşüktü...’ demeye getiriyordu.

Aklıma benim Develi'deki çocukluk günlerim geldi takıldı. Elbet yokluklarına, onmazlıklarına karşın, çok güzel günlerdi çocukluk günlerim, kabul ediyorum.

Aşağı yukarı benim de o yeniyetme dönemimde bir eşeğim vardı. Diretmiş ve sonunda aldırıp bir eşek sahibi olmuşum.

Başka bir köydeydik. O köyden kalkmış ve Develi'ye gelmiştik biz de. Eşeğimle yollara düşer, oradan oraya giderdim. Saman yükler, evimize taşıyıp getirirdim. Kışın dam altında hayvanlarımız vardı. Onlara yem olurdu.

Yaz kış, yağmur çamur, sarı sıcak demeden bunu yapardık.

Eşeğimin kulakları hiçbir zaman dik değildi. Dik tutsun, dik dursunlar diye çabalar, diretir, başaramazdım. Eşeğimin kulakları hep düşüktü.

Kimi kez o kadar çok kızardım ki bu düşük kulaklılığa; eşeği durdurur, üstünden iner ve kulaklarını ısıırırdım.

Hey gidi, Vehbi Koç eşeğe lüks olsun, evden dükkânına kendisini götürsün diye bakarken, biz neler neler çekiyorduk.”

Dedeler ve Torunlar

Türkân Özilhan Tacir 1974 doğumlu ve oğlundan olma torunu:

“Dedem, bence, en başta geçmişiyile gurur duyan, her zaman da bu geçmişi anlatan, yaşayan, heyecanlı, yalnız geçmişi değil, geleceği konusunda da coşku dolu bir insandır.

Eşine gerçekten âşıktır dedem ve onu, ben bildim bileli hep el üstünde tutmuştur. İlgisini hiç esirgememiştir. Bunu çok yakından biliriz.

Bir konuda çok ısrarcıydı. Bizlerin okumamız konusundaki bu ısrarcılığı hep süregelmiştir.

Dedem, benim için olağanüstü bir kişidir. Almanca da bilmez, İngilizce de. Fakat bir yabancı ülkeye gittiğinde kafasını gözünü yara yara ve hiç çekinmeden o dilde meramını çok iyi anlatır. Çok girişkendir.

Dedem, kendi zamanındaki koşulları elvermediği için

bir türlü okuyamamıştır. O günlerin koşulları onu okumaya değil, çalışmaya zorlamıştır. Bunu hepimiz iyi biliriz.

Bu nedenle olmalı, yeni kuşakların ne pahasına olursa olsun okumalarını, iyi bir eğitim görmelerini yürekten istemiştir.

Bu nedenle biz ailemizden çok destek gördük. Bizleri ta Amerikalara yollayıp okutmuşlardır.

İlkokulu bitirmiş, kolej sınavlarını kazanmıştım. Dedem armağan olarak bizi Almanya'ya götürmüştü. Çok güzel anılarla döndük, hiç unutmuyorum.

Babamı etkilediği gibi, bizi de etkilemiştir.

Ortaokul son sınıfa gelene dek bizim paramız olduğunu ben bilmezdim. Aşırı harçlık da vermezlerdi bize. Anneme param bitti derdim; 'Yok,' derdi bana. 'Harcamanı harçlığına göre yap!'

Dedem hayatın içinden gelerek deneye deneye ekonominin kurallarını öğrenmiş ve bunları kendince birer ilke haline getirmiştir.

Bugüne kadar gelen başarıları onun kuramsal bilgilerinin de var olduğunun kanıtıdır.

Biz, işin eğitimini, öğrenimini gördük, ama dedemin sahip olduğu bilgilerin de çok değerli bilgiler olduğunu, çok da işe yaradıklarını biliyorum.

Bu açıdan onun bilgileriyle bizimkilerin arasında herhangi bir çatışma yoktur.

Evine gidin, görürsünüz; her taraf ailenin türlü çeşitli resimleriyle doludur. İçtenliklidir. Sorunlarımızı hiç çekinmeden gider, kendisiyle yüz yüze konuşuruz, konuşabiliriz. Bize her zaman güven vermiştir.

Çocukluğumdan kalma en tatlı anım; ilkokulu bitirip kolej sınavını kazandığımızda, dedemizin bize verdiği armağan, bir Almanya gezisi idi. Dedemin o kendine özgü yabancı dili konuşarak insanlarla anlaşmasına çok şaşmıştım.

Bizi hiçbir biçimde cezalandırdığını hatırlamam.

Biz, birbirine tutkun ve çok bağlı bir aileyizdir. Halam, annem gibidir.

Dedemin bir sözü, çok şey söyler. Verdiği öğütleri de dinler ve tutarız. Bir bakıma yol göstericidir bizim için. Hem günlük, hem iş ve hem de doğal hayatımızda bu böyledir.

İnanılmaz derecede özverilidir, hayatımıza katkıda bulunmak onu hep mutlu etmiştir. Anlattıkları ile... Elde ettiği hayat deneyimleri ile..

Bunları bize bir söyleşi havasında aktarır.

Kız-erkek ilişkilerine pek sıcak baktığını sanmıyorum.

Doğayı sever. Darıca'nın tutkunudur. Yürüyüşlere de bayılır. Evet, kitap okur. Mevlâna'yı sever.

Arasına eşi ile birlikte gittikleri özel tatil yerleri vardır. Dinlenir ve kür yaparlar.

Politikaya karşı pek duyarlı değildir. Ama ilgisiz de değildir. Eğer sevse ve politikaya girseydi, bence başarılı olurdu.

Arkadaş çevresi konusunda çok seçicidir. Çevresi insanlarla doludur, ama dost ya da arkadaş diyebileceklerinin sayısı pek fazla değildir. Kuralları vardır. Dostu ya da arkadaşı bu kurallar içinde olurlar. Eski arkadaşlarını hiç unutmaz.

Biz, sonuçta ataerkil aileleriz. Yine de kadın erkek ayrımı yapmayız, yapılmaz.

Bu dedemden babama ve halama geçmiş bir tutumdur. Biz, beş kuzeniz, yani bir elin beş parmağı. Hiç birbirimizden ayrılmayız.

Dedem mantıyı sever, tabii, pastırmayı ve sucuğu da.

Bizim kuruluştta gereksiz hiçbir harcama yapılmaz. İşyerinin gerektirdiği harcamaların dışına çıkılmamasına dikkat edilir. Örneğin, nescafe tiryakisi iseniz, nescafenizi kendi evinizden getirirsiniz.”

* * *

Tuğban İzzet Aksoy (1972 doğumlu ve kızından torunu):

“Ben, dede-torun ilişkilerimizi altı yedi yaşlarımdan bu yana hatırlarım.

Bizim o yıllarda bir teknemiz vardı, adı da Aslı’ydı. Bu

önceki adıydı. Sonra galiba Marco Polo olarak değişti. 17-18 metrelik, Bodrum yapısı, iki direkli, trandil tipiydi.

Tekne, ailenin bireylerinden sayılıyordu, tabii, satılıp yenisi alınana kadar. Bir iki yıl önce bir yenisi alındı.

Her hafta sonu bütün aile toplanır ve tekne gezintisine çıkılırdı. Amaç, aile bireylerini bir arada tutmak ve birbirleriyle kaynaştırmaktı. Bunun başmimarı da anneannemdir.

Yakın kıyılara açılırdık. Cumartesileri, saat on on iki sularında binerdik teknemize. Evde yemekler hazırlanırdı. Adalar'ın arkasına, Çam Limanı'na giderdik. Martı Adası'na da.

Tabii, o günlerde deniz tertemizdi.

Yemekler yenir, sohbetler edilirdi. Çaylar içilir ve denize girilirdi. Genelde kadınlar pek girmezler, anneannemle teknede kalırlardı.

Dedem gibi, ben de çocukluğumdan beri çok şanslı olduğuma inanırım.

Hiç unutmam: Bir Almanya gezimiz sırasındaydı, yolda kazı-kazan türü bir oyun gördük. 20 marktan 10 bin marka kadar kazanma olasılığı vardı.

Tuttuk, biz de aldık. Israrımla herkes kendi için almıştı. Ama ben direttim ve dedemin kartıyla değiştim. Çünkü onun şanslı olduğuna inanıyordum.

O değiştirdiğim karta tam 20 mark çıkmaz mı?

Bugün bir İzzet Özilhan varsa, bu biraz da Türkân Özilhan sayesinde.

Dedemin çabaları yabana atılmaz elbette, fakat her konuda eşinin tam desteğini almıştır.

Biz aile olarak çok farklıyızdır. Yokluktan ve sıfırdan gelmişizdir bu noktaya.

Hep merak edilmiştir: Nasıl geldiler buraya?

Bu sıçrama nasıl olmuştur?

Başarı, sürekli hesaba kitaba dayanan bir gidişin sonucudur. Dedem, bakkal dükkânını çalıştırırken o yakıcı yaz sıcağında gazoz içerek serinlemek yerine bir bardak su ile yetinmiştir.

Bunu yapmış ve sonra da ‘Şu kadar kâr ettim...’ demiştir.

Evet, bizim yurtdışı gezilerimiz pek ünlüdür. Özellikle de Almanya’ya yaptıklarımız.

Dedem benim örnek diye aldığım insanların başında gelir. Dedikodu sevmez ve yapmaz. Kimsenin arkasından konuşmaz.

Birayı çok sever. Alkollü içkilerle başı hoş değildir. Ayrıca hacca da gitti geldi. Seçimi, alkolsüz biradır.

Hayatta şansının yaver gittiğine inanırım. Gerçi herkese bir şans eşitliği tanınmıştır doğa tarafından, fakat ancak akıllı kişiler bunu gereğince değerlendirip başarılı olmuş ve bir yerlere gelmişlerdir.

Dedem sabırlı, iyi niyetlidir ve her zaman kendi hedeflerine, bu hedeflerin doğrultusunda gitmiş, yolundan şaşmamış, kim ne derse desin, o bildiğince ne yapmışsa yapmıştır.

Hiç yılgınlık göstermemiştir.

Bize hep şöyle der : ‘İnandığımız, doğru bildiğiniz yolda gidin. Kimseye kulak vermeyin. Dürüst olun, açık olun ve kimsenin hakkını yemeyin! Akıllı insanlarsınız, iyi bir eğitiminiz de var. Başarılı olmamanız için hiçbir neden yok.’

Babamı etkilediği gibi bizleri de etkilemiştir. Yaz tatillerinde, onun çocukluk yıllarında yaptığı gibi, biz de meyve toplar ve götürüp satardık.

Lise sıralarında iken ticaret yapma konusunda bir deneyimim oldu. Bir tur düzenlemiştim. Dedem başarılı olabileceğime pek ihtimal vermemiş. O yılların parası ile, beş on milyon zararla kapatırsa iyidir, demiş.

Ben elli altmış milyon kâr etmiştim. Sonuçta sevinmişti, öyle sanıyorum.

Biz sanayici bir aileyiz. Bu tür insanlar pek savurgan olmazlar. Daha çok yatırım düşünürler. Biz şımarıp altımıza birer Ferrari istemedik. Aşırılık, sürekli bize ürküntü veren bir şeydi.

Ailede herhangi bir baskı yoktur, olmaz da. Dileyen dilediği işi sahiplenebilir ve kimse de ona karşı çıkmaz.

Anadolu Grubu da bizim aile gibidir. Gösteriştten uzak ve alçakgönüllü.

Birçok insan bu adı duymadığını söyler size. Ama Efes Pilsen, Honda, Coca-Cola, Isuzu... dediniz mi hiçbir şekilde bilmezden gelmez. Onların arkasındaki asıl güç, bu Anadolu Grubu'dur.

Fabrikalara gider, işçilerle konuşur. Büyük bir dayanışma ve karşılıklı destekleme vardır aralarında.

İşçiler de dedeme sevgi ve saygı gösterirler.

Dedem kimseyi farklı görmez. Yeter ki dürüst olsun ve çalışsın.

Onun gözünde herkes eşittir.”

Bir Oğul Babasını Anlatıyor

Çok iyi hatırlıyorum; her şeyi, üstelik açık ve net olarak. Beyoğlu'nda oturduğumuz günleri de hatırlıyorum. Bakkal dükkânına yakın bir yerdedi. Babamın gece gündüz, ne kadar çok çalıştığını da hatırlıyorum. Bir gün içinde iki işe birden giderdi.

Gündüz, sabahtan Tahtakale'ye, Mısır Çarşısı'na iner ve gece bakkal dükkânına dönerdi. Eve gelişi ise gecenin ikisini, hatta üçünü bulurdu.

Bazı günler ve geceler onu hiç görmediğimi, ama her akşam bana mutlaka bir çikolata getirdiğini de hatırlıyorum.

Tepebaşı'ndaki bakkal dükkânımıza annem ve babamla giderdim. Yürüye yürüye... Bir park vardı, şimdi TÜYAP'ın bulunduğu yerdedi. O parka gider, bir sıraya oturur, aşağıdaki asfalt yoldan vızır vızır gelip geçen vasıtaları seyrederek, oyalanırdım.

Bir de Tepebaşı Gazinosu vardı; arada sırada o gazinoya da giderdik. Zeki Müren’i ya da Gönül Yazar’ı dinlerdik. Ayrıca tiyatrolar da vardı çevremizde.

Bakkal dükkânında, daha küçük yaşlarımdayken ben de çalışır, yardım ederdim. Şişelere açık kolonya doldururdum; babam, ‘Oradan bir şişe gazoz ver, bir bira ver bakayım!’ der, ben de anında yetişirdim.

Bu yolla bana bir şeyler öğretme ve bir şeyleri gösterip aşılama çabasındaydı.

Kasada durur, para alıp verir, bir yandan da hesap yapmaya çalışırdım.

Babam, benimle yakından ilgilenmiştir. Bu çabası o gün bugün hep süregelmiştir. Kendisi okuyamamıştır, ama bizlerin ve torunlarının okumaları için elinden ne gelmişse, esirgememiştir.

Bu arada bizim de işin içinde olmamız konusunda da ayrı bir çaba göstermiştir.

İlkokulun birinci sınıfını bize yakın olduğundan Tepebaşı’nda okudum. Civardaki Beyoğlu İlkokulu’nda. 1954 yılında Suadiye’ye taşındık ve Kadıköy Kız Koleji’nin ilk kısmına girdim, ilkokulu o okulda okudum.

Adı ‘Kız Koleji’ idi, ama ilkokulu kız-erkek karmaydı.

Babam o günlerde bakkal dükkânını bütün bütüne dedemlere bırakmıştı. Kendi deyişiyle ‘Tahtakale’ye inmişti”.

Yer, Mısır Çarşısı'nın hemen arkasındaydı. Yıl, galiba, ya 1949 ya da 1950'ler olmalı.

Babam, çalışma gününü ikiye bölmüştü artık. Sabahtan akşama kadar Tahtakale'de, akşamları da Tepebaşı'ndaki bakkal dükkânında...

Bunları hep hatırlıyorum.

Bakkal dükkânında bir çeşit nöbetçi kalmaktaydı. Aralarında bir iş bölümü yapmış olmalıydılar ve babam da buna uyuyordu.

Tahtakale'deki yerimiz, Mısır Çarşısı'ndan çıktıktan sonra Tahtakale'nin içlerine doğru giderken yol üstünde ve büyük bir mağazaydı.

Çok canlı bir yerdi. İthalat yapıyorduk. Getirttiğimiz malları Anadolu'ya satıyorduk. O dönem Türkiye'de hiçbir şey yoktu, bulunmuyordu. Bizimkiler, tabak, çanak, tencere, şu bu ve yanı sıra incik boncuk türünden süs eşyaları da getirtirlerdi.

Mallar gelir, sandıklar açılır, her şey toptancılara göre yeni baştan düzenlenirdi.

O getirilen mallar arasında oyuncaklar da vardı. Türkiye'nin o durumunda, kendimi epey talihli bir çocuk sayardım. Çünkü, babam bana da o oyuncaklardan verirdi.

Ben daha işin başlangıcından beri Tahtakale'ye gittim. Babam, sık sık beni de yanına katar, götürürdü. Bana karşı ilgisini hiç eksiltmezdi.

Ben tezgâh açardım.

Mağazanın önündeki cadde, kalabalık akışlı bir caddeydi. Yalnız toptancılar değil, perakendeciler de bulunur. Bunların her biri, dükkân önlerinde tezgâh kurarlardı.

Benim her gidişimde bana da bir tezgâh açılırdı. Ben de mağazadan aldığım birçok şeyi tezgâhıma yayar, satış yapardım.

Sonradan öğrenecektim: Satış yapamadığım zamanlar, karşı dükkândan bir amca, şimdi rahmetlik oldu, gelir ve benden alışveriş yaparmış. Meğer babam, ona para verip bana sezdirmeden müşteriymiş gibi alışveriş etmesini tembihlermiş. Hevesimin kırılmasına gönlü razı olmazmış da ondan.

Sabahtan akşama dek bağırır, nefes tüketirdim. Kazandığım paranın hepsini çocuk aklımla kâr bellerdim. Ama babam beni uyardı:

‘Hayır, hepsi kâr değildir’ dedi. ‘Onların maliyeti şu kadar... O çıktıktan sonra geriye kalan şu kadarı senin kârındır...’

Böylece ticareti öğretti, öğrendim. Eklerdi:

‘O maliyet çıktıktan sonra, kârın her ne ise, gider onunla da yeni mal alırsın...’

Bu yolla işin başında ve işin içinde bana eğitim de verirdi.

Yaz aylarında haftanın iki üç günü evde, sokakta oynayıp tatil geçirirsem, geri kalan günlerde kesinlikle Tahtakale'ye giderdim.

Yazları, Suadiye vapur iskelesinden Köprü'ye vapur kalkardı, o götürürdü bizi. Kış mevsiminde Kadıköy'e geçer, vapura oradan binerdik.

Ben lise ve üniversite yıllarımdayken sanayici olmuştuk artık ve Tahtakale yerine fabrikaya gidiyordum.

Yazları bir ay fabrikada çalışır, bir ay tatil yapardım. Demek istediğim; benim tatilim, hiçbir zaman bütün bir tatil olmazdı.

Tahtakale'de babamın nasıl canla başla, nasıl büyük bir coşkuyla çalıştığını da hatırlıyorum.

Anadolu'nun dört bir yanından toptancılar gelir, mal siparişinde bulunurlardı. Babam malların ambalajına kadar her şeyle inceden inceye ilgilenir, yeri geldiğinde üstlerini kendi eliyle yazıp sandıkları çivilerdi.

Kime gidecekse... Hangi ambara verilecekse... Siparişlerin başında durur, her şeyi sonuna dek denetlerdi.

1957 ile 1958 yıllarında işler giderek gelişmeye başladı. Mallar geliyor, satılıyor ve sermaye birikiyordu.

Bu sırada Kâmil Bey ile babam ortaklıklar. Çok iyi anlaşıyorlardı ve çok iyi bir uyum içindeydiler.

Arada başka iki ortak daha geldi ve gitti. Burhan Üçer,

babamdan da, Kâmil Bey'den de büyüktü, ama çok kafa dengi bir insandı.

Burhan Üçer ithalat yapıyordu. Getirttiği malların bir bölümünü biz alıp satıyor, dağıtıyor ve pazarlıyorduk.

Burhan Üçer o aralar otomotiv işine girdi. Polonya'dan Varşova marka araba ve pikap getiriyordu Türkiye'ye. Bizimkiler onun getirttiklerinin satışını üstlendiler. Bir birikim de bu yoldan gerçekleşti. Ama çok hesaplı gidiliyordu.

Hatırlıyorum: Çocukluğumda annem paraları sarıp sarmalar ve saklardı. Amaç sermaye biriktirmektir.

Bu araba satışlarından giderek, 'Biz de ithalat yapalım, biz de distribütör olalım..' isteği doğdu.

Arada başka işlere de girilmedi değil. Buna örnek olarak Kastamonu'daki civa madeni işletmesi gösterilebilir.

Ama otomotiv ülkemizde yeni, önü açık ve geleceği de parlak görünen bir olguydu.

Burhan Üçer yol gösterdi. O zaman otomotiv işine girme kararı verildi.

Birileri Skoda ve Java ithal ediyordu. Bizimkiler bir şirket kurdular ve yanlarına bir Musevi ortak aldılar. Babam ve Kâmil Bey'in o günlerde yabancı dilleri yoktu. O ortak yardımcı olur diye düşünmüşlerdi.

Skoda ile Java'nın temsilciliği ile distribütörlüğünü

aldılar. Varşova ile ilgili satışlardaki başarı bu konuda önemli bir referans oldu elbette.

Bu arada Tahtakale'den Sirkeci'ye geçildi.

Tam Sirkeci garının karşısına düşen iki katlı ve eski bir binaydı. Aldılar ve büyük bir keyifle o eski binayı restore ettiler.

Çünkü, artık Tahtakale toptancılığında ithalatçılığa geçiliyordu. Ülkenin ekonomik gidişi de o yöndeydi zaten.

Musevi ortağın da katkısıyla distribütörlüğü aldılar ve ithalata başlandı. Kamyonet... Pikap... Ambülans.

Çekoslovakya'dan Java ve Czeze motosiklet ithaline girildi. Böylece 'ithalatçı' sınıfına adım atılmış oldu.

İki ortak birbirlerini tamamlıyorlardı. Babam daha derleyip toparlayıcıdır. Kâmil Bey ise daha atak.

Zaman olmuştur, ölçülerini de aşarak daha cesur kararlar almışlardır. Türkiye'nin ekonomik koşullarına, genel gidişine uygun atılımlar yapmışlardır. Cesur hareket etmişlerdir.

İthalat döneminde ithalat. Otomotiv döneminde de otomotiv gibi.

İşi ve alan değişimlerinde genel havayı iyi izlemişlerdir. Atak davranmışlardır. Özellikle sermaye birikimlerinde hem cesurdurlar, hem atak. Bu konuda birbirlerini tamamlamışlardır.

1960 yılı başlarında, ünlü 27 Mayıs sonrasında ülkenin önde gelen ithalatçılarındandı. O günün koşulları içinde lisans alma, tahsis çıkarma çok önemliydi. Kredi alma imkânları kısıtlıydı.

İki ortak, bütün bunları gözönünde tutup hesaplı kitaplı giderek ve çok iyi organize olarak işi yürütmüşlerdir.

Bunların ardından sanayicilik dönemi başlamıştır. Montaj kararnameleleri çıkmış, teşvikler başlamıştır. Tahsis de verilmektedir.

Bugün Maslak'taki Sanayi Sitesi'nde birkaç yüz metre-karelik bir yer kiralayıp motosiklet montajına girilmiştir.

Fakat, yine o günlerde komple ithalatlar yasaklanmaya ve tahsisler de kısıtlanmaya doğru bir gidiş içindeydi.

Bizimkiler, o dediğim küçücük yerde basit bir montaj hattı kurdular ve 20-30 işçi ile montajı sürdürdüler. İthal ikamesine dayalı sanayi politikaları gelişmeye başlayınca, Kartal'da bir montaj tesisi kuruldu.

O dönemin İstanbulu'nda, Kartal'ın arkaları ıssız yerlerdi.

Rahmetli dedem Kayseri'de oturuyordu. Arada bir bizi görmeye gelirdi. Yine bir gelişindeydi, Kayseri'ye dönecekti. Babam, Kâmil Bey ve ben, üçümüz dedemi yolcu etmeye, Bostancı İstasyonuna gittik. Evimiz yine Suadiye'deydi.

Dedemi Bostancı'dan trene bindirdik. Kompartımanına yerleşmesi için yardım ediyorduk ki tren kalkıverdi. Aman zaman demeye kalmadı, biz trende kalakaldık. Pendik'te tekrar duracaktım.

Pendik'te indik. Saat gecenin dokuz ya da dokuz buçuğuydu. Dönmek için vasıta aradık, bulamadık. Başladık yayan yürümeye.

Yukarılarda da bugünkü Ankara yolu yapılıyordu Biz o çevrede yayan yollara düşmüşken gecenin bir yarısı oldu. Etrafta in cin top oynuyordu.

Gide gide yol şantiyesini bulduk. Şantiye şefi uyandırıldı. Rica minnet bize bir araba verdi de öyle Bostancı'ya gelebildik.

Arabamız orada bizi bekliyordu. Bindik ve evlerimize döndük.

Hatırlıyorum, hiç unutmadım.

Kartal'da arazi bakıldı ve bulundu. Üç-beş bin metreka-relik kapalı bir yerdi ve Skoda montajına girildi. Kartal'da Skoda ve Maslak'ta da motosiklet montajı ile sanayiciliğimiz başlamış oldu.

Yıl, ya 1962 idi ya da 1963.

Kâmil Bey, fabrikada dururdu, babam da Sirkeci'de. Aralarında böylesi bir işbölümü vardı. Fabrikada üretilir, Sirkeci'de satılırdı.

Daha sonraları motosiklet montajı da Kartal'a alındı. Bir hatta Skoda araba ve pikap montajı bir hatta da motosiklet montajı paralel yürürdü.

İş ilişkileri nedeniyle babam ve Kâmil Bey sık sık Çekoslovakya'ya gider gelirdiler.

Çekoslovakya'nın birası ünlüdür. O ülke insanı çok bira içer. O dönem Çekoslovakya'da sosyalist düzen egemendi. Bizimkilerin her gidişlerinde kucak dolusu hediyeler götürdüklerini hatırlıyorum.

Böylece yakınlıklar ve yeni dostluklar doğdu.

Bir ara babamı almışlar, bir bira fabrikasına götürmüşler, gezdirmişler. O arada sözkonusu da edilmiş. 'Siz, otomotivle uğraşıyorsunuz, ama bir bira sanayii de var...' demişler.

'Tamam da' demiş babam. 'Otomotivin servisi var, yedek parçası var. Bu, bize göre zor...'

'Bira işine girin siz. Kurduktan sonra yürütmesi kolaydır. Unutmayın, herkesin cebinde her zaman bir şişe bira içecek kadar parası bulunur,' demişler. Demişler ve babam ile Kâmil Bey'in aklına girmişler.

Gidiş gelişlerinde bu kez bira işiyle de ilgilenir olmuşlar.

Yanılmıyorsam, İnönü Hükümeti dönemindeydi. Bira ve şarap üzerindeki tekel kaldırıldı. İşte tam o sıralarda da

bizimkiler arazi aramaya başladılar. Üstelik, Yakacık suyu iyidir diye bira fabrikası için o yörede de yer bakıyorlardı. Nedeni de bira üretiminde suyun önemi idi.

Koç Grubu da böyle bir hazırlığın içindeymiş. Bu, duyuldu. Hatta arazi bile bulmuşlar ve satın almışlardı. Sonunda Vehbi Bey, ‘Biz, bu işe girmeyelim’ demiş. Demiş de.. araziyi de satın almışlarmış.

Yer, bugünkü Erciyes Biracılık’ın yeri idi.

Sonunda bizimkiler, Koçlardan o araziyi aldılar. Rahmi Bey’e de ayrıca 50 bin lira ödediler. İşin hoş yanıydı bu, sözde aracılık etmiş ve komisyon alıyormuş gibi...

Ben o yıllar on beş on altı yaşlarındaydım. Yer alınmış, inşaata geçilmiş ve Çekoslovakya’dan makineler de getirilmişti.

Türkiye’de o dönem kimsenin biracılık üzerine bir bilgisi ve deneyimi yoktu. Bira işinde bir de ortak almışlardı, İhsan Kent.

Geçmişteki Musevi ortaklarından da hissesini verip ayrılmışlardı. İhsan Bey Çeklerle iş yapan biriydi. Gidip gelirken bizimkilerle tanışıp dost olmuşlar. İngilizce ve Almanca bilirdi ve yurtdışında eğitim görmüştü. Kayseri’nin elektriğe kavuşmasında büyük katkısı olmuştur. Çok iyi bir insandı.

İhsan Bey’i ortak aldılar ve Çeklerle görüşmeler yaptılar. Makineleri vadeli alma yoluna gittiler.

Bakırköy’de bira fabrikası kurulurken, İzmir’de de bir ikinci bira fabrikası kurmaya giriştiler. Bu da bir ataktı. İzmir’de, İzmirli bir grupla işe koyuldular. Onlardan bir kısmı hâlâ ortaktır.

Süleyman Demirel, İzmir’deki fabrikanın temelini biz-zat attı. Tuborg ile karşı karşıyaydık.

O dönemler, ataklık dönemleridir. Adel de o döneme rastlar. Yine Süleyman Demirel, hem Erciyes’in ve hem de Adel’in açılışlarını yapmıştı.

Yine o dönemlerde babam da, Kâmil Bey de ülkenin ilk girişimcileri arasındaydılar.

Bütün yumurtaları aynı sepete koymayalım anlayışıyla kurşunkalem fabrikası da kuruldu. Küçük fakat sürekli tüketilen mallardandır. Bira da öyledir.

Bira fabrikalarının İstanbul’a ait olanının makineleri Çeklerden, İzmir’inkiler de Almanlardan alınmadır.

Çek makineleri hantal ve teknik açıdan geriydiler. Hep sorun çıkarırlardı bize. Özellikle de şişeleme konusunda. İstedığımız kalite bir türlü tutturulamıyordu.

İstanbul’dakinin başında bir Çek meister, İzmir’de de Alman bir meister vardı. Üretilen bira, acı bir biraydı. Rakip Tuborg, bizden önce çıktı, üstelik daha gösterişli ve özenliydi.

Halk deyişiyse biz ‘çuvallamaya’ başladık. Etiketleri-

miz bile iyi yapışmıyordu. Teknik konuda yardım yoktu. El yordamıyla geçilen bir dönem yaşıyorduk.

Babam da, Kâmil Bey de mücadeleci insanlardır. O sözünü ettiğim birkaç yıl, gerçekten mücadele yıllarıdır.

Biz, hepimiz bakkal bakkal dolaşır, bira alır ve nabız yoklardık. Profesyonel kadrolar işin yolunda gitmesi için çaba harcarlardı.

Sonunda belli bir performansa ulaştık ve Çek makinelelerinden kurtulduk. Yeniden ve son sistem Alman makinele-ri aldık yerlerine.

1968 yılında liseyi bitirince İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne girdim. Yurtdışında okumak istiyordum, ama bana 'üniversiteyi burada oku, mastır için seni dışarıya göndeririz,' dediler.

Babam okumamı ve bir dil öğrenmemi çok istiyordu.

Hatırlıyorum: Fransız okulunda okuyordum, daha orta kısmın birinci sınıfındayken beni tek başıma Fransa'ya yollamıştı.

Vapurla Marsilya'ya gittim, oradan da trenle Paris'e. Bana, 'Elçiliğimize gidersin, bana bir okul bulun dersin, bulurlar,' demişlerdi. Ben böyle böyle diyeceğim, onlar da bana yabancı dilimi geliştirecek bir okul bulacaklar... Elçilikte kimse benimle ilgilenmedi bile.

Moralim çok bozuldu. Koskoca bir ülke ve başkent.

Kimseyi tanıdığım da yoktu tabii. Neyse ki adı Faruk olan birisi ilgi gösterdi bana.

‘Ben Tours kentinde ve üniversitede okuyorum. Paris’e bir saat çeker. Gel, seni Tours’a götüreyim, bir okul bulur, yerleştiririm’ dedi.

Hediye diye elçilik için bir kutu lokum götürmüştüm elimde kaldı, kimseye de vermedim; hâlâ hatırlıyorum.

Şunu demeye getiriyorum. Babam beni o yaşında, tek başıma yurtdışına göndermiş, cebime para koymuş ve gereken her türlü öğüdü de vermiştir: Şunu şuraya, onu oraya, pasaportunu da buraya koy gibilerden.

Tabii o arada benden bir türlü haber çıkmayınca telaşa kapılmışlar. Haklıydılar. Sonunda buldular, ama neler çekerek.

Bu, benim için iyi bir deneyim oldu. Dil okuluna gittim, Paris’e de.

Dönüşümde Karaköy yolcu salonunda birbirimize kavuştuk.

Benim üniversite yıllarım, kargaşa yıllarına rastlamıştır. Sınavı kazanmıştım, fakülte açılacaktı, işgaller başladı. Ardından üniversite ile ilgili masum istekler. Başlarda bu böyleydi, sonra giderek tırmanışa geçti, anarşiye dönüştü.

Hepimiz tedirgindik. Babam nasihat ediyordu durmadan. Beni götürüp getirmeler bile söz konusu olmuştur.

Aşırı uçların hiçbirinden değildim. Ne sağa kapıldım, ne sola. Solcu, sosyal demokrat arkadaşlarım da olmuştur. Zaten çok seyrek fakülteye giderdik. Sık sık tatil edilirdi.

Ama, ben fakülteyi bitirmek zorundaydım ve bitirdim de.

Kâmil Bey de, babam da, Vehbi Koç da ülke sanayileşmesinde birinci kuşaktırlar. Bu noktada hepsinin de büyük emek ve katkıları olmuştur.

Çok iyi hatırlıyorum; biz, 10 kuruş için 7 ay grevle karşı karşıya kaldık. Fabrikalar işgal edildi. İşçilerin bir bölümü çalışmak istedi. Bir bölümü de çalışmadı.

1970’li yıllarda buna benzer sıkıntıları hep yaşadık. Bir 10 kuruş nedeniyle grevle karşılaşmıştık, ama 25 yıllık çalışanlarımızla hiçbir sorunumuz da olmamıştır.

Her zaman veren olduk. Çalışanlarımızın haklarına ve hukuklarına saygı gösterdik. Söz konusu 7 aylık grev bizim için büyük deneyimdir.

O gün bugün sorunlarımızı anlaşarak, uyuşarak çözmeye gereğine inandık.

Kâmil Bey de, babam da hep anlaşmadan, uzlaşmadan yanadırlar. Derler ki: ‘Gereken ne ise, onu yapın. Bir orta yol bulun ve uzlaşın!’

Bizim kurum politikamız budur.

Rekabet, hele yıkıcı rekabet, hepsine ben sahip olayım,

karşımdakini silip süpürerek yok edeyim... türünden bir düşüncemiz yoktur. Biz, o vahşi kapitalizmden her zaman uzak durmuşuzdur.

Ortakların ikisi de inançlı insanlardır. Çalışalım, kazanalım, çalışanımıza da verelim, devlete de verelim düşüncesi ikisinde de egemendir.

Hep düşünmüşlerdir: Türkiye'nin yıllık bütçesinin yüzde 1'ni biz öduyoruz, ama biz o yüzde 1 kadar zengin değiliz.

Para kazanacaksınız, fakat çalışanınıza da para kazandıracaksınız.

Kâmil Bey de babam da pratikten yetişmiş olmalarına karşılık, profesyonel yöneticiye her zaman saygılıdırlar. Çok genç yaşta bu kuruma girmiş, yetişmiş, yıllarını bize vermiş elemanlarımız vardır. Kimileri de yine bizden emekli olmuşlardır.

Her iki ortağın da çok değerli deneyim ve birikimleri var, yine de bir konuda kesin karara varmak için mutlaka araştırırlar. Uzmanları karşılarına alır, konuştururlar. Dinler ve öyle bir karara varırlar.

Babam kendi fikrini söyler. Kesinlikle 'dikte' etmez. İnsanların araştırmasını, incelemesini, bilgisini derleyip toplayarak getirmesini ister.

Sonuçta oybirliğiyle karar alınır. Oy sayımı hemen hemen bu grupta hiç olmamıştır diyebilirim. Biri, diğerini ikna eder.

Ben babamla çok tartışırım. Sonuçta ya o beni ya da ben onu ikna ederiz ya da hakem tutarız.

Bana Amerika'ya gönderme sözü verdiği için, 1972'de fakülteyi bitirince, gitmeye hazırlandım.

Bu arada, 'Seni oralara bekâr yollamayalım' dediler ve evlendim ben de.

Gelecekteki eşimi havaalanında İzmir'e giderlerken bizim aile görmüş. Eşimin teyzesi ünlü futbolcu Metin Oktay'ın eşiydi. Ben de İzmir'e dönerlerken gördüm.

Birbirimizi gördük, tanıştık, beğendik ve evlendik.

Amerika'ya gittik. Üç yıl aileden uzak kaldık. Babam çok sık telefonla arıyor ve 'Sakin mastırını bitirmeden dönme, bana notlarını yolla' diyordu.

O yıllarda Efes Pilsen, Adel, Skoda sürekli bir gelişme içindeydiler. Java da tabii.

Yine o dönemde kurulan bir NASAŞ vardır. Alüminyum işletmesiydi, levha ve folyo ürettiyordu. Babam bira ve otomotiv ile, Kâmil Bey de NASAŞ'la ilgilenmekteydi.

1975 yılında Amerika'dan döndüm. Mastırımı bitirmiştim. Sonra askere gittim. Dönüşümde İstanbul'daki fabrikaya genel müdür atandım. Daha on sekiz yaşlarımdayken bile iki ortak, beni yönetim kurulu toplantılarına alırlardı. Öğrenciliğim sırasında da, toplantılara girer ve yönetim kurullarında neler konuşulur, neler tartışılır, dinlerdim.

Benimle titizlenerek ilgilenmişlerdir. Ben 1966 yılında sigortalı oldum. Bugün de sigortalıyım.

Fabrikalarda, hurdalıklarda eski parçaları toplardım. Bir yabancı ülkeye gittiler mi, onların tercümanları bendim.

Şirketler iki üç yıl içinde gelişti, büyümeye yöneldi. Bir yatırım canlandırılmalı diye düşündüler ve ‘yumurtaları aynı sepete koymamak,’ ilkesi yine gündeme geldi.

İki ortak, bildiğimiz, tanıdığımız bir iki sektöre daha girelim, dediler. Bira işine de uygun düşer deyip meşrubata girmeyi düşündük.

O sıra Coca-Cola, ‘Orta Asya cumhuriyetlerinde, Türki cumhuriyetlerde siz bu işi yapar mısınız?’ önerisini getirdi. ‘Üç dört ülkede size şişeleme hakkını verelim ve bu ülkelerde de yatırım yapın...’ dediler ve biz de kabul ettik.

Türkiye’de Coca-Cola yatırımları yüzde yüz Amerikalıların oldu. Kendi ülkemizdeki deneyimlerimizi de gözönüne alarak yapıp yapamayacağımızı kendi kendimize ölçüp biçtik.

Orta Asya cumhuriyetlerinde, Kazakistan ve Kırgızistan’da, Azerbaycan ve Rusya’da yepyeni yurtdışı yatırımlarına başladık. Daha önce Coca-Cola ile bir ilişkimiz yoktu. Dolum darlıkları nedeniyle yardımcı oluyorduk. Yakınlığımız bir oradandı, bir de piyasadaki ortak bayiliklerimizden.

‘80’li yılların sonunda ithalat ve liberalizasyon başladı-

ğı için biz Honda'nın da distribütörlüğünü aldık. İşe önce jeneratörle başladık. Başarılı olunca, arabaların distribütörlüğünü istedik.

İşe otomotivle girdiğimizden dünyaca tanınmış, teknolojisi ileri bir markayı da ülkemize getirtmek istiyorduk.

Patronların da desteğiyle ithalata başladık. Bir süre sonra bunun yatırım projesini Japonlara götürdük, yarı yarıya anlaştık.

1993 yılında yatırım yapacak durumda olmamıza karşılık, 1994 krizi yüzünden bir yıllığına askıya aldık.

1995 yılının ortalarında durum çok uygun oldu ve yatırım için gerekli adımı da attık. Kasım 1997'de açılışını yaptık. İlk arabayı da üretilip sattık.

Honda ile başlayan yatırımla bu kez motosiklet üretimine girdik. Zaten ithalatını yapıyorduk.

Patronlar uzak görüşlülükleriyle, alabildiğine geniş bakış açılarıyla Orta Asya cumhuriyetlerindeki Coca-Cola yatırımları konusunda bizi teşvik ettiler, desteklediler.

1996 yılında tamamladığımız bu yatırımlar gerçekten başarılı oldular. Bunlar, Türkiye'nin o ülkelerdeki ilk yatırımları çerçevesindeydi.

İlişkiler onlar için de iyi oldu elbet.

1980'lerde Türk sanayiinde bir ayıklanma yaşandı. Biz de birtakım sektörlerden çekildik. Konsolidasyon yaptık.

Biz o yıllara kadar olan kârlılığımıza göre, birtakım yatırımlar tasarlamıştık. Ona göre normal faiz politikası izlemiştik.

Özal ile birlikte faiz politikaları da değişiverdi. Bu nedenle de tökezledik. 1988'e kadar falan bankalarla konuş, konsolidasyon yap...

Sıkıntılı bir dönemdi, kimsenin hatırlamak bile istemediği bir dönem işte. Biz, çok şükür, düze çıkmayı bildik. Bunda ünümüzün, doğruluğumuzun, güvenilirliğimizin, çok iyi planlamacı oluşumuzun da payı büyüktür.

Değiş yerindeyse, 'taktik' değiştirdik. 90 ve 91'de bitireceğimiz bir programı biz çok daha erken bitirdik.

'90'lı yılların başlarında kriz atlatıldı. Yeniden yapılanmaya geçildi. İyi bir duruma geldik. Borcu olmayan, para kazanan bir yapıya erişip yeni yatırımlara girdik. İsuзу ve Honda için şirketler kurduk. Bugün otomotiv işimizi yurtdışına da taşımaktayız.

'80'li yılların başlarında Skoda ömrünü tamamladı. Yeni imkânlar aradık. Küçük kamyonlar konusunda dünyaca tercih edilen İsuзу'nun üretimini üstlendik. Japonlar ortak olmak istediler, ortak olduk.

Bizim ortaklık anlayışımız çok önemlidir. İsuзу, Honda, Coca-Cola ve Faber Castel'de, tüketici finansmanında hep yabancıların ortaklıkları vardır.

Bizim vizyonumuz, 'Anadolu'yu dünyaya, dünyayı

Anadolu'ya bağlayan yıldız' olmaktadır. Onları buraya getiriyoruz, buradan alıp Orta Asya'ya götürüyoruz. Kendi öz markamız Efes Pilsen'i de dünyaya taşıyoruz.

Küçük ortaklarımıza da, dağıtıcılarımıza ve temsilcilerimize de bu ruhu aşılamaktayız.

Anadolu Grubu olarak finans sektörüne girme isteğimiz vardı. Birkaç denememiz de oldu. Bunlardan biri, Osmanlı Bankası ile olanıdır.

O günün koşullarında tamamlayamadık. Arkasından ikinci olarak Sümerbank girişimimiz de başarıya ulaşamadı.

1996 yılında A Bank'ı Doğan Grubu'ndan alarak biz de finans sektörüne girdik.

Amacımız, bu alanda da dengeli bir biçimde gelişmektir.

Babam yabancı dil öğrenmemizi çok istedi. Kendi de öğrenmeye çalıştı. Ömer Urkon adında bir öğretmeni vardı ve akşamları iş dönüşünde otururlar, İngilizce çalışırlardı. Urkon, Fenerbahçe basketbol takımında oynuyordu.

Bu öğrenci-öğretmen ilişkisi iki ya da üç yıl sürdü. Babam hâlâ o İngilizce ile yurtdışı gezilerinde işini görür, sorunlarını çözümler.

Babam, beni her açıdan özgür bırakmıştır. Çocuk yaşlarımda bile cebimde param olurdu. Onun para harcama

konusunda şimdi de sürdürdüğü bir eski alışkanlığı vardır. Parasını dikkatle böler. Bir miktarını bir cebine, bir miktarını öbür cebine ve geri kalanını da cüzdanına koyar.

‘Biri kaybolur ya da çalınırsa, öteki kalır’ diye düşünür. Bu konuda çok tedbirlidir.

Çok para harcamamak, yerinde harcamak ve tasarruf etme konusunda epeyi öğüt vermiştir bana.

Ben de çok tutumluyumdur. Pinti değildir, ama idareli harcamayı düşünürüz. Babamın sözüdür: ‘Bugün gelir, yarın gelmez’ der hep. ‘Kazandığının bir kısmını ayır!’ Annem de buna örnektir, babam da.

Babam bir takım elbiseyi 15 gün giyer. 15 gün sonra bakarsınız, sanki yeni ütünden çıkmış gibi durur. Bu konuda çok titizdir, çok dikkatlidir.

Bizim büyüme çağlarımızda istenecek, arzulanacak pek fazla şey de yoktu. Bugünün çocukları çok farklı elbette. Çok şey görüyor ve çok şey istiyorlar. Ortadirek gelişti, genişledi de.

Ben herkesin giydiğini giyerdim.

Bisiklet yaygınlaşınca, ben de bir bisikletim olsun istedim. Babam, İtalya’dan 50 dolara bir bisiklet getirtti benim için.

18 ya da 19 yaşımıdaydım, araba yaygınlaşmıştı, babam bu kez Amerika’dan araba getirtti. Böyle konularda eli açıktır.

Çok ince hesaplar yapar. Matematiğe de, hesap kitaba da aklı iyi erer. Kendi hesabını yine kendi tutar.

İlk dönemlerde CHP'liydi ve sosyal demokrattı. Atatürk'e hayrandır, onun için çok büyük önem taşır.

İnönü'yü de tutardı ve Kâzım Paşa ile de hep bu konuları konuşurlardı.

İnönü, Kâzım Paşalar'a geldiğinde birkaç kez karşılıklı oturup konuşmuşlardır, hatırlıyorum. Benim de elini öpmüşlüğüm vardır.

Süleyman Demirel döneminde durum biraz değişti. Demirel, çok destek vermiştir, çok teşvik etmiştir. Bu ülkenin sanayileşmesine çok çalışmıştır.

Montaj sanayii döneminde Demirel'in bütün ülke sanayicileri üstünde etkisi büyük olmuştur. O dönem sanayicileri Demirel'i sayar ve sever.

Politika ile yakından ilgilenmiştir, ama politikanın içine girmeyi kesinlikle düşünmemiştir.

Demirel döneminde liberal demokrat bir çizgi izlemiştir.

Politikacılarla içli dışlı olmamıştır. İş gereği, ne kadar yakın olması gerekiyorsa, o kadar yakın olmuş ve bunu da titizlikle korumuştur.

Devletle de pek ilişkimiz olmaz. Kimi aile dostu politikacılar vardır elbette, fakat onlar hep aile dostlarımız olarak kalmışlardır.

Çok tasarrufsever olduğundan devletin de tasarruf yanlısı olmasını ister. Yetiştığı zor koşulları hiçbir zaman unutmamıştır. Susuzluğu gidermede gazoz yerine bir bardak suyu tercih etmiştir.

Belleği çok güçlüdür. Özellikle rakam hatırlar. Geçmiş nice olayları da. Üstelik, ayrıntılarıyla birlikte.

Hükümetlerin bilinçsiz gidişatlarını sürekli eleştirmiştir. Bu ekonomik konularda dedikleri hep onu haklı çıkarmıştır.

Vergisini tam olarak veren bir insan olarak vergi toplanamamasına çok kızar.

Okumayı ve yeni bilgiler edinmeyi sever.

Annemle birbirlerine âşıktırlar. Bütün zamanı evinde geçer. Her şeyden önce karısı, çocukları gelir, onlar ve onların çocukları ve eşleri...

Özverilidir. Bizim için örnek bir insandır.

Elli yaşına geldim, evimizde huzursuzluk yaratan bir olay hatırlamıyorum. Belki, çok ama çok ender bir iki olay geçmiş olabilir.

Bir keresinde babam İsveç'e gitmişti. Döndüğünde evde misafirler de vardı.

İsveç'te iken bir İsveçli kızla dans etmişmiş. Onu hikâye edince, annem bir sürahi dolusu suyu kaptığı gibi babamın başından aşağı döküverdi. Tabii, yarı şaka, yarı ciddi.

1968 yılında bir Mustang araba almıştı bana. 1972’de öğrenim için Amerika’ya giderken arabayı sattım ve parayı götürüp babama verdim. O, benim her istediğimi almıştır, ama isterken çok düşünmüşümdür. Çünkü aile yapısı, gelenek ve görenekler öyledir.

Annemle babamın benim her istediğimi verdiklerine inanıyorum. Biz, hesabını iyi bilen, gelenekçi bir aileyizdir.”

Babalar ve Kızlar

Babamdan herhangi bir gün olsun dayak yediğimi hiç hatırlamam. Böyle bir şey hiç olmadı. Benim hatırlayıp tanıdığım babam, dursuz duraksız, sürekli çalışan ve ailesine olabildiğince düşkün, bir günden bir güne olsun evine geç kalmamış bir insandır.

Çevremdeki arkadaşlarım arasında anne ve babaları birbirlerinden ayrılmış olanlar vardır. Ben böyle olmasını istemezdim.

Geceleri bu kâbustan kurtulmak için hep annemle babam ayrılmasınlar diye dua ederdim.

Derslerimizle yakından ilgilenirdi. Evet, bizi sık sık sınava çekerdi. Sürekli bizimle olmak hoşuna giderdi.

Babam deyince, ben, işte bunları ve bunları aklıma getiriyorum. Olağanüstü çalışkanlığı, evine olan bağlılığı ve bize karşı her zaman sevecenliği ile...

Hafta sonlarında önce ağabeyimi çalıştırır, ardından benimle ilgilenirdi. Matematiği her zaman sevmiştir.

Hafta arası boyunca bizi gözetmek, anneme düşerdi.

Babam okumamız konusunda bize herhangi bir baskıda bulunmamıştır, ama onun bizim iyi bir eğitim almamızı ne kadar çok istediğini biz her zaman biliyorduk.

Çocukluk dönemlerimizde, ağabeyimle aramızda birtakım anlaşmazlıklar olurdu. Bu, ilerleyen yaşlarımızda kendiliğinden ortadan kalktı.

Babam kimseye açıktan açığa baskı yapmaz. İş konusunda da bize karşı hiçbir baskıya girmedi. Biz, kendiliğimize aynı işleri seçtik. Önümüzde böyle bir olanak vardı ve bizim de bunu gereğince değerlendirmemiz gerekiyordu.

Bugün aynı kuruluşta çalışıyoruz. Toplantılarımıza kimi kez babam girmez. Kimi kez de Kâmil Bey.

Toplantı sonrasında sonuçlarıyla ilgili olarak babamla konuşurum. Her zaman kendisine akıl danışırız. Onun geçmişteki deneyim ve birikimlerinden yararlanmak sağlıklı bir davranıştır bence.

Babam da, Kâmil Bey de yıllar yılı bu işin içindedir. Bir holding oluşturmuşlardır. Sorunlarını özellikle kendileri çözerler. Ayrıca kuruluşta sayısız uzmanlar da vardır.

Bu uzmanların getirdikleri çözümlere babamın akli yatmayabilir. O zaman kendi fikrini sonuna kadar savunur ve dayatır da.

Gerçekte çok iyi bir dinleyicidir. Karşısındakini dinler. Fikirlerine değer verir. Eğer ‘ikna’ olursa, direktmez. Ama genelde onun çözümü ile uzmanların çözümü aynıdır.

Kimi zaman onların göremediklerini görür ve uyarıda bulunur. Kabul ettirir bunu.

Benim babam konusunda vardığım kişisel sonuç şudur: Babam, gerçekten ileri görüşlüdür. Gelecekte olabilecekleri, o, birkaç yıl öncesinden görür, görebilmektedir.

Bu konuda konuşur. Zaman zaman takılırız:

‘Baba, çok söyleme, çok söylersen sahiden olur!’

Bir konuda bir öngörüşü varsa, sonuna dek dayatır ve bunun savaşını da verir.

Getirdiği çözümler, genel olarak olumlu sonuçlar vermiştir. Bunca yaşın, yaşantı ve birikimin elbette bunda etkisi vardır ve olacaktır da.

Devletin ekonomi politikası konusunda ne düşünüyor- sa, bunu açık açık söyler. ‘Devlet, aile gibidir ve ayağını yorganına göre uzatmak zorundadır’ der.

Bu son derece yalın ve önemli bir görüştür. Olup bitenler ve ekonomik çalkantı ve dalgalanmalar babamı hep haklı çıkarmıştır.

Damadına karşı olan tutumu da farksızdır. Bize ne tür davranıyorsa, ona da öyle davranır.

Evlendiğimizde ben on sekizindeydim, eşim de yirmi bir. O günden bu yana, damadı artık oğlu gibi olmuştur.

Babamın en büyük özelliklerindedir: Bir malın değerini çok iyi saptar. Şirketteki bütün pazarlık işlerini babam yürütür. Kimin ne yapacağını anında kestirir. Kimi işleri de damadına bırakır.

Biz isteme usulüyle evlendik. İstenme sırasında bugünkü evde oturuyorduk. Başlangıçta babam hırçınlaştı. Bana aşırı bir düşkünlüğü vardı çünkü. Belki bu yüzden pek kabule yanaşmadı.

Eşimle tanışmıyorduk. Onun ailesi bizi tanıyormuş. İki yıl nişanlı kaldık. Eşim, İktisat Fakültesi'nde okuyordu, bitirmesini bekledik.

Mezun olduktan sonra Efes Pilsen'de işe başladı. Emir almaktan pek hoşlanmaz ve sevmez. Üç dört yıl çalıştıktan sonra kendi işini kurdu, başına geçti.

Babam bu konuda eşime hiçbir baskı yapmadı. 'Akli neye nasıl yatıyorsa, öyle yapsın...' der böyle durumlarda ve kimseyi de zora sokmak istemez.

Korku nedir bilmez. Tepebaşı'nda olsun, daha sonraki yıllarında olsun, başından hayli şeyler geçmiştir. 'Korktum' dediğini hatırlamam.

Çok güzel yemekler yapar. İstedi mi kuzu bile çevirir.

Kimi insan, 'Ben hayata sıfırdan başladım' der ya, babam bana sorarsanız, 'sıfırın altından' başlamıştır. Babası, dedem, savurganmış. Babamın tutumluluğu, kesinlikle cimrilik derecesinde değildir.

Büyük oğlum Altuğ, ilk torunudur. Ona karşı aşırı düşkünlüğü vardır. Tabii, ilk gözağrısı olmasının da bunda büyük etkisi olmalı.

Küçük yaşından beri onu yanından ayırmaz. Hatta iş konuşmalarında bile. Alışsın ve kulak dolgunluğu olsun diye düşünür.

İşte babam İzzet Özilhan, benim gözümde bu kişilikte ve böyle bir insan, böyle bir babadır.

Onu çok seviyorum.”

Eşinin Ağzından, O

Ben köklü bir aileden geliyorum. Dedem, Mustafa Kemal Paşa'ya zamanında yardım etmiş biridir. Develilidir o da. Kurtuluş Savaşı sırasında askeriye tam 4 bin şinik buğday ve çavdar hibe etmiş.

Ona adıyla sanıyla Köroğlu Osman Zeki (Erdem) derlerdi.

Dedemlerin evleri çok büyüktü, bir o kadar da büyük salonları vardı. Askeriyeden gelenler hep o salonda toplanır, yemek yerlerdi.

Bir gelecekte bizim, İzzet'le nişanımız da o salonda yapılacaktı. Abartmadan söyleyeyim, gelen misafir 400 kişiyi aşmıştı.

Kurtuluş Savaşı'nda bütün ülke gibi, bizim Develi de, Develiler de zor ve sıkıntılı günler yaşamışlar. Dedem sık sık ve gözleri dolarak anlatırdı bize.

Dedemin hibesi orduya ulaştığında Mustafa Kemal Paşa

çok duygulanmış bundan. Dedeme bir mektup yazmış ve demiş ki: ‘Size çok teşekkür ederim ve sizi Kayseri mebusluğuna layık gördüm.’

Dedem bundan çok duygulanmış, oturmuş o da Mustafa Kemal Paşa’ya bir mektup yazmış hemen ve demiş ki: ‘Paşa Hazretleri, ben, bu konuda memleketim için, milletim için her zaman hizmete amadeyim. Lakin, mebusluk benim yabancım, hiç bilmediğim bir mevzu. Benim yerime bu işleri daha iyi yapabilecekleri vazifelendirirseniz, memnun olurum.’

Dedeme gelen mektuplar hep saklanmıştı, ama, ölümünün ardından sonra ne oldu, orasını bilemiyorum.

Annemin babasıydı Osman Zeki Bey. Babamın babası Talaslı’ydı, anne tarafım ise Develili. Babam, küçük yaşlarda babasını kaybetmiş. Büyük amcaları, Kayseri’de ve Kayseri’nin önde gelen kasabalarında manifaturacı dükkanları açmıştı.

Çocukluğumda, Develi, bütün Türkiye’de en büyük kaza idi. Nüfusu on bini aşıyordu. Bir adı da Everek’tir. Yeşil Everek de derlerdi.

Evimiz, Develi’nin en güzel yerlerinden sayılan Pazar-yeri’ndeydi. Yukarı Fenese (Penese) de derlerdi. İki katlı, tavanları yüksek ve odaları geniş, ferah bir evdi.

Mahallede evler bitişik nizamdı. Bahçesizdi. Bahçelerimiz, asıl Develi dışındaydı. Bağlarımız çoktu.

Çevre tümüyle bağlık bahçelik olduğundan Yeşil Eve-
rek denmesi bu yüzdendi.

Evden içeri girdiğinizde büyük bir salon karşılardı sizi. Sağından doğru merdivenlere misafir odasına çıkılırdı. Sol tarafında üç oda, mutfak, girişteki salonun karşısında da ikinci bir salon ve yukarıda ise, yatak odaları... içinde banyoları vardı.

Mutfak balkonluydu. En alt kat bodrumdu.

Babam 'kitre' ve yapağı tüccarıydı. İhraç da ederdi. Evlerin tümü de kâgirdi. Develi'de ahşap ev hemen hemen hiç yoktu.

Dedemle anneannem otoriter insanlardı. Ailede disiplin ve karşılıklı saygı önde gelirdi.

İlkokul evimize çok yakındı. Ben ortaokulu bitirdim. İzzet de orada, Merkez İlkokulu'nda okumuş.

Babam oldukça mutaassıptı. Okumama izin verdi vermesine de öyle arkadaş gezmeleri yapamazdık pek. Kısa çorap giyerek 19 Mayıs kutlamalarına katılmam için bana izin vermemişti, fakat hiçbirimizin okumaktan geri kalmamızı da istemedi.

Ben ortaokulu bitirdim, ama Develi'de başka okul yoktu. Okumak için yanıp tutuştuğumdan Kayseri'ye, liseye gitmek istedim.

O güne dek İzzet'in varlığının farkındaydım, fakat niye-

tinden haberim yoktu doğrusu. Zaten okul dışında herhangi bir erkek arkadaşım nereden olsundu ki...

Babam, ‘Ben öyle akraba yanına kız gönderip okutamam,’ dedi. ‘Kayseri’de otursaydık, okuturdum onu’ da dedi ardından. O ara Akşam Sanat Okulu açılmıştı, o okula yazılıp gitmeye başladım.

Ben her tür işi severim de dikiş dikmeye gelince asla. Bir yıl o Akşam Sanat’a devam ettim. Alıştım, uydum. Dikiş bile diker oldum, hatta birinci geldim.

Bu ara İzzet’in ailesi beni istetti. Bizimkiler önce hayır dediler. Aradan bir süre geçti. Hoş, bize soran falan da yoktu ya, neyse. Öğrendim; babam kesinlikle beni vermiyordu.

Dedem Osman Zeki Bey, o zaman babama, ‘Bu kız, bana düşer’ demiş. Ben dedemin yazıcılığını yapardım. Daha ilkokuldayken onun zahire listelerini tutardım hep.

‘Ben Türkan’ı bu çocuğa vereceğim’ diye de eklemiş sonra. ‘Çünkü, bu genç, ölmüş babasını diriltten bir genç!’

... ve dedem işi bir çırpıda hallediverdi bizim için.

Sonunda nişanlandık. İzzet hemen evlenmemizi istemedi. Askerliği vardı, dönüşünde evlenmemiz en uygunu olurdu.

Ben, şimdikiler gibi değildim. Hep çekingen kaldım. İzzet askerdeyken ona kendim mektup yazamazdım, benim yerime annem yazardı mektuplarımı.

İzzet askerden döndükten sonra evlendik. Tabii, Develi âdetlerine göreymi her şey. Bir gün kına olurdu, bir gün gelin giderdi ve üçüncü günü de düğün sürerdi. Durmadan da yemekler yapılırdı.

Düğün ertesini ayrı ev açmadık. Çünkü İzzet hep İstanbul'a gitme peşindeydi. Kayınpederin evinde oturduk. İzzet sonunda İstanbul'a gitti. Tepebaşı'nda dükkân açtı. Önceleri Kurtalan'a gitme niyetindeydi.

Tepebaşı'ndaki dükkâna geldik, ama sermaye falan yoktu ve üstelik 15 bin lira borç da bizi bekliyordu. Geldik, ev tuttuk. Oğlumuz Tuncay o aralar iki, iki buçuk aylıktı. Kucakta bebektir.

Anne tarafı akrabalarım İstanbul'a geliyordu da öyle gelmiştik biz de. Yoksa babam alıp kendi getirecekti.

Develi'ye bir saat çeker Başköy diye bir yer vardır, tren oradaki istasyonda dururdu. Babam, kardeşlerim hep gelip beni trene bindirdiler.

İstanbul'a görüncemlere konuk indik. Birkaç gün sonra da kendi evimize.

Fakat evde de hiçbir şey yoktu eşya namına. Hele dedik... bir iki ay idare ettik, eşyamız, biz geldikten ancak iki ay sonra Develi'den gelebildi.

Babam sık sık İstanbul'a gidip gelir, İstanbul'u bize anlatırdı. Bu yüzden olmalı, büyük şehre karşı bir yabancılık çekmedim diyebilirim.

Aradan üç dört yıl geçtikten sonra her şeyi öğrendim. İzzet çok erken işe giderdi. Alışkınım, ben de erken kalkarım.

Tepebaşı'nda, Aynalıçeşme'de bir apartman katı tutmuştu İzzet, bir süre orada oturduk.

İzzet tutumludur. Ben de öyle. Gereksiz yere para harcamayız, ama gerektiğinde de çekinmeyiz hani.

Tahtakale'ye inmeyi düşünüyordu. İş konusunda biraz ağzı sıkıdır. Bir teneke kumbara aldık. Her gün içine 25 kuruş atıyordum ve dünyalar benim oldu sanıyordum.

Onurludur o. Kimseden beş kuruş istememiştir. Ne babamdan, ne de bir başkasından.

Onun verdikleriyle benim biriktirdiklerim; bir gün baktık, 3 bin lira olmuş.

Kızımız Tülay doğduğunda, İzzet Tahtakale'deydi artık.

Tülay doğmuş, bebekliğini sürdürüyordu, sonradan ortak olacakları Kâmil Bey, akrabalarla bize gelmişlerdi. O sıralar İstanbul'da askerdi.

Aynalıçeşme'de oturuyorduk. Sonra bir apartmana taşındık. Bu arada Kâmil Bey ile İzzet ortak oldular. Kâmil Beyler şimdi bizim oturduğumuz bu evin karşısında, bir apartman katında oturuyorlardı.

Çevre saygın insanlarla doluydu: Burhan Üçer'ler, Yümnü Oktar'lar, Kâzım Özalp Paşalar ve oğlu gazeteci Teoman Özalp'ler bunlar arasındaydı.

İzzet, akşamları komşularımızla prafa oynardı. Hep birlik olup Bostancı'ya yemeğe giderlerdi.

İyi komşularımızdı. Çok iyi geçinirdik. Bugün bile onlarla görüşmemizi sürdürüyoruz. Gelirler giderler, biz gelir gideriz.

Yemek seçmez. İyi yemek yemeye de bayılır, ama bir gün evde yediğini ertesi gün yemek istemez. Aynı yemek önüne konursa, 'Yine mi bu, bunu mu yiyeceğiz?' diye söylenir.

Oyuna, kumara karşı da hiç düşkünlüğü yoktur.

Bizim için hiçbir şey kolay olmadı. Çok sıkıntılı günler de geçirdik.

1958 yılında devalüasyon yapılmıştı, dolar birden 9 lira oluverdi. Piyasa da allak bullak oldu tabii.

Ama İzzet o günlerde daha gençti. Ne yaptı etti, olayı evimize yansıtmadı. Ortağıyla el ele verip bu badireyi de atlattılar.

Bir vakitler Türk Lirası çok değerliydi, biz dolar diye bir şey bilmezdik. Çocukluğumda hatırlarım, Develi'de Ermeni bir hacıya varmış. Ona Amerika'dan akrabaları dolar gönderirlermiş.

Bizim eve de gelir giderdi. Bir gün bu ağa babama:

'Mehmet Bey' demiş. 'Bana Amerika'dan 10 dolar geldi. Ben bunu size satayım...'

Babam da, ‘Git ağa, herkese göster kim en yüksek fiyatı verirse, getir, ben de onu vereceğim,’ demiş.

Bu hacıağa gitmiş çarşıya, her önüne gelene göstermiş. Ancak 90 kuruş, bir lira bile değil düşünün, vermişler.

Ben o aralar ilkokulun üçüncü sınıfındaydım.

İçki tutkunluğu yoktur. Bira severdi, hacı olduktan sonra içerse, ancak alkolsüz bira içer, o kadar.

Bana pek karışmaz. Almama vermeme karıştığını hatırlamam.

Çok çalışkandır. Birkaç yıldır hızı yavaşladı. Eh, ortağı var, oğlu kızı yetiştiler.

Ortağıyla iyi anlaşrlar. Ailecek görüşürüz. Kardeşten farksızdırlar. Geçenlerde Kâmil Bey bana, ‘Biliyor musun, bacım,’ dedi. ‘2000 yılında bizim ortaklığımızın 50. yılını kutlayacağız.’

Eşi Huzan hanım, ‘Aman sus,’ dedi. ‘Sus, nazar değdirme!’...”

İlkeler ve Kurallar

Hep tutumlu davrandım hayatta, savruk ve savurgan Holmadım. Tepebaşı'ndaki dükkânı çalıştırırken buna çok titizlenirdim.

Dükkânda her şey vardı ve her şey satıyorduk. Buna sıcak soğuk içecekler de dahildi.

Yazları dükkânın içi sıcaktan kavrulurdu. Canım bir gazoz içmek isterdi, o kadar da olur. Kendimi tutardım, hiç oralı olmamaya bakardım.

Buzdolabında şişe şişe içecek varken ben musluk suyundan bir bardak doldurur, kana kana içer, hararetimi giderirdim. Sonra da kendime 'İşte, bir bardak buz gibi su içtin. Bu, sana yeter de artar bile' derdim.

İçtiğim bir bardak suyun fiyatı bir kuruştı, gazoz ise 10 kuruş. Bunu yapar ve şimdi dokuz kuruş kâra geçtim diye düşünürdüm.

Arakel adındaki bir Ermeni gazete dağıtıcısı her sabah

en erken saatte günlük gazeteleri getirip bırakırdı. Gazetelerin satış fiyatları 10 kuruştı ve biz her sattığımız gazete başına 1,5 kuruş kazanırdık. Haftadan haftaya hesap görüldü.

Belirlenmiş kârın dışındaki herhangi bir şeyi benim kafam almaz.

İnsanlara herhangi bir işi yaptırmanın yalnızca bir tek yolu vardır: Onda o işi yapma ve yapabilme isteği uyandırmak. Yanı sıra onlara istediklerini vermek de.

Karşınızdakine samimi olarak değer vermek insanları yönetme sırlarından biridir. Bunu bilirim.

Dürüst ve gerçekçi değerlendirmeler yaparım. Ne değerlendiriyorsam yürektendir ve ödüllendirmelerde de eli açık olurum.

Mutlu olduğum her şeyin hesabını tutarım. Üzüldüklerimi ise unutmam.

Benim bütün başarımlarım, çok çalışmama bağlıdır. Çok çalışmama ve ticaret ahlakına, gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olmama.

İnsanları etkilemek o kadar kolaydır ki. Onların istedikleri ve bekledikleri dilde konuşurum ve anlarız.

Gazetelerde, dergilerde ya da televizyonlarda görürsünüz; sayılı ticaret adamları, sanayiciler ve daha nice ünlü işadamları hepsi de az çok bir şeye dayanarak bugünlerine gelmişlerdir.

Hiçbiri sıfırdan başlamamıştır. Bizim başlangıç diye aldığımız ana noktamız, sıfırdı ve sıfırdır.

Başarının sırrı, öteki insanların da görüşlerini almakta ve kendi bakış açımdan olduğu kadar karşımdakilerin de bakış açılarından bakma yeteneğindedir.

Bir de tutumlu davranmak, boşuna ve gereksiz harcama yapmamak.

Hayatta türlü zorluk ve engellerle karşılaşan bir insan, karşısındakilere ilgi duymayan bir insandır. Başarı, ondan hep uzak duracaktır.

Toplantılarda söyler dururum: ‘Sakın devletten bir kuruluş vergi kaçırayım demeyin. Devleti böyle yapıp zarara sokmayın!’

Bizde kalabalık bir maliyeci kadrosu çalışır. Bunlar bir kısmı devletten gelmiştir, devlette çalışanlardır. Her biri üst düzey yöneticilerimizdir.

Söylerim ve derim ki:

‘Bizim hedefimiz budur. Devlete karşı olan yükümlülüklerimizi harfi harfine yerine getirmek...’

Ben hesabını da, kitabını da iyi bilenimdir.

... ve hep söylemişimdir: “Başkalarına, onların bize ne yapmalarını istiyorsak, onu yapmalıyız.”

Biracılık dışında başka sanayi kollarına da açılmıştık. Kalem sanayii ve NASAŞ gibi.

Bir ara bazı nedenler dolayısıyla küçülmek gerekti ve NASAŞ'ı elden çıkardık. Piyasa dalgalanmalarından etkileniriz de, etkilenmeyiz de.

Başkaları o konuda ne diyor, ne düşünüyor? Sorar, öğrenirim. Düşüncelere saygı duyarım.

Karşımdaki insana kendisine önem verdiğimi ve onu ciddiye aldığımı hissettiririm ve bunu sahiden yaparım.

Ben hep aklımıza göre çalışalım, ayağımızı yorganımıza göre uzatalım, derim.

Sözgeleşti, az param varken o az paraya uygun işler yaptım. Elimde üç kuruş var diyebilirim... Bunu kimse bilmez. Ama o üç kuruşla ne yapabileceksen, onu yaparım ben de. Ayak ve... yorgan hikâyesi.

Kesinlikle başkalarını taklit etmem. Buna özen duymam. Eleştirmeyi, suçlamayı ve şikâyet etmeyi de sevmem.

Politikayı sevmedim ve hiç bulaşmadım. Çünkü buna öyle kenarından köşesinden bulaşılmaz. Gireceksen tam gireceksin. Ucundan tutarcasına değil.

On yıl boyunca İstanbul Sanayi Odası'nda yönetim kurulu üyeliği yaptım. İstanbul delegeşi olarak da Odalar Birliği'ne katılıp şu kadar yıl başkan yardımcılığında bulundum.

Politikaya girmedim. Bir aralar ortağım epeyi bir zorla-

dı beni, yine girmedim. ‘Hayır,’ dedim. ‘Benim politikayla bir ilgim yok.’

Politika aracılığıyla politikacılara gidip hiçbir istekte bulunmadım. Kimseye metelik vermedim. Çünkü bilirim, taş yerinde ağırdır.

Bir ara törenle Devlet Üstün Hizmet Madalyası verdiler. Cumhurbaşkanı orada, Dedeman’ın yakınındaydı. Demirel bana madalyamı verirken;

‘Sen de bu Dedeman gibi uzun ömürlü olmaya gayret et’ dedi gözlerimin içine bakarak.

‘Bu benim içimde yıllardır var zaten Sayın Cumhurbaşkanım,’ dedim. ‘Peygamberimiz altmış üç yaşında vefat etmiş. Benim hedefim, onunkinin iki katı, yani yüz yirmi altı yaşına kadar yaşamak...’ diye de ekledim.

Sayın Cumhurbaşkanı çok güldü.

Politikacılara karşı herhangi bir boyun borcumuz olmadığından her istediğimizi kendi iyi niyet ve çabalarımızla gerçekleştirmişizdir.

Bir zamanlar sigara kullanırdım. Yalnızca köylüler için diye çıkarılan bir ‘Köylü’ sigarası vardı, başlamam o marka sigara iledir. Fiyatı, galiba, ya 4 kuruştur ya da 4,5 kuruş.

Köylü olmayanlar bu marka sigarayı ne alabilir, ne satabilirlerdi. Yasaktı. Biz köylü idik ve alabiliyor, içebiliyorduk.

Sigara içtim. Ama nasıl içtim. Öğle yemeği yiyene dek içmezdim. Yemekten sonra başladım.

Demiryollarında çalışmaya başladığımda sarmıştı bu tiryakilik beni.

Çocuk yaşında Hıdırellez'e giderdik. Bir kır gezisiydi bu. Bana takılırlardı: 'Köylü sigarası getir de tütürelim, ciğerlerimiz bayram etsin!'

Ben de bir paket getirir, arkadaşlarıma pay ederdim. Tek tük ben de içerdim. Askerde de tütünsüz edemedim.

İstanbul'a geldikten sonra göğsümde bir yerde bir yağ birikmesi oldu. Aldırmak için Amerika'ya gittim. Genel bir kontrolden geçirdiler, koroner yetmezliği buldular. Sigarayla bırakmalymışım. Dediklerini tuttum.

Tomarza'da 144 yataklı bir Vesile Özilhan Öğrenci Yurdu var. Annemin adına yapılmıştır.

Fehmi Özilhan Sivil Havacılık Okulu, genç yaşta kaybettiğim kardeşimin adını taşır.

İzmir'de, Bornova'daki Türkân Özilhan Acil Yardım ve Travma Hastanesi eşim adınadır.

Ayşe Ana Sağlık Merkezi babaannemin anısını yaşatıyor. Pusatlı'dadır.

Sarımehmetli Köyü'ne bir sağlık ocağı yapıldı, o da annemin adınadır.

Tomarza'da ayrıca bir emniyet amirliği vardır, üstü

sekiz dairelidir ve sekiz aile yaşar içinde. Hacı Mahmut Özilhan adını taşır.

Bu alanda elimden geleni esirgemem, esirgememiştir. Bir toplantıda Demirel de vardı, bu konu konuşuluyordu. Toplantıda Kayserililerden de geçilmiyordu.

‘Sayın Cumhurbaşkanım, sizin önünüzde içimde ukde olan bir şeyi açıklamak istiyorum’ dedim.

‘Evet, söyle bakalım’ dedi.

“Ben, bir ara Münih’teydim; Kayseri’den Mehmet Yazar da bakandı. Bir başka bakan daha hazır bulunuyordu. Ortak Pazar’a alınmamız için oradaydılar. Herkes konuştu orada. Almanların ilgili bakanı da söz aldı ve dedi ki: ‘Biz sizleri severiz. Siz de bizi seversiniz. Siz ne ile bu Ortak Pazar’a girmek istiyorsunuz bakalım?’ ‘Çünkü,’ dedi, ekledi sonra da. ‘Çünkü, sizin eğitilmiş, nitelikli işçiniz yok.’

“Evet” dedim Demirel’e, “evet, bu, benim içimde o gün bugün ukdedir.”

O nedenle bir sivil meslek okulu olmazsa yapamam dedim. Bir sivil havacılık okulunun açılmasına önyak oldum. Onun için ülkemizde bu alanda yararlı olabilecek insan yetiştiren bir okul olsun istedim.

Başardım bunu da ve... o kadar mutluyum ki.

Kayserililer için ‘zeki’ derler. Zeki oluşları daha çok ortama ayak uydurabilme yetenekleriyle, biraz da öngörü-lü ve tutumlu olmalarından kaynaklanır.

Bizim oralardan unutmadığım, unutamadığım insanlar arasında bir Cibik Mehmet Çavuş vardı, âlem bir adamdı. Mustafa Kemal Paşa ile Kurtuluş Savaşı'na da katılmış.

Develi'ye yakın köylerdendi. Savaş sonrasında dengesi ni oynatmış. Ama benim dilim bir türlü ona 'deli' demeye varmazdı. Bir resmi vardı bende; 'Deli Cibik Mehmet Çavuş' diye yazmışlar üstüne. Ben gördüm, sinirlendim.

Sonra değiştirip, 'Bay Mehmet Çavuş' yazmışlar.

Onlar yazmamış olsalardı, ben elimle aynı şeyleri yazacaktım.

Bende durur. 1937 yılında çekilmiş bir resimdir. Yakın arkadaşım Naci Ulusoy bulup getirmişti. Hâlâ saklarım.

Bir başka unutamadığım kişi, benim köylümdü. Yaşlı ve savaş görmüş biriydi o. Herkes takılır, peşine düşer, laf atardı. O da kızıp küplere biner, sövüp sayardı önüne gelene.

Bir gün yine böyle böyle olmuş. Bağırıp çağırırken arada karşısındakine, 'Bana bu kadar söz ediyorsun,' demiş. 'Söyle bakalım, kuru kafa takrir verir mi?'

Kızdıran da Lütfü Ağa imiş. Tarla, bağ, bahçeleri var. Bir davada davayı kaybedecek, tarla taban elden gidecek.

Bu söze mim koymuş Lütfü Ağa. Mahkemeye çıktığında yargıç, 'Son olarak bir diyeceğin var mı?' demiş, sormuş. Lütfü Ağa da, 'Kuru kafa takrir verir mi?' diye karşılık vermiş.

‘Ne demek istiyorsun?’ demiş yargıç.

‘Bunun dosyasına bir bakılsın bakalım’ demiş ve eklemiştir: ‘Görelim hele, adam ölmeden önce mi tapuya takrir vermiş, yoksa sonra mı?’

Öyle ya, ölmüş biri tarla bağışlayabilir mi? Adam yıllarca önce ölmüş, tapu yıllarca sonra çıkarılmış. ‘İşte bunu demek istiyordum’ demiş Lütfü Ağa.

Lütfü Ağa, görmüş geçirmiş, nice savaşlar görmüş, çok akıllı biriydi. Bana hayatta ilk ‘ders’i veren de odur. O gün bugün onun ettiği sözleri hatırlar ve önem veririm.

Lütfü Ağa’dan ilk duyduğum söz şuydu:

‘Ben, hayatta iki insana acırım. Biri, akli bir şeye ermeden kendine akıllı süsü veren... Öbürü de el parasını kendi parası gibi harcayan...’

O bunları söylerken, ben, sekiz on yaşlarındaydım. Ne demek istediğini pek anlayamamıştım. Yanına varıp:

‘Lütfü Amca,’ dedim. ‘İlk söylediğine aklım ermedi, ama, öteki dediğin iyi bir şey aslında. El parasını alsan, ne olur ki?’

Şöyle bir sırtımı sıvazladı.

‘Onu iş için alır, kendi zevkine harcarsın...’ dedi. ‘İşte o zaman da hacizciler gelir, canına okurlar adamın.’

Bu, benim aklımda kalmıştır, o gün ve daima. Ticaret hayatımda da hep buna dikkat etmişimdir.

Eskinin insanları kanaatkârdı. Bazı ramazanlarda evde teravih namazı kııldık ve Kayserili birçok hemşerimiz de gelirdi.

Geçmişte, Kayseri’de iki ulema varmış. Adları, birinin Büyük Hüseyin Efendi imiş, diğèrinin de Küçük Hüseyin Efendi.

Adamın biri, ‘Bir oğlum olursa, Büyük Hüseyin Efendi’ye altın vereceğim’ diye vaatte bulunmuş.

Oğlu olmuş ve o da gitmiş, Büyük Hüseyin Efendi’yi ziyaret etmiş ve minderinin altına iki altın bırakmış.

Büyük Hüseyin Efendi, ‘Nedir bunlar?’ gibisinden bir bakınca, adam anlatmış. O zaman Büyük Hüseyin Efendi:

‘Benim üç günlük yiyeceğim var’ demiş. ‘Başka bir şeye de ihtiyacım yok. Ama Küçük Hüseyin Efendi’nin hiçbir şeyi yok. Ve onun buna ihtiyacı var asıl. Sen bunları al ona götür!’

Lütfü Ağa’nın hatıralarımdaki yeri biter gibi değildir. Bir kitap dolusu hatırası vardır bende.

Lütfü Ağa’nın yine bir mahkemesi vardı ve dava uzadıkça uzuyor, bir türlü sonuçlanamıyordu.

Lütfü Ağa, baktı, dava durmadan ileri bir tarihe erteleniyor, sonu da gelmeyecek. Adalet Bakanlığı’na bir telgraf çekti:

‘Şurada şu davam var, kaç yıldır bitmek bilmiyor. Ya

yargıcın değiştirilmesini ya da ömrümün uzatılmasını rica ediyorum.’

Bunun üzerine Ankara’dan müfettişler geldi. Dava ele alınıp incelendi ve yargıcın yeri değiştirildi.

Develi’ye elektrik gelmişti. Tabii, bizim eve de. O ilk akşam eve misafirler geldi, içlerinde Lütfü Ağa da vardı.

Lütfü Ağa, gözlerini elektriğe dikti, baktı baktı ve ‘Şu dünyayı nura garkeden Edison mu cennete gidecektir, yoksa bizim köyün imamı mı?’ diye sordu.

Onun bu sözleri üzerine hazır bulunanlar, ‘Aman, tövbe tövbe!’ diye itiraza kalktılar. Lütfü Ağa’yı azarladılar.

Lütfü Ağa hiç istifini bozmadı. Oturduğu yerde şöyle geriye doğru bir çekildi.

‘Benim bildiğim Allah o Allahsa, Edison cennete gider’ dedi.

Odalar Birliği’nde bir süre başkanvekilliği yaptım. Mehmet Yazar başkandı.

O, Ankara’daydı, ben de İstanbul’da, böyle idare ederdik. Daha sonra, başkanvekilliğim sırasından durumu bildiğim için, İzmir gibi illerde ayrıca ekonomik kurul toplantıları yapardık.

Hem İzmir’de, hem diğer illerde.

Bir keresinde İzmir’deydik ve yine ekonomik kurul toplantısı yapıyorduk. Bu arada ünlü 24 Ocak Kararları

yayımlandı. Bu kararların yayımlanma döneminde Turgut Özal Başbakanlık Müsteşarı'ydı, Demirel de Başbakan. Yani, yıl 1980'di.

Bütün bunlar olup biterken, arada Turgut Özal daha öncesinde bize bir brifing vermişti.

Başbakanlıkta Türkiye Odalar Birliği yönetim kurulu, ben ve üç beş büyük odanın temsilcileri bir araya gelmiştik. Özal, bize 'Göreceksiniz, hiç korkmayın, bankalarda mevduat 1 trilyon olduğu zaman faizler aşağı düşecek!' dedi.

Bu konuşma yapıldı ve bitti. İkinci toplantı İzmir'deydi. O toplantılarda amaç, biz Odalar Birliği olarak bilim adamlarıyla diğer odalardan aldığımız bilgileri devlete aktarırdık. O günlerde bir de Konsey vardı.

İzmir'deki toplantıda konu borsa idi. Profesör İsmail Türk konuşması sırasında sözü 1930 krizine getirdi, uzun uzun anlattı.

Ardından söz alan Şinasi Ertan bana döndü ve 'Bugünkü durumda ve bugünkü faizlerle İzzet Özilhan yatırım yapar mı?' diye sordu.

Konuşmaların tümü de bitince, ben söz aldım.

'Arkadaşlar, sizlerden öneri alıyoruz. Sizlerden gelen bilgileri toplayıp yukarıya götürüyoruz. Burada İsmail Türk Hocam'ın anlattığı o 1930'lu yılların krizini ben de hiç unutmam. Çünkü o kriz benim okul hayatıma mal olmuştur.'

El çırpıtlar, ‘İyi ki olmuş, yoksa bugün bir İzzet Özilhan olamayacaktı aramızda...’ dediler.

Bekledim, sonra sözümü sürdürdüm:

“Şinasi Ertan dostumuz sordu, ‘Bu faizlerle İzzet Özilhan yatırımlarına devam eder mi?’ dedi. Acı ama gerçek konuşacağım, maalesef, biz, her şeye rağmen yatırımlarımıza devam edeceğiz” dedim.

Benim bunları söylediğim dönemde, gerçekten de üzerinde durduğumuz, önemseydiğimiz birçok projemiz vardı.

Bu dönemdeki ekonomik olaylar bizi de sarsmadı değil. O sarsıntı da geldi ve geçti. Ardından biz de kendimizi toparladık. Tabii, kimi işlerimizi de elimizden çıkarmayı tercih ettik.

Ama o oldu, sonradan bu olaylardan çıkardığım dersi kafama ilke olarak koydum: En doğru olan, insanın ayağını yorganına göre uzatmasıydı.

Bunu ilke edindik ve işimizi sürdürdük.

Elli yıl önce, ben demiryollarında dükkâncılık yaparken hep geleceği düşünür, güzel düşler kurardım. Doğu’ya yatırım yapalım, denir durur yıllardır.

Bir dönem Hayri Kozakçıoğlu bu bölgenin valisiydi. Durumu olanca doğrularıyla anlatmıştı. Kozakçıoğlu’nun amacı, bölgeye ne yapıp edip yatırımcı çekmekti.

Bir araya geldiğimiz bir gün, sanıyorum, ramazandı da.

Gece saat birlere kadar oturuldu ve bu konu konuşuldu. Ben o davete giderken kafama koymuştum zaten, ne pahasına olursa olsun, oraya yatırım götürecektim. Bir sanayici olarak bu benim görevimdir, diye düşünüyordum.

Bu alanda Yüksel Mermerci de çok ısrar etti.

‘Benim herhangi bir söz söyleyecek durumum yok’ dedim. ‘Ama şu kadarını söyleyebilirim, sayın valimin hakkı var. O bölgeye devletle gidilir. Devletle giden sanayici her şey yapabilir.’

Bizim sanayici olarak Anadolu’muzun her yerinde; Adana’da, Konya’da, Afyon’da yatırımlarımız var. Bu toplantıya gelmekteki amacım da buraya ne yapılır, ben ne yapabilirim düşüncesidir.

Fakat, devlet gitmeden olumlu hiçbir şey yapıp yine olumlu hiçbir sonuç elde edilemez.”

Aynı düşüncemi Sakıp Ağa’ya da aktarmıştım. Ben o saydığım yerlere bu şekilde gitmiştim. O bölgede yaşayan insanın gerçek ihtiyacı doğmalı ve bu ihtiyaç ne ise ortaya konmalı ki yatırım yapacak kişi de önünü görebilsin.

Yoksa, o bölgede kazanıp kazandığını aldığı gibi kaçarcasına buralara gelenlerin sayısı kıyamet gibi.

Diyarbakır’da zengin yok mu? Var. Hem de sayılamayacak kadar çok.

Diyeceğim özetle şudur: Doğu’ya öncelikle devletle gidilir.

Ülke kalkınmasının şekli de, koşulları da bunlara bağlıdır. Çağa uyulması kaçınılmazdır.

Hayır kurumlarına gelince... Bu, benim tek başıma anlatabileceğim bir olay değildir. 1970'li yıllarda Anadolu Eğitim Vakfı'nı kurduk.

Bu işlerde yalnız değilimdir. Yanımda kaç yıllık ortağım da vardır. Konuşur, danışır, öyle iş yaparız.

Her şirketimizin yüzde 2 ya da 3, neyse, bir katkısı olur bu Vakfa.

Bu biriken paralarla hayır işlerini yaparız.

Dediğim gibi, biz, iki ortak birlikte karar veririz daima. Vakfın bir mütevellî heyeti vardır ve dışarıdan yönetim kurulu üyeleri alınmıştır. Onların önerileriyle öğrenci okutulur.

Bugün 1500'den fazla öğrenciye burs veriliyor.

Sağlık için bir girişimde bulunulacaksa, ona göre karar verilir. Örneğin, Kartal'daki hastane öyle yapılmıştır. İzmir'deki de... Kayseri'de, Konya Aksaray'da okul, sağlık ocağı, hastane ve öğrenci yurdu vardır.

İşçi ücretleri konusunda da gereğinden fazlasını vermişizdir.

İşçiler, genelde 150-200 liraya çalışırlarken, biz, 350 lira veriyorduk.

Bunu her zaman söylerim.

Unutamadığım anılarımdan biri de İsmet Paşa ve onun ortaya attığı ‘ortanın solu’ fikriydi.

Partililerin bir kısmı, bunun üzerine CHP’den ayrıldılar. Bunların arasında Turhan Feyzioğlu da bulunuyordu.

Ayrıldı ve bir başka parti kurdu.

O zaman Kâzım Özalp Paşa’ya, ‘Bunu geri çeviremediniz mi?’ diye sormuştum.

Özalp Paşa, ‘Gittik, konuştuk,’ dedi. İsmet Paşa ile de konuştuk. İsmet Paşa şöyle dedi: ‘Atatürk döneminde de oldu bu. Demokrasiye geçilsin istendi ve Serbest Fırka kuruldu. Millet ilahilerle sokağa döküldü. Biz çok iş yaptık sanıyorduk, ama yapamamışız...dedi Atatürk. Ve partileri kapattı.’

‘İnönü bunları söyledi. ‘Sonra gerçek demokrasiye geçtik, dedi. Artık bu yoldan ben dönemem,’ dedi. Beni de ikna etti. Ortanın Solu’nu da böyle getirmiş oldu İsmet Paşa.’

Metin Oktay, oğlum Tuncay Özilhan’ın eşinin teyzesiyle evliydi. Tanışmamız bu nedenledir. Birçok yere de birlikte gittik.

Biz Afyon malt fabrikasını kuruyorduk, aldım Metin Oktay’ı da götürdüm. Yolculuk sırasında Lütfü Ağa’nın o ünlü ‘kuru kafa’ hikâyesini anlattım. Çok hoşuna gitti.

Her fırsatta söylerdi bunu: ‘Baba, baba, kuru kafa takrir verir mi?’

Çok sevdiğim bir insandı ve bir trafik kazasında gitti.

Unutmuyorum: 24 Ocak kararları günlerinde Turgut Özal bu konuyla ilgili olarak dokuz kişiye brifing vermişti. Aralarında ben de vardım. Konu, faizlerin yükselmesi üzerinde yoğunlaşmıştı.

Benim o işe aklım yatmadı.

Aradan yaklaşık yirmi yıl geçtiği halde hâlâ faizler düşmüş değildir. Hâlâ enflasyonu engelleyemediler. Faiz ödemeleri trilyonları geçti.

Ben; yıllar yılı söyleye söyleye dilime pelesenk ettiğim gibi, nasıl ayağımı yorganıma göre uzatıyorsam... devlet de öyle yapmalıdır.

Devlet faiz ödemez. Devlet, dengesini kurup kendi kabına girmelidir.

Kayserililer için “zeki” derler. Zeki oluşları daha çok ortama ayak uydurabilme yetenekleriyle, biraz da öngörülü ve tutumlu olmalarından kaynaklanır.

Bir Kayserili ne yapacaksa, onun hem önünü düşünüp hesaplar, hem ardını. Hem geçmişine bakar, hem geleceğine.

Ben bunca yaşıma geldim, hep böyle yaptım.

* * *

İzzet Özlhan Develi Merkez İlkokulu'nda öğretmeni, müdürü, müfettiş ve arkadaşlarıyla (1933) (Öğrencilerin en arka sırasında soldan 5'inci).

İzzet Özlhan Develi Orta Mektep'te öğretmenleri ve arkadaşlarıyla (23 Nisan 1936). (Ön sıra soldan dördüncü) Öğretmeni Makbul Özdil, ön sırada soldan birinci; hemen yanında zamanın Belediye Başkanı Halil Bey.

Türkan Özlhan Develi'de Orta Mektep'te arkadaşları ve öğretmeni ile (oturanlar, arasında ön sıra sağdan ikinci).

İzzet Özlhan 1944 yılında Büyükçekmece'de Trakya Tahkim Komutanlığı'nda askerlik görevini yaparken.

İzzet Özlhan Develi'de arkadaşlarıyla bir bağ gezisinde.

İzzet Özilhan çocukluk ve gençlik arkadaşı Naci Ulusoy'la.

İzzet Özilhan demiryollarında çalıştığı dönemde, Batman köprüsünün başında.

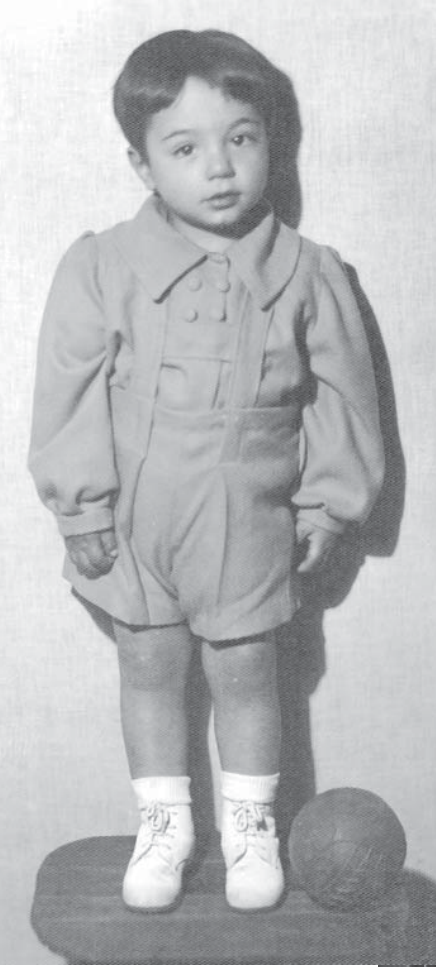

Kamil Yazıcı ile Tepebaşı'ndaki bakkal dükkânında (1950).

İstanbul'dan Develi'ye yapılan bir ziyaret (15.8.1952).

Tuncay Özilhan'ın
çocukluğu (1951)

Tuncay Özilhan
5-6 yaşlarında (1953)

İzzet Özilhan (1953).

İzzet Özilhan (1953).

İzzet Özilhan oğlu
Tuncay Özilhan'la
(1953).

İzzet Özilhan Sirkeci'de
rahmetli Nuri Yazıcı ve
rahmetli Burhan Ulusoy
ile (24 Mayıs 1960).

İzzet Özilhan oğlu
Tuncay ve kızı Tülay
ile (1953).

İzzet Özilhan kızı Tülay Aksoy ve Kamil Yazıcı'nın kızı Fazilet Yazıcı ile (1965)
(Hemen arkada babası Hacı Mahmut Özilhan).

İzzet Özilhan oğlu
Tuncay Özilhan'la (1965).

Kartal'daki Otopar fabrikasının temel atma töreni.

Kartal'daki Otopar fabrikasının temel atma töreni.

Bir yönetim kurulu toplantısında yönetim kurulu üyeleri ve üst düzey yöneticilerle (1971).

Afyon Malt Fabrikası temel atma töreni (1972).

Afyonlu bir köylü İzzet Özilhan'a çiçek veriyor.

Grubun ilk bira fabrikası olan Erciyas Biracılık'ın Açılış Töreni (29.7.1969) zamanın Başbakanı Süleyman Demirel ile.

Grubun ilk bira fabrikası olan Erciyas Biracılık'ın Açılış Töreni (29.7.1969).

Grubun ilk bira fabrikası olan Ege Biracılık'ın Açılış Töreni (1969).

Münih'te Interbrau'da Selahattin Aslaner'le bira makineleri incelemesi.

Merhum Turgut Özal ve Eşi Semra Özal ile.

Odalar Birliği toplantısında İnan Kıraç ve Aydın Doğan'la birlikte.

Odalar Birliği Başkan Vekili olarak görev yaparken Başkan Mehmet Yazar ve Genel Sekreter Mehmet Sağlam ile.

Yabancı konuklarla bir yemek; Kamil Yazıcı, İhsan ve Aydın Kent'le birlikte.

Tevfik Solaksubaşı, Hüseyin Bayraktar ve Mehmet Yazar'la bir Odalar Birliği toplantısında.

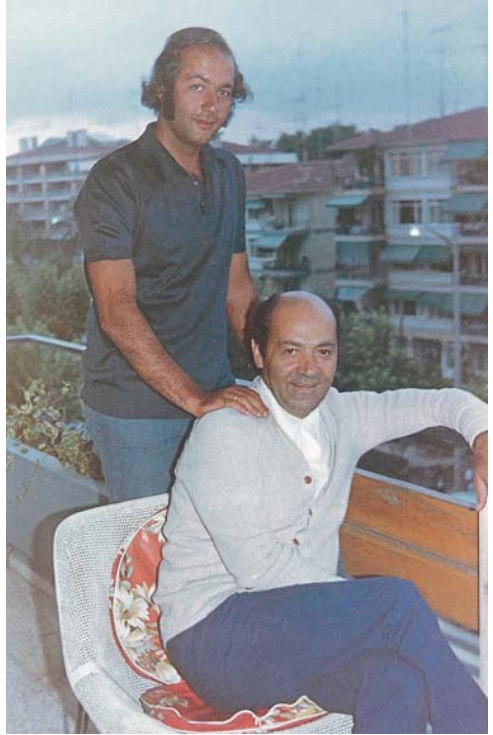
İzzet Özilhan, Sanayi Odası'nda oy kullanıyor. Arkada İsmail Özdoğuran.

İstanbul Valisi Vefa Poyraz ve Aydın Kent'le yemekte.

İzzet Özilhan eşi Türkan Özilhan'la birlikte Roma'da Lombardini yöneticileriyle.

Oğlu Tuncay Özilhan'la
14.9.1972.

1984 yılında Almanya'da
Münih'de Oktoberfest'te.

Zamanın Başbakanı
Bülent Ulusu ile.

Başbakan Turgut Özal, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan ve Nezih Demirkent'le.

Isuzu ortaklık anlaşması İmza Töreni (1985).

Isuzu ortaklık anlaşması
İmza Töreni (1985).

Budapeşte’de Efes
Pilsen Bayi toplantısı
(1992).

Anadolu Isuzu 10. kuruluş yıldönümü kutlaması (1990).

Anadolu Isuzu 10. kuruluş yıldönümü kutlaması (1990).

Kızı Tülay Aksoy'la bir İzmir gezisinde.

Efes Pilsen Bayiler Toplantısı'nın gala yemeğinde Cumhurbaşkanı Demirel ve eşi ile; Girne Kıbrıs (1996).

Kayseri’de F. Özilhan Sivil Havacılık Yüksek Okulu açılışı dolayısıyla yapılan ödül töreni.

Kayseri’de F. Özilhan Sivil Havacılık Yüksek Okulu açılışı dolayısıyla yapılan ödül töreni.

Coca-Cola Bişkek
Açılış Töreni
(Kırgızistan Cumhurbaşkanı
Askar Akayev ile).

Coca-Cola Bişkek
Açılış Töreni(1996).

Almaty Coca-Cola
Fabrikası'nın açılış töreninde
Kazakistan Başbakan
Yardımcısı ve Almaty
Belediye Başkanı ile.

Coca-Cola Bişkek Açılış Töreni (1996).

Bişkek'teki Coca-Cola Fabrikasının açılış töreninde Kırđızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev ve Coca-Cola Avrupa Başkanı Neville Isdell ile.

Anadolu Honda
Temel Atma Töreni
(1996).

Anadolu Honda
Temel Atma Töreni.

Anadolu Honda
Açılış Töreni
(15 Kasım 1997).

Anadolu Honda
Açılış Töreni.
(15 Kasım 1997).

Devlet Üstün Hizmet Madalyası Ödül Töreni.

Devlet Üstün Hizmet Madalyası Beratı.

Anadolu Isuzu'nun Gebze Şekerpınar'daki yeni fabrikasının temel atma töreni (21 Ocak 1998).

Anadolu Isuzu'nun Gebze Şekerpınar'daki yeni fabrikasının temel atma töreni (21 Ocak 1998).

Romanya Efes Pilsener Fabrikası Açılış Töreni, soldan sağa Kamil Yazıcı, Romanya Cumhurbaşkanı Emile Constantinescu ve İzzet Özilhan (3 Aralık 1998).

Romanya Efes Pilsener Fabrikası Açılış Töreni, soldan sağa Tuncay Özilhan, Kamil Yazıcı, Süleyman Demirel, Romanya Cumhurbaşkanı Emile Constantinescu, İzzet Özilhan, Prahova Bölge Valisi Romeo Hanganu (3 Aralık 1998).

Romanya Efes Pilsener Fabrikası açılışında Tuncay Özilhan, Kamil Yazıcı, Süleyman Demirel, Emile Constantinescu ve İzzet Özilhan şerefe kadeh kaldırıyorlar.

İzzet Özilhan (Ekim 1998)